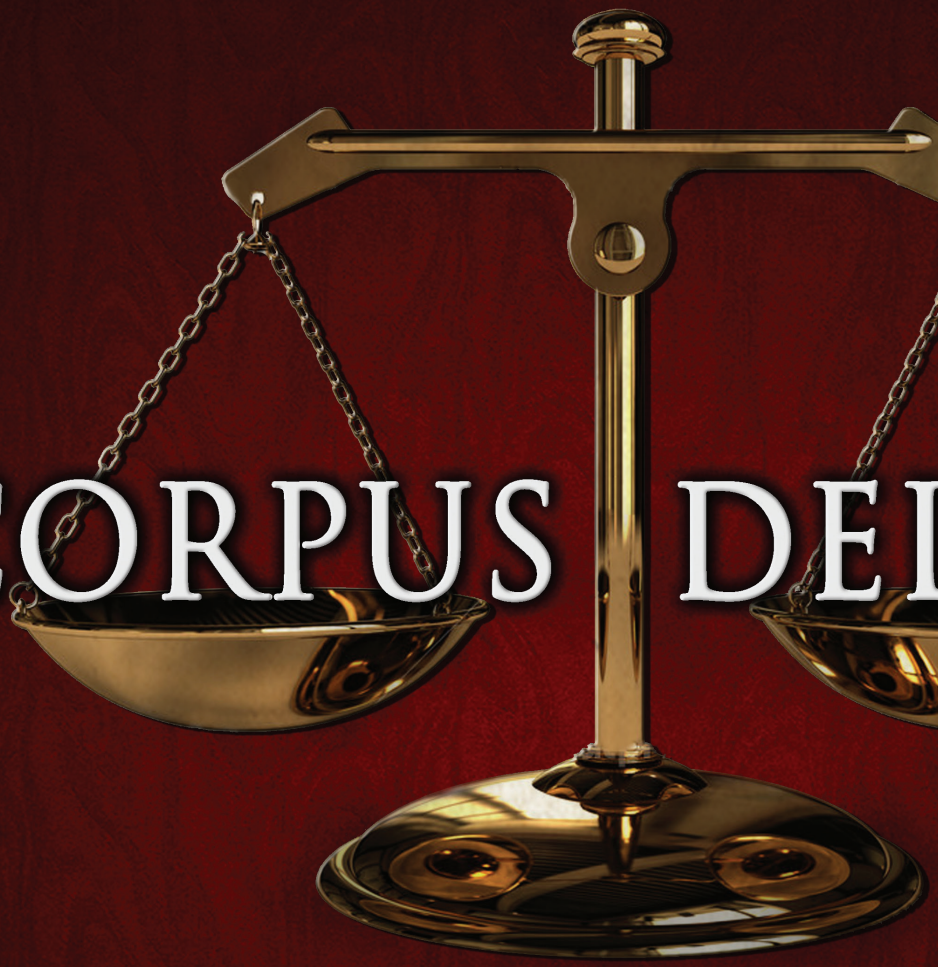

CORPUS DELICTI

Číslo vydania 2/2017

elsa

The European Law Students' Association

Trnava

ISSN 1338 - 6603 (tlačená verzia)
ISSN 1338 - 4821 (online verzia)

FACULTAS IURIDICA 1667 1998 UNIVERSITAS TYRNAVIENSIS

Corpus Delicti
Časopis Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

Redakčná rada

Šéfredaktorka:
Mgr. Monika MARTIŠKOVÁ

Zástupkyňa šéfredaktorky:
JUDr. Dominika KUČEROVÁ

Redaktori:
Mgr. Daniel ARBET
Mgr. Denis BEDE
JUDr. Jozef GREGUŠ
Mgr. Anna ŽEMBÉRYOVÁ

Externí spolupracovníci:
Mgr. Petra JANEKOVÁ
Mgr. Ján JURAN

Interní odborní garanti:
JUDr. Katarína GEŠKOVÁ, PhD.
JUDr. Jakub LÖWY, PhD. LLM
JUDr. Mgr. Štefan SISKOVIČ, PhD.
JUDr. Eva SZABOVÁ, PhD.

Externí odborní garanti:
doc. JUDr. Alexandra KOTRECOVÁ, PhD. LLM
doc. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.

Adresa redakcie:
Časopis Corpus Delicti
Právnická fakulta
Trnavskej univerzity v Trnave
Kollárova 10, 917 01 Trnava

E-mail: corpusdelicti.tt@gmail.com

Obálka a grafika:
Mgr. Filip JUROVATÝ

Autorka ilustračných fotografií:
Mgr. Anna ŽEMBÉRYOVÁ

Zakladatelia obnoveného časopisu - konzultanti:
Mgr. Kristián ČECHMÁNEK
Mgr. Martin CSÁSZÁR
Mgr. Naďa PETRÍKOVÁ

CORPUS DELICTI

Editoriál

Inšpiratívna Francúzka.

Mnohé z mojich úvodných slov som písala v zahraničí. Možno preto, že práve odlišné kultúry a ľudia s iným myslením ma inšpirujú. Možno sú mi bližší. Možno v „úniku pred realitou“ človek nájde samého seba.

Moja kamarátka Clothilde de la Porte des Vaux ma neustálym používaním vety: *„Just say yes and we will figure out the rest later.“* naučila, že prekážky neexistujú, vytvárame si ich sami. Učila ma aj po francúzsky, a tak dnes viem, že lícna kosť sa povie *zygomatique*. Paradoxne, jej celé meno som si zapamätala až po pol roku. Skutočnosť, že môže existovať aj vedomé vnímanie spektra názorov ovplyvneného napr. politickým presvedčením som si lepšie uvedomila vďaka jej rozprávaniu o odlíšení, resp. označení ľavicovo a pravicovo orientovaných denníkov vydávaných vo Francúzsku. U nás sa spravodajstvo tvári ako objektívne a nezávislé, ľudia si teda častokrát nevedia vytvoriť názor, keďže nevedia zohľadniť kritérium, prostredníctvom ktorého sú nám podsúvané iba vybrané informácie, a tak len nasledujú názor autora článku. Prednáška absolventky žurnalistiky Nikoly Kokiovej, ktorá bola určená študentom našej právnickej fakulty, nám poodhalila aj štruktúru vlastníkov slovenských médií a ciele ich záujmov pri koncipovaní spravodajstva. Ľudia v spomenutom Francúzsku uvedené vnímajú a vedia tak lepšie formovať svoj názor.

Skúste po prečítaní tohto čísla zistiť, aké ciele či záujmy motivovali redakčnú radu pri tvorbe a koncipovaní zimného čísla Corpus Delicti. Z úvodných strán sa dozviete čo-to o živote fakulty, po prečítaní recenzie zbehnete do kníhkupectva po ďalší študijný materiál, dozviete sa aj novinky z legislatívnej dielne alebo si obohatíte svoj právnický slovník. O skúsenostiach zo študijných pobytov v zahraničí sa dočítate v texte Márie Aleny Hasákovej, o odlišnom vnímaní štúdia a motivácie sa môžete dozvedieť z rozhovoru s Luciou Berdisovou, ktorá nám prezradí, že štúdium na Cambridgei je o tom, že študent chce a nie musí. Odborné články prinášajú mnohé podnetné a zaujímavé témy. A tým, ktorí nevedia, kam sa v živote uberú po ukončení štúdia, môže pomôcť prehľad podmienok, ktoré je potrebné splniť pre vykonávanie jednotlivých právnických povolaní.

Prajem Vám príjemné čítanie!

Monika Martišková
šéfredaktorka

Obsah

Aktuality
Lepšie vidieť ako zažiť! . . . 2
Cleveringa Lecture 2017 . . . 2
Exkurzia študentov Právnickej fakulty TU na Okresnom súde Trnava . . . 2
The Laws of the Hellenes: Chartering Mass Atrocities and the Quest for Justice in the Laws and Customs of ancient Greece . . . 3
Iba jeden krok k nezabudnuteľným zážitkom . . . 3
Medzi nami . . . 3
Prednáška o žurnalistike: Médiá a právo; Je ešte žurnalistika objektívna a nezávislá? . . . 4
Beánie 2017: Veľkolepý večer splnených očakávaní . . . 4

Konferencie
Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť - XIII. Lubyho právnické dni . . . 6
The Key-stone of Discrimination and the Impact of its Manifestations on the Selected Groups of Population . . . 7

Recenzia
K. Gešková - R. Smyčková - J. Zámožík: Repetitórium civilného procesného práva . . . 8

Aktuálne z legislatívnej diele
Priemerný vek európskej populácie sa predlžuje. Dopomôže k tomu aj nová právna úprava? . . . 9
Novely trestných kódexov v súvislosti s účinnosťou zákona o obetiach trestných činov . . . 10

Z právnickeho slovníka
Pojmy do vrecka študenta práva . . . 11
Argumentárium . . . 11

Študijné pobyty v zahraničí
Omsk → Trnava → Tilburg 5 874 km naprieč mobilitami . . . 12

Rozhovor
Lucia Berdisová: Motivácia je pri štúdiu kľúčová . . . 14

Zaujímavé z judikatúry
Ústavný súd Českej republiky: Trestné oznámenie a zodpovednosť oznamovateľa za ujmu spôsobenú osočenej osobe . . . 16
Európsky súd pre ľudské práva: Porušenie pracovnej disciplíny verzus právo na ochranu súkromia (Bărbulescu proti Rumunsku) . . . 17

Odborné články
Public policy and morality in trademark law . . . 19
Sexuálne násilie páchané na mužoch počas ozbrojených konfliktov - zločin podľa medzinárodného práva? . . . 23
Chammurapiho zákonník a jeho odkaz . . . 26
(Ne)platnosť právneho úkonu, ktorým bol spáchaný trestný čin . . . 29
Podmienky výkonu právnických povolaní - časť 1 . . . 31

Lepšie vidieť ako zažiť!

23. novembra, Nitra-Chrenová.

„Čo robíš zajtra? Idem do basy!“

Takýmito a podobnými vtipmi sa zabávali študenti Kliniky penitenciárnej starostlivosti. Zúčastnili sa totiž exkurzie do Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Nitre na Chrenovej. Spolu so svojím pedagógom pánom doktorom Škvrndom navštívili múry ženskej väznice. Po privítaní a úvodných slovách zamestnancov Zboru väzenskej a justičnej stráže nasledovala prehliadka objektu. Študenti boli prevedení jednotlivými oddielmi, ubytovňami, telocvičňou či dvorom. Nahliadli aj do výrobných dielní na ponožky a odevy. Dozvedeli sa o postupe prijatia väzenkýň, o povinnostiach, ktoré musia dodržiavať, taktiež o aktivitách, ktorým sa môžu venovať a mnoho ďalších zaujímavostí. Po pár hodinách strávených na tomto mieste si odniesli mnoho obohacujúcich zážitkov, informácii a hlavne videli odstrašujúci príklad miesta, na ktorom by sa v budúcnosti určite nikto z nich nechcel ocitnúť.

Veronika Miškeová
Autorka fotografie: V. Miškeová

Cleveringa Lecture 2017

23. novembra, Trnava.

Študenti jednej z univerzít mesta zvaného aj „malý Rím“ mali príležitosť zúčastniť sa tradičnej Cleveringovej prednášky, ktorá sa uskutočnila pod záštitou Veľvyslanectva holandského kráľovstva na Slovensku. Prednášku pomenovanú po historicky významnom profesorovi Rudolphovi Cleveringovi viedol profesor Wouter Veraart z Vrije Universiteit Amsterdam. Tému svojej prednášky ”***Sudca Ústavného súdu: Priateľ alebo nepriateľ ľudí?“*** si zvolil s ohľadom na naliehavú spoločenskú diskusiu. Na otázku z publika, čo by profesor Cleveringa povedal, ak by mal svoju prednášku v roku 2017, s úsmevom a vtipom odpovedal: *„Presne to isté, čo ja dnes.“*

Pred spomínanou prednáškou profesor svoj čas venoval workshopu pre študentov na tému „**Hate speech: Punishable by law or not?“**, ktorý prebiehal v úzkej interaktivite so študentmi a študentkami aj našej právnickej fakulty. Tí sa veľmi aktívne zapájali do konverzácie s profesorom a spoločne diskutovali o jednej z najaktuálnejších tém. Dovolíme si zacitovať profesorov záver diskusie: *„The freedom of expression is important but there are legal limitations, for example when utterances portray others as subhuman or deny them in their basic rights.“*

Akademické debaty pokračovali aj v príjemnom prostredí Synagóga Café, kde sa uskutočnila slávnostná recepcia.

Michaela Húsková, Monika Martišková
Autorka fotografie: I. Lanczová

Exkurzia študentov Právnickej fakulty TU na Okresnom súde Trnava

21. novembra, Trnava.

V rámci spolupráce medzi dekankou fakulty docentkou Andreou Olšovskou a predsedom Okresného súdu Trnava doktorom Igorom Malým sa uskutočnila *Exkurzia študentov PF TU na Okresnom súde Trnava*. Exkurzia bola zameraná pre tú časť študentov, ktorí sa hlbšie zaujímajú o súdnictvo, preto bol program exkurzie naozaj pestrý. V úvode privítal študentov predseda súdu, ktorý im vysvetlil organizačnú štruktúru súdu a oboznámil ich aj s prácou na súde. Študenti mali možnosť prejsť si priestory súdu od podateľne cez všetky súdne oddelenia až po archív, čo im umožnilo lepšie vnímať obeh spisu na súde. Počas exkurzie mohli študenti diskutovať s viacerými odborníkmi z praxe na témy obchodného registra, oddlženia, či exekučnej agendy. V kancelárii vyššieho súdneho úradníka im bola vysvetlená práca so spisom ako aj samotná tvorba rozhodnutia. Študenti sa tiež zúčastnili pojednávania – hlavného pojednávania vo veci trestného činu ublíženia na zdraví. V zasadacej miestnosti súdu si študenti zopakovali vedomosti o organizácii súdnictva a následne boli pre nich pripravené dva anonymizované spisy, pri štúdiu ktorých aplikovali exkurziou nadobudnuté informácie. Exkurziu viedli vyšší súdni úradníci Matej Kačurek a Petra Janeková. Zúčastneným študentom ďakujeme za prejavený záujem, a nakoľko sa na exkurziu prihlásilo viac študentov ako umožňovala kapacita, veríme, že obdobné podujatia na tému súdnictva sa čoskoro zopakujú!

Petra Janeková
Autorka fotografie: P. Janeková

The Laws of the Hellenes: Chartering Mass Atrocities and the Quest for Justice in the Laws and Customs of ancient Greece

10. novembra, Trnava.

V rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku uskutočnila prednáška na tému: ***„The Laws of the Hellenes: Chartering Mass Atrocities and the Quest for Justice in the Laws and Customs of ancient Greece“.*** Prednášajúcim bol Dimitrios A. Kourtis, ktorý pôsobí ako advokát, aj ako študent doktorandského štúdia v odbore medzinárodné právo na Právnickej fakulte Aristotelovej univerzity v Solúne, v Grécku. Téma bola zvolená pre študentov predmetu Svetové dejiny práva, no zaujala aj mnohých ďalších.

Tematické okruhy prednášky:
1. Introduction: Historical research methods, international law & the perils of analogy
2. The fundamental rule of Ancient Hellenic Law (AHL) concerning inter-State relations
3. The problematic of enforcement
4. Fides graeca under the AHL concerning the laws of war and inter-State relations
5. AHL, the 'laws of war amongst the Hellenes' and substantive normativity
   - ϖ Protection of Sacred Places, People, and Events
   - ϖ Treatment of Enemy Dead
   - ϖ Treatment of Captives
   - ϖ Treatment of Hors de combat
   - ϖ Treatment of Civilians
6. Postliminy – Post-War Arrangements
7. «Τί εἴη ἄξιος παθεῖν ἀρξάμενος εἰς Ἕλληνας παρανομεῖν»: A Hellenic antecedent to the Nuremberg Trial

Monika Martišková
Autor fotografie: F. Hanušiak

Iba jeden krok k nezabudnuteľným zážitkom

21. novembra, Trnava.

Práca v právnej oblasti v Azerbajdžane, Ekvádore, Amerike či Indii? Nie, nehovorím o námete na nový americký seriál, ale o aktuálnej ponuke zahraničných odborných stáží programu STEP *(The Student Trainee Exchange Programme)*.
Aké sú kritériá pre uchádzačov? Ako sa na stáž prihlásiť? Ako vyplniť prihláškový formulár? Ako prebieha samotná stáž? Tieto, ale aj mnohé iné otázky boli zodpovedané tak ako každý rok členmi STEP tímu.
Záujemcovia mali možnosť širokého výberu, a to až z 266 ponúk STEP stáží pre študentov a absolventov práva po celom svete. Šťastlivci budú môcť stráviť pár týždňov alebo mesiacov roka 2018 v úžasnom meste a odnesú si odtiaľ zážitky, ktoré im zostanú na celý život.

Kristína Mikulová

Medzi nami

21. novembra, Trnava.

„Vraj je to najšťastnejší deň v živote ženy. V slovenských nemocniciach sa však radosti materstva môžu poľahky premeniť na nočnú moru.“ (http://beforeimetyoufilm.com/sk)

Študenti Právnickej fakulty TU majú okrem možnosti študovať aj množstvo iných benefitov. Jedným z nich je aj príležitosť zúčastniť sa premietania filmov, ktoré stojí za to vidieť. Dňa 21. novembra 2017 sa študenti a pedagógovia právnickej fakulty vďaka doktorke Berdisovej zúčastnili premietania mediálne známeho dokumentárneho filmu *Medzi nami*, nakrúteného pod režisérskou taktovkou Zuzany Límovej, ktorú tematicky inšpiroval osobný príbeh. Film prináša pohľad na pôrodnú starostlivosť v nemocniciach na Slovensku prostredníctvom spovedí niekoľkých žien, ako aj záberov z pôrodnej sály a nemocničných izieb pôrodného oddelenia Univerzitnej nemocnice Bratislava. Podľa slov režisérky, dokument je výberom toho najlepšieho z najhoršieho, čo sa odohráva pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti v súvislosti s pôrodom, nakoľko personál ako aj vedenie nemocnice boli informovaní o natáčaní dokumentu. Film sa deň po premietaní na našej fakulte dostal aj do kín, čo dúfame vyvolá celospoločenskú diskusiu o právach pacientov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti na Slovensku, ale i o postavení zdravotníckeho personálu v nemocniciach.

Petra Janeková, Monika Martišková
Autorka fotografie: Petra Janeková

Prednáška o žurnalistike: Médiá a právo Je ešte žurnalistika objektívna a nezávislá?

11. novembra, Trnava.

Na pôde Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave sa v rámci predmetu Klinika právnickej žurnalistiky uskutočnila pod vedením Mgr. Nikoly Kokiovej prednáška o žurnalistike na tému *„Médiá a právo“*.

Mgr. Kokiová je absolventkou odboru žurnalistika na Katolíckej univerzite v Ružomberku, bývalá redaktorka a editorka TASR, stážistka spravodajstva TV Markíza, šéfredaktorka časopisu ZUMAG oceneného odbornou porotou prestížnej novinárskej súťaže Štúrovo pero a v súčasnosti pracuje v oblasti PR.

Prednáška bola rozdelená do viacerých okruhov, pričom na začiatku Mgr. Kokiová zaujímavým spôsobom priblížila históriu žurnalistiky, objasnila niekoľko základných pojmov, ktoré súvisia so žurnalistikou a médiami a zároveň zúčastneným poskytla stručný prehľad o masmediálnom práve. V rámci jednotlivých okruhov bol otvorený priestor na diskusiu, ktorý prítomní študenti a doktorandi produktívne využili. K jednotlivým témam poskytla Mgr. Kokiová mnoho príkladov, takže si zúčastnení mohli vytvoriť reálny obraz a prispieť svojimi vlastnými názormi a príkladmi. V závere prednášky bola otvorená téma: *„Je ešte žurnalistika objektívna a nezávislá?“*, ktorá spustila horlivú a inšpiratívnu diskusiu.

Môžeme zhodnotiť, že prednáška bola skutočným prínosom nielen pre študentov Kliniky právnickej žurnalistiky, ale aj pre ostatných zúčastnených. Veríme, že aj v budúcnosti sa môžeme tešiť na takýto druh inšpiratívnych prednášok.

Anna Žembéryová
Autorka fotografie: A. Žembéryová

Beánie 2017: Veľkolepý večer splnených očakávaní

9. novembra, Trnava.

Poznáte ten pocit, keď celý rok na niečo čakáte, veľmi sa tešíte, avšak ste v napätí ako to všetko dopadne? Ak áno, tak ste sa práve vžili do pocitov študentov a pedagógov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktorí opäť po dvanástich mesiacoch mali možnosť zakúpiť si lístok a zúčastniť sa Beánií Právnickej fakulty.

V prípade organizátorov z ELSA Trnava sa tento pocit ešte násobil, keď pred príchodom prvých hostí dokončovali posledné úpravy priestorov. Po pár minútach krásne dámy v šatách a páni v upravených oblekoch zaplnili každý jeden nachystaný stôl v Mestskej športovej hale. Tohtoročné pozvanie prijali nielen učitelia z našej fakulty, ale aj advokáti a sponzori z vychýrených právnických kancelárii v Trnave a Bratislave, či dokonca kolegovia z Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

Úvodné slovo patrilo už tradične prezidentovi ELSA Trnava Maťkovi Andrejkovičovi. Prianím pekného večera a dobrej zábavy naviazala pani dekanka, pani docentka Andrea Olšovská. Celým programom nás sprevádzali a informovali šikovní moderátori Danka s Eduardom.

Beánie sú tiež aj oslavou prijatia prvákov do cechu vysokoškolského, preto si aj tento rok pripravili sľub, po zložení ktorého sa oficiálne stali študentmi práva. Aby sa nezabudlo na tohtoročných piatakov, odfotili sa spoločne na pamiatku.

Slávnostné otvorenie tanečného parketu patrilo našim pozvaným profesorom. Neskôr sa začali pripájať ostatní študenti. Po pár tanečných mixov DJ-a Strely sa všetci začali zabávať pri vystúpení talentovaného gitaristu a speváka Michala Hrenáka. Príjemným hlasom vyčaroval neopísateľnú atmosféru.

Do skvelej nálady prúdiacej medzi hosťami zaspievali veľmi obľúbení a známi vokalisti z Acapeople. Svojím výberom piesní a kreatívnym predvedením nadchli celé publikum. Štrngot príborov oznámil čas večere, kedy sa hladné bruška naplnili a mohlo sa pokračovať v programe.

Najočakávanejším vystúpením štvrtkového večera bola kapela z východu, Mafia Corner spolu so speváčkou Stefi. Po prvých predvedených skladbách nezostal ani kúsok prázdneho parketu. Svojou energiou a entuziazmom naplnili obrovský priestor.

Na záver publikum potešilo aj vyžrebovanie prvého lístka v tombole. V momente každý jeden stôl zaplnený farebnými papierikmi zostal v napätí. Predsa sa hralo o fantastické ceny! Výhercovia si odnášali bohaté balíky obsahujúce hodnotné knihy zo slovenských vydavateľstiev, reprezentačné predmety Právnickej fakulty, poukážky do kaviarní, zážitkový let či jazdu Teslou. Najväčším trhákom bol let balónom. Po odovzdaní všetkých cien nastúpil na pódium s pripravenou veľkolepou show DJ Elsy, ktorý patrí medzi najobľúbenejších DJ-ov v Trnave.

Zábava pokračovala do skorých ranných hodín, kedy si mohli všetci zúčastnení úprimne povedať , že tohtoročné Beánie dopadli na výbornú a predčili všetky očakávania. Akoby aj nie, keď sa spojilo množstvo úžasných ľudí s výbornými umelcami a chutným jedlom.

A teraz nastáva tá chvíľa, kedy môžeme opäť snívať, čo prinesú budúcoročné beánie. Na všetkých sa tešíme opäť o rok!

Kristína Mikulová, Veronika Miškeová
Zdroj fotografií: Lookasy

Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť
XIII. Lubyho právnické dni

28.-29.septembra, Smolenice.

Trinásty ročník medzinárodnej vedeckej konferencie nesúcej názov Lubyho právnické dni zorganizovala Nadácia Štefana Lubyho a Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave už tradične na zámku v Smoleniciach. Hlavná téma - ***Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť*** - vzišla z myšlienok prof. Lazara. Možno ju zhodnotiť ako v dnešnom svete veľmi aktuálnu a naliehavú. Úvodným príhovorom doc. Olšovská poukázala na skutočnosť, že nožnice majetkovej nerovnosti sa otvárajú rýchlejšie než sme si pri spoločensko-politickej zmene v roku 1989 vedeli predstaviť. V súvislosti so zámerom vytvoriť férové spoločenské a ekonomické prostredie sa dá polemizovať o tom, či sa to skutočne aj dosiahlo. Množstvo domácich aj zahraničných hostí z Českej republiky, Chorvátska, Poľska, Srbska, Maďarska, Rakúska, Rumunska, či z Ruska si pripravilo príspevky s cieľom napomáhať tvorbe právnych rámcov života spoločnosti. V nasledujúcom texte Vám priblížime vybrané príspevky.

Prof. Ján Lazar vo svojom príspevku **„K téme: úvodný referát“** zdôraznil úlohu použitia dostupných prostriedkov súkromného a verejného práva na riešenie problémov gradujúcej majetkovej polarizácie. Poznamenal, že vyvstáva mnoho otázok týkajúcich sa rozsahu majetkovej nerovnosti, keďže polarizácia vo svetovom meradle stále narastá, ekonomická moc je úmerná vlastnenému kapitálu a pomaly smerujeme k svetu, kde veľké firmy budú ako štát. Uvedené presahuje do témy právnej, no otázne sú najmä sociálne a etické dôsledky nerovnosti.

Problematiku tzv. „anti-tying rule“ objasnila prof. Christiane Wendehorst v príspevku **„Úvaha o osobných alebo iných údajoch uvedených ako protihodnota za digitálny obsah alebo služby“**. Položila si otázku, či sa v dnešnej dobe v digitálnom prostredí už neobchoduje aj s ľudskými právami. Zamýšľala sa aj nad tým, či je povaha zmluvného práva vo vzťahu k ochrane osobných údajov autonómna alebo doplnková. Odpoveďou bol jej pohľad na súčasnú situáciu, v ktorej je zmluvné právo postupne nahrádzané *Všeobecným nariadením o ochrane údajov (známym aj ako Nariadenie GDPR)*, a teda už plní skôr doplnkovú funkciu.

„Sociálna spravodlivosť v práve“ je téma, o ktorej sa dá povedať mnohé. Informácie pre prednášku dr. Eduarda Bárányho boli inšpirované prísunom informácií z masovokomunikačného prostredia. Dramaticky sa zväčšujúca majetková nerovnosť aktualizuje večne diskutovanú tému sociálnej spravodlivosti a v súčasnosti *„stále menšie percento obyvateľov vlastní stále väčšie percento svetového majetku“*. Dr. Bárány poukázal na to, že pri stanovovaní pravidiel je dôležité skúmanie dopadov a dôsledkov. Upozornil na to, že samotná predstava sociálnej spravodlivosti je reakciou na nemorálne realizovanie politiky v štáte.

Prof. Jan Hurdík pojednával vo svojom príspevku **„Spravedlnost soukromého / občanského práva“** o ideálnej spravodlivosti pre tento svet. Považuje za ňu distributívnu spravodlivosť. Zamýšľal sa nad možnosťami distributívneho potenciálu, konceptami uplatňovania spravodlivosti i nádejami spojenými so spravodlivosťou v súčasnosti. Poznamenal, že občianske právo je základom, o ktorý je možné oprieť „redistribúciu spoločenského dobra“.

„Majetkové vzťahy manželov a ich vplyv na ekonomickú situáciu rodín. Historický prehľad“ bol názov príspevku prof. Piotra Fiedorczyka, ktorý poukazoval najmä na významný vzťah vlastníctva manželov a ich postavenie k veriteľom. Ponúkol krátky historický exkurz do majetkových vzťahov medzi manželmi najmä s ohľadom na „predmanželskú zmluvu“. Pán profesor vidí význam manželských dohôd najmä pre bohatých manželov, či tých, ktorí vstupujú do manželstva tretí, štvrtý či piaty krát. V Poľsku existuje možnosť uzatvorenia manželskej dohody pred svadbou, ktorú ročne využije asi 50.000 párov.

Prežije moderná koncepcia spotrebiteľa ako slabšej strany? To bola otázka, ktorú si položil prof. Fryderyk Zoll na úvod svojho výstupu **„Spotrebiteľ. Deštrukcia pojmu“**. Podľa jeho názoru je dnes ťažko identifikovať, koho možno hodnotiť ako slabšiu stranu. Preto by mala byť asymetrická informovanosť najvýznamnejším diferenčným kritériom slabšej strany, z dôvodu sily, ktorú má dnes spotrebiteľ na internete. Spotrebiteľské právo je podľa neho právo bez práva, a preto dúfa, že sa možno raz vrátime ku koncepcii klasických zmluvných strán bez spotrebiteľa.

Doc. Monika Jurčová vo svojom príspevku **„Úlohy práva v kolaboratívnej ekonomike“** hovorila o aktuálnych témach, ktoré rezonujú spoločnosťou, akými sú napr. UBER či AIRBNB. V dôsledku rozmachu moderných technológii stojíme dnes na prelome štvrtej priemyselnej revolúcie a do popredia sa dostáva kolaboratívna ekonomika, ktorú podporuje aj Európska únia. V dôsledku týchto zmien osobná zodpovednosť jednotlivca zaniká. Podľa rečníčky by malo byť podstatné prehodnotiť minimálne štandardy pre všetkých a nie sa snažiť „napasovať“ štandardy pre každý jeden prípad.

Dr. Jan Tryzna úvod svojho príspevku **„Faktické a právní limity práva při prosazování principu rovnosti“** venoval príkladom rôzneho vnímania foriem diskriminácie. Upriamil pozornosť účastníkov konferencie na skutočnosť, že presadzovanie rovnosti vo vertikálnej aj horizontálnej rovine odzrkadľuje princíp základných ľudských práv. Poukázal aj na limitácie v realizovaní konceptu rovnosti.

Posledné slovo patrilo doc. Martine Gajdošovej, ktorá svoj príspevok **„Právo a odstraňovanie majetkových rozdielov“** začala veľmi originálne, príbehom o Blahobyte a Núdzi. Tak, ako spoločnosť sprevádza právo, tak ju sprevádza aj majetková nerovnosť, ktorá sa nedá odstrániť. Treba si uvedomiť, že najväčší právny vývoj zapríčinila práve majetková nerovnosť,

vďaka nej existuje právo na bezplatnú právnu pomoc, na oslobodenie od súdnych poplatkov a mnohé iné. *„Aj chudobný, aj bohatý sa bojí, že schudobnie.“* Na základe rozprávky dobra a zla sme zistili, že zlá nie je narastajúca majetková nerovnosť, zlé je to, akými sme ľuďmi, keď si nepomáhame.

Napriek na prvý pohľad „krkolomnej“ téme bol trinásty ročník Lubyho právnických dní nesmierne podnetný, bohatý na veľké myšlienky, veľké teórie a veľké pravdy, ktoré budú v písanej podobe zverejnené v zborníku z konferencie. Tento ročník sa už akosi tradične neniesol len v duchu odbornom, ale aj v duchu priateľskej atmosféry. Veríme, že o dva roky sa opäť stretneme na zámku s novými myšlienkami a tešíme sa na ďalšiu zaujímavú tému.

Dominika Kučerová, Monika Martišková
Autor fotografií: D. Bede

The Key-stone of Discrimination and the Impact of its Manifestations on the Selected Groups of Population

9. novembra, Trnava.

Členovia Katedry dejín práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave zorganizovali medzinárodnú vedeckú konferenciu na tému ***The Key-stone of Discrimination and the Impact of its Manifestations on the Selected Groups of Population***.[*] Tak ako téma konferencie, aj vedecké príspevky účastníkov niesli anglické názvy. Garantom tohto cudzojazyčného podujatia bol profesor Peter Mosný, vedúci Katedry dejín práva.

Konferencie sa z domácich hostí zúčastnili členovia Katedry dejín práva a Katedry teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a profesor z Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Účasťou nás potešili aj kolegovia z právnických fakúlt v Banskej Bystrici a Bratislave. Rovnako ako domáci, aj zahraniční prispievatelia zvolili veľmi pútavé témy svojich príspevkov, a tak prispeli k rôznorodosti konferencie. V zborníku vydanom v tlačenej podobe v anglickom jazyku sa bude, okrem iného, možné presvedčiť o tom, že akademici z Francúzska, Grécka, Poľska, Rakúska či Švédska vo významnej miere obohatili túto medzinárodnú konferenciu a poskytli nám možnosť nahliadnuť do ich národných legislatív a histórie detailnejšie, než by sa nám, ako cudzincom, mohlo podariť.

Pri prezentovaní jednotlivých príspevkov sme si pripomenuli, že napriek vyspelosti ľudského spoločenstva z neho elementárne negatíva nemiznú. Naopak, často nachádzajú sofistikovanejšie cesty uplatnenia, na ktoré je nutné neustále upozorňovať

a zabraňovať ich opakovaniu, vžívaniu sa, či dokonca považovaniu za bežné a akceptovateľné. Na usporiadanej konferencii sme chceli upozorniť na uvedené z historického i súčasného hľadiska, z pohľadu medzinárodného i národného práva, a dúfame tak, že sme využili jej potenciál.

Hodnota výnimočných myšlienok sa navyše vždy znásobuje v podnetnom prostredí a v priateľskej atmosfére. Objektívne hodnotiac podľa prednesených príspevkov a diskusie a subjektívne hodnotiac na základe dojmov, si dovolíme tvrdiť, že predmetnej konferencii nechýbal ani jeden z týchto, v spoločnosti stále živých, rozmerov. Dúfame, že v podobnom či dokonca širšom okruhu pozvaných prediskutujeme v budúcnosti ešte mnohé zaujímavé témy.

Ingrid Lanczová, Monika Martišková
Autor fotografie: F. Hanušiak

[*] Konferencia bola usporiadaná v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0549/15 s názvom „Právne postavenie Židov na území SR v rokoch 1939 - 1942 so zreteľom na niektoré vybrané oblasti právnej úpravy v stredoeurópskom kontexte“.

K. Gešková - R. Smyčková - J. Zámožík: REPETITÓRIUM CIVILNÉHO PROCESNÉHO PRÁVA

/recenzia/

Pomerne nová právna úprava v oblasti civilného procesu je stále diskutovanou témou tak medzi sudcami ako aj ostatnou odbornou verejnosťou. Tri na seba nadväzujúce procesné kódexy[1] vystriedali Občiansky súdny poriadok z roku 1963. Táto procesná norma bola napriek viacerým novelám považovaná za prežitok socializmu. Požiadavka novej právnej úpravy vyvstala z potreby uceleného kódexu, keďže dovtedy platný Občiansky súdny poriadok pôsobil neucelene a torzovito, pozostával zo spleti početných a nesystémových novelizácií, z mnohých obsolétnych ustanovení a pre súdnu prax bol častokrát ťažko použiteľný.

Napriek mnohým školeniam a seminárom určeným pre odbornú verejnosť, ako aj rôznym iným podujatiam, kde sa laická i odborná verejnosť školila a pripravovala na novú právnu úpravu, ktorá vstúpila do účinnosti 01.07.2016, jej aplikácia a interpretácia sa stretla s viacerými ťažkosťami. A v konečnom dôsledku, napriek podniknutým krokom nebola laická ani odborná verejnosť na takýto posun dostatočne pripravená. Na druhej strane len málokto myslel na tých, ktorí do právneho sveta ešte len vstupujú, na študentov, ktorí sa so zákonom (často v stave *tabula rasa*) zoznamujú. Trojica autorov JUDr. Katarína Gešková, PhD. (PF TU), doc. JUDr. Romana Smyčková, PhD. (PF UK), JUDr. Jozef Zámožík, PhD. (PF TU) v pomerne krátkom čase po nadobudnutí účinnosti nových procesných kódexov prostredníctvom prehľadného vysvetlenia matérie, jasného a logického konceptu, algoritmov, grafov a vysvetliviek pripravila z nášho uhla pohľadu zrozumiteľnú a prístupnú študijnú pomôcku.

Repetitórium civilného procesného práva je dielo písané logicky a prierezovo, pričom sa kladie dôraz na jasnosť a jednoduchosť pochopenia predkladanej matérie. Už samotný obsah ukazuje, aká dobre viditeľná štruktúra je pre celé dielo zvolená, čo následne umožňuje čitateľom rýchlejšie si osvojiť novinky v repetitóriu obsiahnuté. Výstavba diela pomerne presne kopíruje štruktúru spomínaných kódexov. Výnimka je v prípade ustanovení Civilného sporového poriadku napríklad pri zaradení inštitútov dovolania a dovolania generálneho prokurátora hneď za odvolaním, pričom až následne je venovaný priestor žalobe na obnovu konania (žaloba na obnovu konania v zákone predchádza spomenutým dovolaniam). Zvolené poradie môže odzrkadľovať odlíšenie inštitútu obnovy konania od ostatných opravných prostriedkov, a to vzhľadom na skutočnosť, že podanie žaloby na obnovu konania je najkrajnejším riešením, ktoré spomedzi opravných prostriedkov najviac narúša stabilitu právnych vzťahov. Okrem prehľadnej štruktúry, študentom pri štúdiu značne pomôžu tabuľky a schémy v texte používané, ako aj komparácie s predchádzajúcou právnou úpravou. Taktiež praktické príklady pre pochopenie teoretických konštrukcií študenti určite ocenia, rovnako ako rekapituláciu opravných prostriedkov (ktorých memorovanie je obzvlášť náročné).

Novým procesným inštitútom by sa žiadalo venovať viac pozornosti. Napríklad prechod z vedľajšieho účastníka na intervenienta spôsobuje v praxi nemalé problémy s ohľadom na prebiehajúce súdne konania začaté pred účinnosťou rekodifikovanej právnej úpravy. Nová právna úprava nedostatočne rieši situáciu „hladkého prechodu“ na intervenienta. Dôvodom je aj to, že nie všetci vedľajší účastníci konania v zmysle OSP majú postavenie intervenienta v zmysle ustanovení CSP, a preto by sa práve tejto otázke mohlo repetitórium venovať, pre jasnejšiu predstavu u študentov a odlíšenie týchto dvoch inštitútov.

Civilný mimosporový poriadok je spracovaný mimoriadne prehľadne, čo je veľkou pomôckou pre študentov, keďže právna úprava mimosporových konaní je pomerne rozsiahla a komplikovaná. Podľa nášho názoru spôsob, ktorý zvolili autori, je pre pochopenie študenta veľmi dobrý. Študent si najprv osvojí prehľadné zhrnutie právnej úpravy a následne, ak to bude prax vyžadovať, potrebné si doplní zákonom, no základy zostanú.

Čo by sa dalo repetitóriu vyčítať je, že sa nevenuje oblasti konania v správnom súdnictve. Vzhľadom k tomu, že správne súdnictvo je súčasťou skúšky z civilného práva procesného, mohla by byť táto problematika načrtnutá aspoň v rozsahu jeho výučby. Napríklad v štruktúrovanej podobe ako sú spracované mimosporové konania, čo by študentom určite výrazne pomohlo pri „vstrebávaní“ pomerne rozsiahleho kódexu – 495 paragrafov.

Systematickosť, logickosť výstavby a prehľadnosť sú slová, ktoré presne vystihujú publikáciu, ktorá študentom práva nepochybne pomôže pri štúdiu jednotlivých ustanovení zákonov, keďže do momentu jej vydania sa mohli opierať iba o zákony a ich dôvodové správy. Po dôkladnom preštudovaní Repetitória civilného procesného práva možno skonštatovať, že napriek tomu, že neodpovedá na všetky otázky, ktoré môžu poctivému študentovi pri dôkladnom štúdiu vzniknúť, stanovený cieľ uľahčenia prípravy študentov na skúšky, resp. zorientovanie sa v procesných normách bol pripravenou publikáciou naplnený a možno ju nesporne zhodnotiť ako užitočnú. V mnohých ohľadoch však pomôcka spĺňa to podstatné - uľahčenie a zefektívnenie výučbového procesu prostredníctvom budovania logických základov vedomostí a hľadania súvislostí medzi nimi.

Doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD., Katedra dejín práva Právnickej fakulty TU
Mgr. Monika Martišková, interná doktorandka, Katedra dejín práva Právnickej fakulty TU

[1] Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok, zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok a zákon č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok.

Priemerný vek európskej populácie sa predlžuje. Dopomôže k tomu aj nová právna úprava?

Okrem zmeny reprodukčného správania sa populácie je to práve zlepšovanie zdravotnej starostlivosti, ktoré prispieva k zvyšovaniu veku európskej populácie. Mnohé z existujúcich chorôb je možné liečiť farmaceutickými prípravkami, ktoré sa k pacientovi dostanú až po ich časovo, finančne a personálne náročnom predklinickom a klinickom skúšaní.

Klinické skúšanie lieku spadá pod širší právny pojem, tzv. *biomedicínsky výskum,* upravený zákonom č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v z. n. p. (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti"). Podľa tohto zákona ide o *výskumnú činnosť v oblasti biológie, medicíny, farmácie, ošetrovateľstva, pôrodnej asistencie a psychológie, ktorá môže ovplyvniť fyzické alebo psychické zdravie účastníka biomedicínskeho výskumu.* Do klinického skúšania liekov sú dobrovoľne zapojené tisícky slovenských pacientov, pre ktorých je zapojenie sa do klinickej štúdie často poslednou možnosťou (pokusom) na uzdravenie, lebo existujúca liečba pre nich nie je postačujúca (napr. onkologické ochorenia).[1] Netreba však nadobudnúť mylný dojem, že by všetky fázy klinického skúšania lieku[2] prebiehali výlučne na území Slovenska. Vývoj lieku je totiž náročný na investície a trvá dvanásť až trinásť rokov, pričom priemerné náklady na vývoj jedného lieku sú okolo 2,6 miliardy amerických dolárov.[3] Lepšiu predstavivosť spresňuje ešte štatistika Asociácie britského farmaceutického priemyslu, podľa ktorej *z každých dvadsaťpäťtisíc látok, ktoré začínajú v laboratóriu, sa iba dvadsaťpäť* dostane do klinického testovania na ľuďoch. Na trh sa dostane *len päť z nich* a prostriedky investované do vývoja sa *vrátia iba z jedného*.[4]

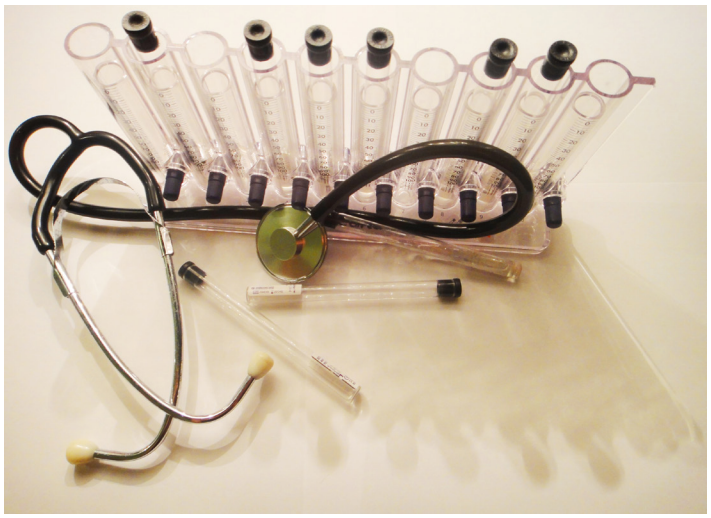

Novinkou v slovenskej právnej úprave má byť novelizácia *zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti* a zákona č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov do novembra 2017 za účelom ich zosúladenia s nariadením EÚ č. 536/2014 (účinnosť nariadenia od roku 2018). Predchádzajúca európska úprava totiž, podľa kompetentných, viedla k signifikantnému poklesu vykonávania klinických štúdií v Európe a posilneniu postavenia ázijských a juhoamerických štátov ako ekonomicky prijateľnejších alternatív.[5] Dôvodom mala byť prílišná byrokracia a dĺžka schvaľovacieho procesu, ktoré negatívne postihovali pacientov v Európe. Nová právna úprava zefektívňuje a zjednodušuje klinické skúšanie pre všetkých zainteresovaných. Zadávateľom umožňuje zadať žiadosť na povolenie klinického skúšania výlučne prostredníctvom online *portálu Európskej únie,* pričom skracuje a spresňuje časové intervaly. Umožnením spoločného zadávania má podporiť spoluprácu farmaceutických firiem s akademikmi a vytvorením verejne dostupnej databázy sa majú aj v jazyku laikov poskytnúť informácie o *každom* klinickom skúšaní pre *každého*.

Ingrid Lanczová
Autorka ilustračných fotografií: I. Lanczová

[1] Číslo sa vzťahuje na všetky najčastejšie zamerania klinického skúšania na Slovensku, nie samostatne onkologické ochorenia, kde je, prirodzene, číslo oveľa nižšie. Ide najmä o neurologické ochorenia, duševné poruchy, reumatické ochorenia, ulceróznu kolitídu, kardiologické ochorenia, kožné ochorenia, diabetes II. typu, očné ochorenia, astmu a Crohnovu chorobu. In Výročná správa ŠÚKL 2016 [online]. Bratislava: ŠÚKL, 2016, s. 17. [cit. 2017. 08. 04]. Dostupné na internete: http://www.sukl.sk/buxus/docs/O_nas/Zakladne_dokumenty/Vyrocna_sprava_SUKL_za_rok_2016.pdf

[2] Prvá sa uskutočňuje po predklinickom skúšaní (pozostávajúcom z laboratórnych testov a testov na zvieratách, skúškach a testoch bezpečnosti) na osobách bez zdravotnej indikácie a druhá až štvrtá na osobách so zdravotnou indikáciou, pričom sa líšia v cieľoch a počte chorých pacientov, ktorým sa skúšaný liek podáva.

[3] Klinický výskum liekov na Slovensku stál vlani vyše 34 miliónov eur. In TASR. [online]. Bratislava: TASR. [cit. 2017. 08. 04]. Dostupné na internete: http://www.teraz.sk/ekonomika/klinicky-vyskum-liekov-na-slovensku-st/260419-clanok.html

[4] TORJESEN, I. Drug development: the journey of a medicine from lab to shelf. In *The Pharmaceutical Journal*. [online]. London: Royal Pharmaceutical Society, 2015. [cit. 2017. 08. 06]. Dostupné na internete: http://www.pharmaceutical-journal.com/publications/tomorrows-pharmacist/drug-development-the-journey-of-a-medicine-from-lab-to-shelf/20068196.article

[5] EUROPEAN COMISSION: Proposal for a Clinical Trials Regulation – Questions and Answers [online]. Brussels: EC, 2012, s. 1-2. [cit. 2017. 08. 04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-566_en.htm

Novely trestných kódexov v súvislosti s účinnosťou zákona o obetiach trestných činov

Prvého januára 2018 vstúpi do účinnosti odbornou verejnosťou dlho očakávaný zákon o obetiach trestných činov.[1] Jeho prijatie urýchlila potreba transpozície európskej smernice týkajúcej sa spomínanej problematiky.

Okrem toho, že samotný zákon obsahuje viaceré zaujímavé ustanovenia ako napríklad pojem druhotná viktimizácia obete, či kategóriu obzvlášť zraniteľných obetí,[2] s jeho prijatím sa budú novelizovať aj trestnoprávne kódexy – Trestný zákon a Trestný poriadok. Prvého spomenutého sa zmeny dotknú pomerne marginálne, o to sú však tieto zmeny významnejšie. Trestné stíhanie sa pri trestných činoch spáchaných na osobe mladšej ako 18 rokov v súvislosti s týraním, výrobou detskej pornografie, obchodovaním s ľuďmi a sexuálnym zneužívaním premlčovalo najskôr 3 roky po tom, čo uvedená osoba dovŕšila 18 rok veku. Od 1.1.2018 sa však táto doba predĺžila z 3 na 15 rokov a zároveň sa taxatívny výpočet trestných činov rozšíril o trestný čin znásilnenia a trestný čin sexuálneho násilia.[3] Druhá zmena sa týka osobitných kvalifikačných pojmov a to konkrétne osobitného motívu, ktorým bude spáchanie trestného činu z nenávisti k určitému pohlaviu.[4]

Na rozdiel od Trestného zákona sa Trestného poriadku zmeny dotknú v oveľa väčšom rozsahu. Medzi tie významnejšie môžeme zaradiť novú základnú zásadu trestného konania týkajúcu sa uplatňovania práva poškodeného.[5] Novou pomocnou osobou oprávnenou vystupovať v trestnom konaní, teda novým subjektom, bude psychológ. Povinnosť OČTK a súdu poučiť poškodeného v zmysle Trestného poriadku sa vracia k právnej úprave platnej do 31.12.2015, kedy OČTK a súd majú povinnosť poškodeného poučiť o jeho právach a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie, bez bližšej špecifikácie, nakoľko podrobnú úpravu ich postupu nájdeme v novom zákone o obetiach. Zaujímavou novinkou v súvislosti s povinnosťami a obmedzeniami uloženými obvinenému pri nahradení väzby je tá

skutočnosť, že ak má osoba obvinená v civilnom konaní určený styk s maloletým, ktorý je v trestnom konaní poškodeným, tento styk sa počas nahradenia väzby nebude vykonávať.

V oblasti dokazovania v trestnom konaní sú viaceré významné zmeny. Konfrontácia s osobou mladšou ako 18 rokov nebude možná. Výsluch svedka, ktorý je podľa novej úpravy „obzvlášť zraniteľnou obeťou“ sa má vykonať tak, aby sa nemusel opakovať, má ho vykonať osoba rovnakého pohlavia a táto osoba má byť rovnaká v prípravnom konaní aj na hlavnom pojednávaní, v prípade ak sa tým nenaruší priebeh konania. Rovnako sa táto obzvlášť zraniteľná obeť nemá nikdy stretnúť s osobou obvinenou, a preto aj pri jej výsluchu majú byť použité technické prostriedky na prenos obrazu a zvuku. Dokonca pri výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov OČTK pred jej samotným výsluchom obligatórne prekonzultuje spôsob vedenia výsluchu s psychológom alebo znalcom, ktorí budú pribraní k výsluchu a jej opätovný výsluch bude možný už len so súhlasom zákonného zástupcu. Na hlavnom pojednávaní pri vypočúvaní svedka - obzvlášť zraniteľnej obete - musí predseda senátu postupovať tak, aby sa zabránilo vizuálnemu kontaktu svedka s obžalovaným, najmä využitím technických zariadení určených na prenos zvuku.

Doteraz bolo jednou z podmienok zmieru zložiť obvineným peňažnú sumu na všeobecne prospešné účely, z ktorej minimálne 50% musí obvinený určiť štátu na peňažnú pomoc poškodeným. Od 1.1.2018 bude táto suma odvádzaná ministerstvu na ochranu a podporu obetí trestných činov v celosti.

Na konanie o dohode o vine a treste sa doteraz predvolával len obvinený, poškodený sa iba upovedomoval o čase a mieste konania. Od 1.1.2018 sa bude obligatórne predvolávať aj poškodený, pričom konanie o dohode o vine a treste bude možné bez jeho prítomnosti uskutočniť len vtedy, ak sa napriek riadnemu predvolaniu bez ospravedlnenia nedostaví.

Dominika Kučerová
Zdroj ilustračnej fotografie: Shutterstock.com

[1] Zákon č. 274/2017 Z. z. zákon o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[2] V zmysle § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 274/2017 Z. z. obzvlášť zraniteľnou obeťou sa rozumie 1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak, 2. osoba staršia ako 75 rokov, 3. osoba so zdravotným postihnutím, 4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násilia, 5. obeť trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery, 6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obete a jej osobných vlastností, vzťahu k páchateľovi alebo závislosti od páchateľa, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

[3] § 87 ods. 5 TZ bude od 1.1.2018 znieť: Trestné stíhanie sa premlčí najskôr pätnásť rokov potom, čo osoba, na ktorej bol spáchaný trestný čin obchodovania s ľuďmi podľa § 179, trestný čin znásilnenia podľa § 199, trestný čin sexuálneho násilia podľa § 200, trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202, trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 a trestný čin výroby detskej pornografie podľa § 368, dovŕšila osemnásty rok svojho veku.

[4] § 140 písm. e) TZ bude od 1.1.2018 znieť: z nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie, alebo

[5] § 2 sa od 1.1.2018 dopĺňa o ods. 21, ktorý znie: „Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a jeho vyspelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obetí trestných činov tým nie sú dotknuté.“

Pojmy do vrecka študenta práva

Mediácia – je spôsob riešenia sporu, v ktorom mediátor ako tretia nezaujatá a nezávislá osoba pomáha stranám identifikovať ich problémy, nabáda ich, aby hľadali spoločné praktické riešenia problému, ktoré si rozdelia na body, ktoré spôsobili konflikt a pomáha im vyjednávať také riešenia, ktoré uspokojujú obe strany. Jednou z podmienok mediácie je, že tretia strana nie je zainteresovaná v konflikte a strany nechcú, aby tretia strana autoritatívne rozhodovala o ich spore. Mediáciu upravuje zákon č. 420/2004 Z. z., v ktorom sú upravené všetky potrebné úkony, ktoré je potrebné splniť pri mimosúdnom riešení sporu.

Mediátor – je kvalifikovaný odborník, ktorý je stranám sporov nápomocný komunikáciou pri riešení ich konfliktu. Jeho cieľom je nájsť obojstranne akceptovateľné riešenie. Mediátorom v zmysle § 3 zákona č. 420/2004 Z. z. môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú a ktorá funkciu mediátora príjme. Register mediátorov vedie Ministerstvo spravodlivosti SR, ktoré zároveň vedie aj register mediačných centier a register mediačných vzdelávacích inštitúcií.

Advokát Pro Bono – je advokát, ktorý poskytuje bezplatnú právnu pomoc (vychádza z latinského slovného spojenia *pro bono publico*, ktorý označuje odbornú pomoc za symbolickú alebo bezplatnú cenu), väčšinou ju poskytujú advokáti dobrovoľne a nie z povinnosti.

Distinguishing *(ide o pojem angloamerického práva)* – keď sudca nepovažuje daný precedens za analogický k danej veci, musí uviesť právny rozdiel medzi prípadom a precedensom a teda precedens modifikuje.

Overruling *(ide o pojem angloamerického práva)* – ak je precedens podľa názoru sudcu spoločenským vývojom zastaralý a nie je možné ho modifikovať, môže vytvoriť nové pravidlo a teda „prekoná“ starý precedens. Podmienkou *overrulling* je nový precedens právne podložiť.

Rozdiel medzi *distinguishing* a *overruling* je ten, že pri *distinguishing* len akoby novelizujeme precedens, naproti tomu pri *overruling* úplne nahradíme starý precedens novým.

De iure – je latinský výraz znamenajúci „podľa práva“, z právneho dôvodu. Oproti nemu stojí výraz ***De facto*** čo znamená „v skutočnosti“ alebo „prakticky“.

Tieto výrazy sa používajú napr. aj pri neuznaní alebo uznaní existencie štátu. Štát môže uznať iný štát *de facto*, ale *de iure* ho neuznávať. Napríklad *de facto* samostatný štát Podnestersko je takmer všetkými ostatnými štátmi *de iure* neuznaný, takže je z pohľadu týchto ostatných štátov *de iure,* teda podľa práva, súčasťou Moldavska.

Latinské pojmy

Ratio decidendi – tento pojem je úzko spojený s angloamerickým právnym systémom a je to nosný dôvod tohoktorého rozhodnutia. Ratio decidendi sa nachádza v odôvodnení, nie vo výrokovej správe.

Stare decisis – zásada ktorá hovorí, že sudca sa má pridŕžať predchádzajúceho súdneho rozhodnutia v jeho nosných dôvodoch (Ratio decidendi).

Ex nunc – tento pojem je dôležitý takmer vo všetkých odvetviach práva a znamená doslova „od teraz“, prípadne „od právnej skutočnosti, ktorá nastala teraz“.

Ex tunc – je to opak k pojmu *ex nunc*, a teda znamená „od začiatku“ alebo „od počiatku“.

Spracovali: ***Michal Ondrek, Marek Považan***

Argumentárium

Naturalistický argument – V právnej argumentácii ide o argument vychádzajúci z povahy veci a hypotézy bezmocného zákonodarcu. Vyjadruje požiadavku, aby bol uprednostnený taký výklad právneho predpisu, ktorý zodpovedá povahe veci. V prípade rozporu právneho predpisu s povahou veci, ktorý nemožno odstrániť výkladom, naturalistický argument vyžaduje, aby nebol právny predpis aplikovaný. Argumentácia založená na naturalistickom argumente bude v súdnom konaní neúčinná spravidla pri pokuse vyvrátiť právnu fikciu.

Literatúra: Perelman, CH.: Právna logika – Nová rétorika. Bratislava: Kalligram, 2014, s. 86.

Argumentácia empirickými faktami – Empirické fakty nemajú samostatnú argumentačnú funkciu, vždy sa aplikujú v súlade s iným argumentom. Môže sa zdať, že ide o mimoprávne argumenty. Argumenty vzťahujúce sa k zisťovaniu skutkového stavu nesúvisia s interpretáciou, ale s aplikáciou práva. Empirické argumenty však vplyv na interpretáciu práva môžu mať, objavujú sa v spojení s princípom právnej istoty ako legitimačným dôvodom pre iné argumenty či v nadväznosti na účel interpretovaného ustanovenia (ako súčasť objektívne teleologického výkladu).

Literatúra: Melzer, F.: Metodologie nalézaní práva, 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011, s.192 a nasl.

Argument „in dubio mitius“ – (z lat. *v pochybnosti postupuj miernejšie*); používa sa v zásade pri aplikácii verejného práva (trestné, daňové, a pod.). Pokiaľ výklad práva pripúšťa viacero variant výkladu, použije sa ten, ktorý je pre adresáta verejno-mocenského pôsobenia miernejším, avšak až po predchádzajúcom bezúspešnom použití ostatných argumentov. Dôvod, ktorý legitimizuje použitie tohto argumentu je právna istota. Úlohou právneho štátu je zabezpečiť, aby ustanovenia právnych predpisov boli čo najpresnejšie formulované, a v prípade, že tak neurobí, nemožno postupovať na ujmu adresátov práva (orgány verejnej moci musia šetriť podstatu a zmysel základných práv a slobôd). V tomto prípade ide o zákaz dotvárania práva, keďže existuje použiteľný výklad - v pochybnosti miernejšie.

Pozn.: známejšia zásada *„in dubio pro reo“* sa na rozdiel od tohto argumentu použije v prípade pochybností pri zisťovaní skutkového stavu.

Literatúra: Melzer, F.: Metodologie nalézaní práva, 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011, s. 205 a nasl.; judikatúra: *Nález Ústavného súdu SR zo dňa 18.09. 2008, sp. zn. I. ÚS 241/07, Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 15. 12. 2003, sp. zn. IV.ÚS 666/02.*

Spracovali: ***Dominik Fabian, Petra Janeková, Monika Martišková***

Omsk → Trnava → Tilburg
5 874 km naprieč mobilitami

Som tretiačka na našej Právnickej fakulte v Trnave. Študentské roky som sa rozhodla spestriť si študijnými pobytmi v zahraničí. Keďže mám rada zmeny, rozhodla som sa spoznať absolútne odlišné krajiny. Jeden zimný semester som strávila na Sibíri v Omsku a druhý v holandskom Tilburgu. Pokúsim sa Vám aspoň trochu priblížiť, aké to celé bolo.

Čo prináša sibírska exotika pre študenta na Právnickej fakulte v Omsku?

Keď som dostala ponuku vycestovať na pol roka počas zimného semestra do ruského Omska, nadšene som prikývla a až tesne pred letnými prázdninami ma napadlo pozrieť, kde vlastne ten povestný Omsk leží. Určite som nebola ani prvá ani posledná, pre koho bol prvý študijný pobyt v zahraničí veľkou neznámou, preto sa pokúsim priblížiť na základe vlastných skúsenosti, čo to obnáša študovať, alebo aspoň absolvovať úspešne študentskú mobilitu za ďalekým Uralom.

Na začiatok, naša Alma mater má zmluvu o spolupráci s Univerzitou F. M. Dojstojevského v Omsku, konkrétne s Právnickou fakultou. Študent znáša väčšinu nákladov sám, samozrejme veľa záleží aj na jeho šikovnosti, pretože existuje veľa organizácií, fondov, zdrojov, odkiaľ sa dajú získať potrebné financie.

Vyslanému vysokoškolákovi ruská univerzita prepláca buď školné (jeho výška sa vyrátava z počtu zvolených predmetov a ich «ceny») alebo ubytovanie. Dá sa samozrejme aj dohodnúť a milé tety na zahraničnom oddelení sú otvorené dialógu a študent/-ka si môže zaplatiť lacnejšiu položku. Vo fakultnej jedálni máte rozpočet na každý deň, za ktorý sa dá kúpiť napr. obed, príp. nejaký ten snack k tomu, väčší gurmáni budú musieť siahnuť hlbšie do vrecka, pretože ak si vyčerpajú poskytnutý „budget“, budú nútení si jedlo kupovať za vlastné.

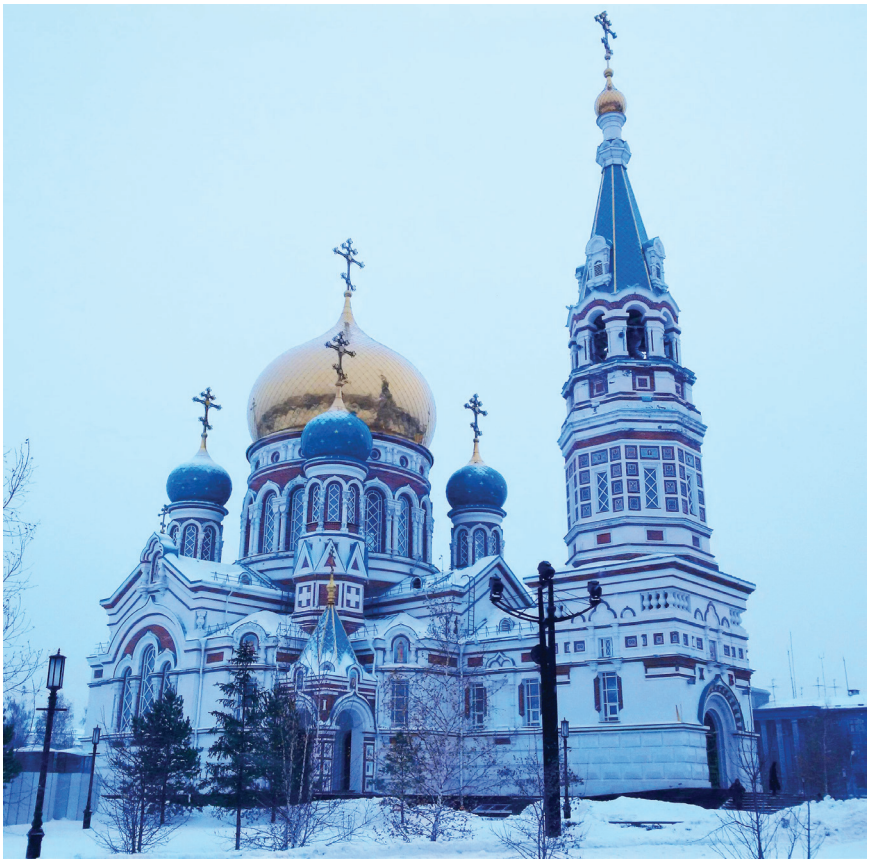

Internát je vzdialený asi 30 minút pešo a všetky životne dôležité budovy pre vaše bezstarostné štúdium sú pri sebe tak blízko, že prebehnúť pomedzi ne zvládnete bez problémov aj keď je štandardných -30 stupňov a meter snehu. Keďže budete zahraničným študentom, zostane Vám veľa voľného času. Vrelo odporúčam neprokrastinovať ho na internátnej izbe zabíjaním švábov (nikdy všetky nezabijete), ale využiť priestor pre kurzy, cestovanie, zapájanie sa do mimoškolských aktivít, pretože príležitosti sú a Rusi budú veľmi vďační za „Európana v tíme“.

Na záver treba dodať, že aj keď to niekedy bola trošku divočina, rozhodne to stálo za to a neľutujem, že som išla. V prípade, že by ste uvažovali a chýbali by Vám informácie „z prvej ruky“, rada zodpovedám, čo budem vedieť.

A čo prináša jedna z najliberálnejších krajín EÚ?

Keď som sa hlásila na výmenný program Erasmus+, pripravila som sa dôkladnejšie ako do Ruska. Samotné výberové konanie išlo relatívne ľahko, avšak prekvapenie prišlo až po prijatí do Tilburgu a to v podobe nekonečnej kopy papierov. Pre tých, ktorí nemajú žiadne skúsenosti so študijným pobytom cez E+, sa všetky „papierovačky" zdajú ako španielska dedina. Našťastie, s pomocou pani Sečkárovej sa to dá úspešne zvládnuť.

Tilburg je síce šieste najväčšie mesto v Holandsku, ale aj tak vám príde strašne maličké. Univerzitný campus je sám o sebe malým mestečkom. Náklady spojené so štúdiom, životom a cestovaním čiastočne pokrýva grant z EÚ, avšak aj tu si treba pripraviť nejaké tie svoje úspory. Ubytovanie si každý študent zháňa sám, je tu možnosť využitia internátu, ale skôr len kolujú legendy, že ho niekedy nejaký študent aj reálne dostal. Preto treba vynaložiť všetko úsilie na prenajatie izby.

Keď ste sa rozhodli pre Tilburg, vaše ďalšie kroky by mali smerovať ku kúpe bicykla. Pomocou neho sa dostanete absolútne všade. V Holandsku je cyklista niečo ako posvätná krava v Indii a bez bicykla sa naozaj nepohnete.

K samotnému štúdiu musím povedať, že to určite nespadá pod typicky vnímaný Erasmus, kde sa len spoznávate s ostanými medzinárodnými študentmi, kde-tu sa niečo priučíte a postujete fotky z párty. Pripravovať sa tu musíte z hodiny na hodinu. Každú chvíľu budete odovzdávať najrôznejšie zadania a prezentácie. O nekončiacej kope povinného čítania nehovoriac. Práve z tohto uhla pohľadu mi prišiel pobyt v Tilburgu omnoho náročnejší ako štúdium u nás v Trnave alebo v Omsku.

Moje posledné rady našim budúcim študentom v Tilburgu sú jednoduché. Kvalita vzdelanie je tu veľmi vysoká, netreba sa však toho báť. V Holandsku frázu «komu sa nelení, tomu sa zelení» môžete zobrať aj doslova. Poctivou dennou prípravou sa dajú zvládnuť aj náročné predmety. Netreba však zabudnúť, že aj toto je predsa len študentský pobyt, na ktorom si užijete mnoho zábavy a nadobudnete veľa skúseností.

P.S.: Pribaľte si dáždnik a pršiplášť. Niekde stále snežilo, inde zase stále pršalo...

Mária Alena Hasáková
Zdroj fotografií: archív, M. A. Hasáková

Motivácia je pri štúdiu kľúčová

Lucia Berdisová vyštudovala právo aj filozofiu, pôsobí na Katedre teórie práva a ústavného práva na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave a vedeckej činnosti sa venuje aj na Ústave štátu a práva Slovenskej akadémie vied. V rozhovore sme sa jej opýtali, ako sa jej študovalo LL.M. v Británii a v čom vníma rozdiely medzi naším a angloamerickým vzdelávaním. Pri editovaní prepisu rozhovoru do textu doplnila veľa slov v ženskom rode a dopísala si aj túto vetu.

Ako sa môže obyčajný študent práva alebo akademik dostať na Cambridge? Vyplnením formuláru 4C? (úsmev)

Najdôležitejšie podľa mňa je, že sa človek reálne chce dostať na takú školu akou je Cambridge. Teda treba mať motiváciu a samozrejme, robiť niektoré veci mierne nadštandardne. Ak by som reálne vedela, prečo práve moja prihláška bola úspešná, tak by som vedela dať tipy: „Aha, presne toto a toto treba urobiť.“ No zaručené tipy nemám. V každom prípade je veľmi dôležité odlíšiť sa od priemeru.

Čím ste sa podľa vás odlíšili vy?

Myslím, že to bolo tým, že som okrem práva študovala aj filozofiu, a tým, že som pracovala na Ústavnom súde Slovenskej republiky a aj v advokácii. Možno aj tým, že som sa venovala niektorým témam v rámci tretieho sektora a bola som vo výberových komisiách na sudcov a predsedov súdov. Čiže som mala širší záber činností a podľa mňa som si vedela dobre obhájiť, resp. ukázať, že i tak je pre mňa akademická robota kľúčová.

Čo by ste poradili študentom, ktorí študujú na našej fakulte a rozhodli by sa, že by chceli študovať na Cambridgei napriek tomu, že nemajú za sebou to, čo máte za sebou vy?

V angloamerickej oblasti sú veľmi vysoko hodnotené mimoškolské aktivity. Študent alebo študentka by mali ukázať typ predpokladu na excelentnosť v nejakej oblasti alebo na nejakú verziu líderstva. Prihláška obsahuje napríklad aj sekciu, kde uchádzač o štúdium vypíše a doloží rôzne diplomy a ocenenia.

Čo sa týka mimoškolských aktivít, na Cambridgei boli v podstate samozrejmosťou. Nejde o to, aby sa človek venoval šiestim aktivitám súčasne, ale aby sa venoval jednej, maximálne dvom, ale poriadne. Mala som napríklad spolužiačku, ktorá vyrábala podcast o ľudských právach, ktorému venovala v zásade všetok svoj voľný čas. Iní ľudia venovali čas športu. Mimoškolské aktivity sú chápané ako pomôcka dotvárania osobnosti. U nás to tak nefunguje. Človek tu ide do školy, škola skončí a tým väčšinou skončí aj práca na ďalšom vlastnom rozvoji a vzdelávaní, akoby akákoľvek iná aktivita je záťažová a navyše.

Keď sme sa bavili so spolužiakmi a spolužiačkami, zhodli sme sa na tom, že dĺžka dennej potreby štúdia sa pohybovala niekde v rozmedzí približne od 8 do 9 hodín denne mimo skúškového obdobia a bolo treba načítať asi 1000 strán za týždeň. Samozrejme, čo sa týka času, úlohu hralo aj to, o aký text išlo - text z teórie práva alebo filozofický text bol samozrejme zložitejší než načítanie si rozhodnutí súdov. Je treba priznať, že človek si z načítaného zapamätá na samotnom konci relatívne málo, aspoň teda ja, ale podobne na tom boli aj iní, no ak si načítate to, čo máte, preukazujete istý typ zarputilosti, čo je „asset“, ktorý by mohol byť v budúcnosti dôležitý pre budúceho zamestnávateľa.

Je podľa vás tamojšia akademická komunita odlišná od tunajšej? V tom zmysle, že tu každého v podstate zaujíma len to, či je človek pripravený a či má načítané to, čo má mať, a nie to, čomu sa popri štúdiu venuje.

Ani tam nikoho nezaujíma, čo robí človek popri štúdiu. Hlavný rozdiel, ktorý pomáha v sústredenosti na štúdium v tomto prípade je ten, že v podstate 99% ľudí je tam mimo domu, čiže taký ten šum, ktorý sa týka vzťahov - rodinných vzťahov, kamarátskych vzťahov a bytia vo svojej komunite - je mimo vás a presne preto sa môžete venovať veciam poriadnejšie. Iste, to sa teoreticky môže diať aj tu na Slovensku, pretože je tu veľa študentov a študentiek, ktorí sú ubytovaní na internátoch. Najväčší rozdiel tak potom vidím v tom, že ľudia na Cambridgei jednoducho chcú študovať - majú silnú motiváciu, nech je akákoľvek, ale vydrží im na to odsedenie si času nad knihami a notebookmi. Čo sa týka úrovne prednášok, cambridgeskú prednášku by si kvalitný vyučujúci alebo vyučujúca vedeli pripraviť aj u nás - napríklad prednášky docenta Mareka Káčera sú porovnateľné s prednáškami na Cambridgei. Ak sú študenti a študentky na takéto prednášky pripravení, dajú zaujímavé „pointy“, ktoré vyučujúci vypichol, prednáška sa otočí na diskusiu, a tá ani nemusí byť vždy nevyhnutne dlhá, ale už je tam ďalšia pridaná hodnota. A je zrejmé, že keď ste s ľuďmi, ktorí chcú a ktorí na sebe „makajú“, tak to aj prednášajúcich a prednášajúce motivuje viac. Na Slovensku je človek, ktorý sa zodpovedne pripravuje na hodiny, vnímaný pomaly ako exot, ktorý napokon znáša kritiku od svojich spolužiakov. Na Cambridge je to opačne. Tam je dôvod sa ospravedlniť pred spolužiakmi ak sa nepripravíte, pretože ľudia sa hanbia, keď si nenačítali všetko to, čo si načítať mali, i keď to bolo na hranici, alebo už aj za hranicou fyzickej zvládnuteľnosti. Samozrejme, že nie vždy všetko stihnete, ale treba urobiť poctivý pokus - také to povestné, že „urobiť všetko pre to“, aby ste sa maximálne pripravili.

Myslíte si, že štúdium na Cambridgei dokáže vychovať zo študentov zodpovedných ľudí, alebo je kľúčová už skutočnosť, že tí, ktorí sa tam hlásia, tam idú so zámerom na sebe pracovať?

Ide o to, že sa tam hlási iná vzorka ľudí ako na slovenské univerzity. Čo sa týka intelektuálnych kapacít, nebolo tam veľa géniov v tom zmysle, že mali fotografickú pamäť a za jeden deň si prečítali 300 strán a vedeli všetko tak, ako to vidíme vo filmoch, že na strane 53 v odseku tom a tom bolo napísané to a to, a podobne. Boli tam normálni a šikovní ľudia, ktorí len naozaj chceli. Samozrejme, boli tam aj ľudia, ktorí mali veľmi veľmi dobrú pamäť alebo boli super nadpriemerne inteligentní či tvoriví, ale v priemere to bola

len obyčajná mierne nadštandardná inteligencia spojená s veľkou vôľou a motiváciou na sebe pracovať.

Nemyslíte si, že v dnešnej dobe je titul LL.M. už len akýmsi módnym doplnkom za menom? Aká bola Vaša motivácia získať daný titul?

Áno *(smiech)*. V zásade sa LL.M. ale aj iné tituly stali čipkou k menu a sú novým normálom.

Otázku mojej motivácie skúsim okomentovať dlhšie. Totižto, po nejakom čase, keď už dlhšie učíte, zistíte, kde a aké máte medzery, pretože ak chcete druhému niečo vysvetliť, tak to musí byť konzistentné. Zároveň, keď niečo hovoríte nahlas, zistíte, že to buď nedáva dobrý zmysel, hoci „v hlave" to znelo fajn, alebo, v horšom prípade, to nedáva žiadny zmysel. Dobre sa to ukáže aj v písaní, pretože v písaní to akoby viac „vyskočí". Preto je aj dobrý spôsob učenia sa vytvárať si so spolužiakmi študijné skupinky a navzájom si nahlas veci vysvetľovať. Pri vyučovaní som si teda jednoducho uvedomila, že mám v pochopení ústavného práva, a nielen neho, medzery, a to také, ktoré si ťažko viem vyplniť sama. Napríklad, keď som sa rozprávala s ľuďmi z daného odboru v zahraničí, zistila som, že oni majú načítané veci, ktoré som ja nemala. Tí ľudia očakávajú, že ak máte načítanú knihu A, tak automaticky budete mať načítanú aj knihu B, C alebo D. Keďže z viacerých, aj z historických dôvodov, je právna veda na Slovensku robená viac menej „na kolene" s viac alebo menej absentujúcim vedením mladších akademikov a akademičiek, rozhodla som sa, že absenciu jednoduchej a časovo nie až tak náročnej možnosti zorientovať sa v aktuálnych diskusiách, napravím kvalitným štúdiom v zahraničí.

Napríklad, na prvej prednáške z jurisprudence som sa dozvedela pár vecí, ktoré ak by som vedela o pár rokov skôr, myslím si, že teraz by som bola ďalej, možno úplne inde. Jednoducho, tam vám povedia, čo je najdôležitejšie si prečítať, aby ste sa zorientovali a pochopili podstatu a okomentujú kontext. Tak aj šetríte čas, tým, že nevyberáte literatúru takmer štýlom pokus-omyl. A váš dobrý výstup tak nie je vecou zhody okolností, priam náhody, ale toho, že ste stavali na solídnych základoch. Taký servis vie ponúknuť iba kvalitná škola.

Podľa toho, čo ste doteraz povedali, myslíte si, že by sa mohol študent, ktorý úspešne ukončil štúdium na našej fakulte, rozprávať na rovnakej úrovni so študentom z inej európskej krajiny, ktorý taktiež úspešne ukončil štúdium na právnickej fakulte?

Myslím si, že áno, ak by išlo o nadštandardného študenta. Ak by však rozhovor išiel do hĺbky v oblasti, ktorej sa zahraničný študent viac venoval, bol by problém, keďže my máme nastavené naše vzdelanie do šírky a skôr plytko, no oni majú záber viac do hĺbky, takže potom existujú témy, o ktorých nevedia takmer nič. Čiže zrejme by mal študent od nás širší prehľad ale študent napríklad z Cambridge či z Oxfordu by vedel odporučiť nejaké dve alebo tri knihy, ktoré idú priamo k podstate problému. U nás sa beží takmer výlučne na učebniciach (v lepšom prípade). Jednoducho, v angloamerickom priestore sú študenti a študentky trénovaní rozlišovať podstatné od nepodstatného, aj preto taká záťaž. U nás podľa mňa trocha márnime čas a priestor, najmä mentálny priestor s vecami, ktoré aj tak veľmi rýchlo zabudneme.

Čo sa týka vyučujúcich, sú aj tí „niekde inde" alebo majú len iný prístup?

Iste, že sú niekde inde, ale otázne je, či sa to ukáže aj na prednáškach. Ako som už hovorila, prednášku, akú som zažila na Cambridge, vie dať šikovný človek aj tu. Ak si čítate ich články, tak si poviete, že tí ľudia majú naozaj veľmi dobrú hlavu, ale tiež majú väčšinou ohromnú výhodu v tom, aké vzdelanie dostali na začiatku a ďalej na sebe robia v podnetnom prostredí. Je tiež lepšie byť vyučujúcim alebo vyučujúcou v takom prostredí, pretože máte silný impulz od študentov, ktorí sa zaujímajú o štúdium a skutočne sa mu venujú. V takom prostredí študenti veľmi neodpúšťajú to, ak vyučujúci nevie reagovať na položenú otázku. Raz moji spolužiaci takmer poľovali na jednu vyučujúcu, keď nevedela odpovedať na dve-tri otázky a pýtali sa ďalej a ďalej a už to bolo o tom, že jej robili naschvál zle. Ona potom spravila prestávku, dlho na chodbe telefonovala a keď sa vrátila, už odpovedať vedela.

Nie sú tam teda ľudia s nadprirodzenými schopnosťami, ale pracujú na sebe, sú v podnetnom prostredí a nejakým spôsobom majú radi právo, lebo bez vášne sa tá práca nedá robiť dobre.

V čom sa prednášky najviac líšili od tých našich?

V prvom rade asi najmä v tom, že vyučujúci mohli legitímne čakať, že sme mali načítané. Najhoršie v podstate je, keď si časť ľudí načíta a druhá časť si zas nenačíta potrebné texty. Potom neviete, na koho „šiť" prednášku alebo seminár. V momente, keď viete, že si nikto texty nenačítal, viete, že môžete ísť od úplného začiatku, od nejakých nulových východísk, ale ak viete, že si ich všetci načítali, tak viete postaviť prednášku na tom, čo už vedia. S tým často súvisí aj miera možnej diskusie, hoci na Cambridgei bolo na môj vkus diskusie menej, ako by som si priala.

Aké mimoškolské aktivity ste si užívali?

Zvolila som si veslovanie, pretože som si povedala, že sa chcem naučiť niečo, čomu sa nemôžem venovať tu na Slovensku a zároveň je to také arci-cambridgeské. Pridala som futbal, a prežila som aj to, že sme mali ružové dresy *(smiech)*.

Počas štúdia som v podstate chodila len do školy, do knižnice (zabývala som si druhú stoličku z prava na treťom poschodí Squire library (čítaj Squirrel library), pri rade 33), na veslovanie ráno o šiestej a potom na futbal. A ešte som bola raz u kaderníčky. Takže Cambridge až tak nepoznám *(úsmev)*.

Stretli ste aj nejakú „právnickú celebritu"?

Neviem, či je to celebrita, ale Nigel Simmonds, ktorý nás učil jurisprudence, je relatívne známy iusnaturalista. Išla som na

Cambridge hlavne kvôli Matthew Kramerovi, ktorý je veľkou celebritou pozitivizmu, no jeho kurz sa neotváral, čiže som ho nestretla. Ale je pravda, že som stretla jednu skutočnú právnickú celebritu, ktorú poznajú aj neprávnici. Volá sa Shami Chakrabarti. Je to pani, ktorá viedla od roku 2001 do minulého roka veľmi dôležitú treťosektorovku *Liberty*, ktorá existuje viac než 70 rokov. Teraz z nej odišla a stala sa členkou *Labour Party* a je v *House of Lords*. Mala na mojom kolégiu Lucy Cavendish College veľmi fajn prednášku a počas recepcie sa mi s ňou podarilo odfotiť. Je to veľmi zaujímavý človek, aspoň pre mňa, a bolo veľkým zážitkom najprv čítať jej knihu *On Liberty* ešte na Slovensku (odporúčam), potom počúvať e-book, ktorý načítala a neskôr ju osobne stretnúť.

Zmenilo celé vaše štúdium na Cambridge odpoveď na otázku: „Ak by ste mali možnosť stretnúť sa a pozhovárať sa s niekým z histórie, kto už nežije, kto by to bol? Bol by to možno váš obľúbený Ludwig Wittgenstein?“

Ak by to mal byť len jeden človek, tak iného by som si asi nevybrala. Možno by pripadal do úvahy Lord Bingham, bol to veľmi vzdelaný, múdry, ale aj milý a dobrý človek, aspoň tak ho vnímam. Zo živých by som si vybrala ľahšie. Napríklad Lady Hale z Najvyššieho súdu Veľkej Británie, teraz je aj predsedníčkou. Je veľkou legendou a pomaly ikonou žien právničiek, ale ja som s jej stanoviskami nie až tak často súhlasila. Respektíve, zvyčajne mi bol v rozhodnutí súdu bližší názor niektorého iného sudcu (áno, všetci ostatní sudcovia NS UK sú muži). Čo sa týka Wittgensteina, ktorého intelektuálne takmer zbožňujem, ak mám povedať pravdu, nie som si istá, či by som ho chcela stretnúť, hoci som si Cambridge vybrala najmä kvôli sentimentu k nemu. Vedel byť nepríjemný, takže na kávu by som s ním nešla, a navyše by som sa pred ním hanbila a nevedela by som, čo mám povedať. Tak ale, mám takú teóriu, že na ulici by som ho pozdravila *(smiech)*. S takou Virginiou Woolf by som si ale kávu dala. Ak sa vrátim k živým, rada by som išla pozrieť sudkyňu Ruth Bader Ginsburg na Najvyšší súd USA, aj ak by som nemala šancu sa s ňou porozprávať, rada by som ju videla pri práci. Myslím, keď si už tak vyberám partiu k čaju, že fajn rozhovor by mohol byť aj so sudkyňou Soniou Sotomayor či s Elenou Kagan.

Rozhovor pripravili: ***Andrea Čuláková, Monika Martišková***
Zdroj fotografií: archív, L. Berdisová

Ústavný súd Českej republiky: Trestné oznámenie a zodpovednosť oznamovateľa za ujmu spôsobenú osočenej osobe

I.

Stručný popis skutkového stavu

Navrhovateľom - sťažovateľkou v danom prípade je starostka mesta Třinec, ktorá sa domáhala porušenia základných práv na ochranu vlastníckeho práva podľa čl. 11 odst. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „Listina´´) a na súdnu ochranu podľa čl. 36 odst. 1 Listiny.

V trestnom oznámení z decembra 2012, vedľajší účastník (žalovaný, v postavení opozičného zastupitela) uviedol sťažovateľku ako podozrivú, vzhľadom na objednanie externého auditu hospodárenia mestskej polícii v situácii, keď mesto disponovalo vlastnými zamestnancami, ktorí boli oprávnení a spôsobilí vykonať daný audit, tak ako už aj vykonali interný audit. Proti sťažovateľke bolo zahájené vyšetrovanie pre podozrenie zo spáchania prečinu zneužitia právomocí úradnou osobou a prečinu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku. Predmetná vec bola vo februári 2013 odložená, vzhľadom na sťažnosť vedľajšieho účastníka ku krajskému štátnemu zastupiteľovi bolo vyšetrovanie obnovené a v októbri 2013 opäť uzavreté na základe, že prečiny sťažovateľky neboli spáchané a že od počiatku bol postup v súlade s princípom riadneho hospodárenia.

Okresný súd žalobu sťažovateľky o náhradu majetkovej ujmy (38 497,36 KČ - predstavujúca majetkovú ujmu vyčíslenú ako náklady sťažovateľky na právne služby s súvislosti s trestným oznámením) zamietol, keďže dospel k záveru, že v danom prípade nebol naplnený jeden z predpokladov zodpovednosti vedľajšieho účastníka za vznik ujmy, a to porušením právnej povinnosti. Okresný súd taktiež uviedol, že sťažovateľka musela byť uzrozumená s tým, že ako osoba verejne činná sa môže kedykoľvek stať cieľom kritiky, ale aj kontroly. Tento záver potvrdil taktiež Krajský súd v Ostrave, ktorý odvolaním napadnutý rozsudok potvrdil. Sťažovateľka sa následne obrátila na Ústavný súd s tvrdením, že rozhodnutím krajského súdu boli porušené jej ústavne zaručené práva. Žaloba o čiastku 20.000,00 KČ, predstavujúca nemajetkovú ujmu, bola Okresným súdom vo Frýdku-Místku vylúčená k samostatnému konaniu a nie je teda predmetom konania pred Ústavným súdom, kde ide len o čiastku majetkovej ujmy.

II.

Argumentácia sťažovateľky

Sťažovateľka vytýkala obom súdom, že na základe dôkazov dospeli k nesprávnym skutkovým zisteniam, najmä vzhľadom k objektívnej nepravdivosti údajov uvedených v trestnom oznámení a motivácii vedľajšieho účastníka sporu. Podľa sťažovateľky trestné oznámenie preukázateľne obsahovalo nepravdivé údaje, resp. označovalo sťažovateľku ako osobu, ktorá audit objednala. Vzhľadom k nedostatku právneho vzdelania a jej významnému postaveniu mala legitímnu potrebu získať odbornú právnu pomoc už v prípravnej fáze trestného konania. Toto jej právo vyplýva zo zákonných predpisov.

Taktiež sa domnievala, že preukázala skutočnú motiváciu vedľajšieho účastníka, spočívajúcu v poškodení sťažovateľkinho mena, a teda získanie politickej výhody v nadchádzajúcich komunálnych voľbách. Daný rozpor medzi dôkazmi a skutkovými závermi súdu považuje za významné, keďže zakladajú porušenie jej ústavne zaručeného práva na súdnu ochranu podľa čl. 36 odst. 1 Listiny.

Sťažovateľka ďalej súdom vytýkala nesprávne právne posúdenie veci. Podľa sťažovateľky, musí v prípade podania trestného oznámenia existovať povinnosť oznamovateľa vyvinúť aspoň minimálnu snahu overiť si uvedené informácie z trestného oznámenia. V danom prípade mal teda vedľajší účastník povinnosť najskôr overiť svoje tvrdenia inou cestou a až následne využiť prostriedok trestného oznámenia. Ak by pristúpil prvotne k takémuto konaniu overenia informácií, mohol a vedel by o nedôvodnosti podania trestného oznámenia. Výklad súdov, ktoré tieto požiadavky nekladú, považuje sťažovateľka za protiústavný a za porušenie ústavne zaručených práv na ochranu súkromia podľa čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny a na ochranu vlastníctva podľa č. 11 odst. Listiny.

Sťažovateľka taktiež odmieta výklad, ktorým súdy podľa jej názoru nepriamo označili trestné oznámenie ako nástroj slobody prejavu či prostriedok kritiky verejne činných osôb. Podľa jej názoru je nutné pri výklade čl. 17 Listiny, rozlišovať medzi slobodou prejavu, čiže právom vyjadrovať a šíriť svoje názory, a právom podať trestné oznámenie, ktoré predstavuje inštitút s úplne odlišnou podstatou. Interpretácia príslušných ustanovení o náhrade škody súdmi by aprobovala na situácie, kedy by ktokoľvek mohol podať trestné oznámenie na kohokoľvek bez reálneho základu, čisto len na základe subjektívnych pocitov, za ktoré by neniesol zodpovednosť. Takýto prístup je v rozpore s demokratickými hodnotami spoločnosti a vedie k deformácii politickej súťaže ale i medziľudských vzťahov.

Na základe všetkých uvedených dôvodov sťažovateľka navrhla, aby Ústavný súd napadnuté rozhodnutie zrušil.

III.

Záver Ústavného súdu Českej republiky

Ústavný súd Českej republiky mal za to, že ak právna úprava a jeho aplikačná prax nedajú sťažovateľke možnosť získať náhradu ujmy súkromnej osobe, musí podľa Ústavného súdu nastúpiť štátna zodpovednosť podľa čl. 36 odst. 3 Listiny.

Taktiež podstatnou okolnosťou je, že sťažovateľka a vedľajší účastník boli dlhodobo politickými konkurentmi vo voľbách a v orgánoch samosprávy mesta. Práve Ústavný súd konštatuje, že inštitúty trestného konania by sa nemali stať prostriedkami politického boja jednotlivých konkurentov. Aj keď za postup štátneho orgánu je zodpovedný najmä štát, tak práve ani paralelná zodpovednosť súkromných osôb, ktorá vyvolala reakciu štátu, by nemala byť vylúčená.

Taktiež za neprijateľný označil Ústavný súd záver okresného súdu, podľa ktorého by mala sťažovateľka na základe svojej verejnej politickej činnosti strpieť povinnosť podrobenia sa bez náhrady škody vynaložených peňažných nákladov úkonov trestného konania vedeného na základe trestného oznámenia.

Taktiež je potrebné zdôrazniť, že žiaden z vyššie uvedených záverov nemohol byť vyložený ako neprimerané obmedzenie práva obrátiť sa s trestným oznámením na orgány činné v trestnom konaní. Každý jednotlivec si však musí byť vedomý toho, že môže byť vyzvaný k zodpovednosti za jednanie, či už konaním alebo nekonaním, s ohľadom na ústavne garantované práva ostatných jednotlivcov, najmä prihliadnuc na kritéria akými sú postavenie, znalosti, motív, ale aj znalosť o udalostiach, informáciách, najmä tie, ktoré sú zjavné alebo ľahko dostupné.

V závere, Ústavný súd už len konštatoval potrebu vyriešenia taktiež otázok súvisiacich s nemajetkovou ujmou, no v danom konaní nebolo možné sa daným problém zaoberať, keďže napadnutým rozhodnutím bolo rozhodované len o majetkovej ujme.

Spracoval: ***Samuel Valluš***

Európsky súd pre ľudské práva: Porušenie pracovnej disciplíny verzus právo na ochranu súkromia (Bărbulescu proti Rumunsku)

I. Stručné vymedzenie skutkového stavu

Pán Bogdan Mihai Bărbulescu bol v rokoch 2004 až 2007 zamestnancom súkromnej spoločnosti ako inžinier zodpovedajúci za predaj. Jeho zamestnávateľ mu dal pokyn na zriadenie účtu na Yahoo Messenger pre uľahčenie komunikácie klienta s firmou. Zriadený účet využíval v pracovnom čase nielen na komunikáciu s klientmi, ale aj na komunikáciu s bratom a so snúbenicou. Zamestnanci firmy mali v zmysle interných predpisov zakázané využívanie služobného počítača a inej techniky na svoje súkromné účely. Zamestnávateľ, v rámci dobrej viery vykonal kontrolu dodržiavania tohto ustanovenia, vyhotovil záznam práce a záznam obsahu komunikácie za celý týždeň pána Bărbulescu. Následne ho upozornil na porušenie pracovnej disciplíny a 1. augusta 2007 s ním ukončil pracovný pomer z dôvodu porušenia vnútorných predpisov. Bărbulescu podal žalobu na príslušný súd.

II. Úvahy vnútroštátnych súdov

Bărbulescu podal žalobu na súd v Bukurešti o určenie neplatnosti výpovede a porušenie práva na súkromie garantované čl. 8 Európskeho dohovoru o základných ľudských právach a slobodách (ďalej len „Dohovor“). Tiež podal sťažnosť na zamestnávateľa, že jeho konanie bolo v rozpore s rumunským trestným zákonom, ktorý zásah do emailovej korešpondencie považuje za trestný čin (čl. 195 Trestného zákona):

Ktokoľvek, kto neoprávnene otvorí korešpondenciu niekoho iného alebo zachytí rozhovory alebo komunikáciu niekoho iného telefónom, telegrafom alebo akýmikoľvek inými spôsobmi prenosu na dlhé vzdialenosti, podlieha trestu odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Bărbulescu svoj prehrešok v podobe 45 strán správ voči interným predpisom popieral, aj keď vedel, že predtým podobným spôsobom zamestnávateľ skončil pracovný pomer s dvomi zamestnancami. **Súd žalobu 7. decembra 2007 vyhodnotil ako neopodstatnenú a konanie zamestnávateľa ako v súlade s ustanoveniami Zákonníka práce.**

Po neúspechu, stále sa odvolávajúc na čl. 8 a čl. 6 Dohovoru, sa obrátil 17. júna 2008 na odvolací súd v Bukurešti. **Súd žalobu zamietol a potvrdil rozhodnutie prvostupňového súdu** odvolávajúc sa na smernicu EÚ 95/46/ES s tvrdením, že konanie

zamestnávateľa bolo odôvodnené a bol to jediný a opodstatnený spôsob ako dokázať porušenie povinnosti. Zásah spĺňal požiadavku legitimity. Rovnako sa Bărbulescu odvolával na nedostatočne vykonané dokazovanie výsluchom svedkov, čo súd zamietol a potvrdil prvostupňové dostatočne vykonané dokazovanie aj bez možnosti výsluchu svedkov.

III. Úvahy Európskeho súdu pre ľudské práva

Sťažnosť podanú na základe čl. 34 Dohovoru doručil sťažovateľ na štrasburský súd dňa 15. decembra 2008 ako individuálnu sťažnosť proti štátu Rumunsko. Sťažovateľ sa dovolával porušenia svojich práv, a to porušenia čl. 8 o porušení práva na súkromie a čl. 6 o nesprávnom postupe domáceho súdu o spravodlivosti rozhodovania a nevypočutia svedkov. Zamestnávateľ argumentoval, že všetci zamestnanci boli poučení o zákaze používania služobných počítačov a iných zariadení na súkromné účely.

ESĽP potvrdil tvrdenia zamestnávateľa dodržaním zásady legitimity, že jedine výpisom z komunikácie mohol dokázať porušenie ustanovení pracovného poriadku a následným disciplinárnym postihom. **Podľa názoru súdu zamestnávateľ môže kontrolovať pracovné nasadenie zamestnancov v práci, akým spôsobom plnia svoju pracovnú náplň, za účelom zistenia dodržiavania interných predpisov**. Zamestnávateľ v zmysle ustanovení Zákonníka práce musí rešpektovať právo na súkromie. V tomto prípade zamestnávateľ v dobrej viere získal prístup k účtu, aby si prezrel komunikáciu s klientom (či zamestnanec robí, to čo robiť v pracovnom čase má). Rovnako potvrdil opodstatnenosť zásahu zamestnávateľa do počítača pána Bărbulescu s cieľom overiť nepoužívanie účtu na súkromné účely. Súd zastáva názor, že totožnosť osôb, s ktorými si Bărbulescu písal, nebola podstatná, podstatné bolo samotné súkromné písanie, nevenovanie sa práci a porušenie pracovnej disciplíny. Iné súbory v počítači neboli preskúmavané, čím bola zaručená zásada proporcionality zásahu.

Daný spor sa na súdoch tiahol takmer 10 rokov. Až 12. januára 2016 bolo rozhodnuté v neprospech pána Bărbulescu v pomere šesť k jednému. Pán Bărbulescu skutočne porušil povinnosť zdržať sa používania internetu počas pracovného času na súkromné účely.

Za osobný údaj považuje ESĽP akýkoľvek údaj, ktorý je schopný identifikovať konkrétnu osobu a tieto údaje majú byť spracované len so súhlasom dotknutej osoby, okrem stanovených výnimiek. Súkromná komunikácia pána Bărbulescu nebola získaná za účelom zasiahnuť mu do rodinného a súkromného života, mala len potvrdiť jeho neplnenie predpisov. To, že zamestnávateľ vyhotovil 45-stranový prepis celej komunikácie malo slúžiť ako dôkazný prostriedok prehrešku zamestnanca pred vnútroštátnymi súdmi. Samotný zásah sa nemal vnímať ako zásah do súkromia zamestnanca, ale napríklad v prípade choroby zamestnanca by tento zásah bol nevyhnutný na odpovedanie otázok klientom. Rovnako súd potvrdzuje argument zamestnávateľa chrániť jeho záujmy v práci, konkrétne sledovaním zabezpečenia IT siete v práci.

V samotnom procese boli spomínané aj iné judikáty ESĽP týkajúce sa podobnej problematiky, avšak líšili sa v tom, že v jednom z prípadov zamestnanci používali na súkromné účely presne určený počítač *(Halfor vs. UK)*, v ďalšom zase zamestnanec použil vybavenie zamestnávateľa len v nevyhnutnom rozsahu *(Copland vs. UK)*.

Bărbulescu nemal očakávať ochranu práva na súkromie v takom rozsahu ako ho vnímal, keďže vedel o zákaze zamestnávateľa používať techniku na služobné účely. Súd konštatoval, že ani obsah ani zverejnenie prepisu správ pána Bărbulescu nemali vplyv na skončenie pracovného pomeru. Samotné porušenie pracovnej disciplíny nerešpektovaním zákazu bolo hlavným dôvodom. O obsah zamestnávateľovi nešlo. Barbulescu mal predpokladať, že za týmto účelom bude jeho zamestnávateľ vykonávať kontrolu dodržiavania predpisov z 3. júla 2007, čo Bărbulescu popieral.

IV. Záver

Súd v otázke porušenie čl. 6 konštatoval, že vypočutie svedkov, resp. ďalších svedkov by bolo v tomto prípade irelevantné, keďže išlo len o jeho prehrešok voči pracovnej disciplíne. **ESĽP dospel k záveru, že vnútroštátne súdy dosiahli spravodlivú rovnováhu medzi právami žalobcu a legitímnymi záujmami jeho zamestnávateľa.**

Naprieč judikatúrou európskych súdov neexistuje konsenzus v problematike rozsahu a možnosti sledovania zamestnancov prostredníctvom internetovej komunikácie počas práce na služobné účely. Žalobca presvedčivo neuviedol, prečo používal účet Yahoo Messenger na osobné účely.

Momentálne bol rozsudok Komory z 12. januára 2016 vo veci Bărbulescu proti Rumunsku (č. 61496/08) postúpený Veľkej komore ESĽP. Zamestnanec si mal byť vedomý a zodpovedný za svoje konanie a nezneužívať služobné nástroje na súkromné účely, nielen mailovú komunikáciu. Bărbulescu si s rodinou vymenil približne 45 strán textu, čo nemôžeme považovať za malý rozsah. Podľa odborných názorov by sa za súkromie mala považovať aj kancelária konkrétneho zamestnanca a zamestnávateľ by mal mať obmedzené právo na zasahovanie do jeho súkromnej kancelárie.

Prípad Bărbulescu proti Rumunsku je stále aktuálny a otvára nové možnosti spôsobu úpravy sledovania nielen pracovnej činnosti zamestnanca na pracovisku. Strany by mali zvážiť spôsob konania v práci a na druhej strane zásahy do súkromia.

Spracovala: ***Rebeka Košarišťanová***

Public policy and morality in trademark law

Lucia Hrdličková a Adrián Grolmus
študenti Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

1. Legislation of the European Union

Public policy and morality are concepts of a great importance – they can be found in various conventions, regulations, and other legal instruments, including the law of the European Union. First of all, European private law recalls public policy and morality in regulations ROME I, ROME II, BRUSEL I bis and BRUSEL II bis. Legislator reflects that each Member state has its own interpretation or definition of the principles public policy and morality. We can find the same principle in every mentioned regulation – European Union makes the possibility to protect public policy and morality of every single contracting Member State.[1]

Moreover, these concepts are used as national justifications for restrictions related to four fundamental freedoms.[2] Public policy and morality are used with other important elements in order to improve custom of goods. Therefore, we can find the concept of public policy and morality in Article 267 of the Customs Code. The goods can be taken out of the customs territory of the Union by custom authorities, if they can be contrary to public policy and morality.[3]

What is essential for our essay is the intellectual property law. Public policy and morality can also be found in various sources. In the European Patent Convention and Council regulation the concept of public policy and morality can be found in several articles. The important thing to remember is that European patents shall not be granted if they can be contrary to 'ordre public' or morality. It means that you can't register a patent if it could possibly be contrary to public policy, public order or morality. Moreover, the European patent application shall not contain any matter, which could be contrary to public order or morality.[4]

Council regulation on Industrial Community Design establishes that a community design can't subsist in a design, which is contrary to public policy or to accepted principles of morality.[5]

Article 7 (f) of the regulation No 207/2009 on the Community trademark is called 'Absolute grounds for refusal'. This article is the most essential for the purposes of our document – it gives us reasons for refusal without a doubt: "The following shall not be registered: trade marks which are contrary to public policy or to accepted principles of morality"[6] As we can see, the Community legislation repeatedly refers to notions of order public or morality. When it comes to applying European Union law, it must be taken into consideration that if any design, patent, or trademark could possibly be against public policy or accepted principles of morality, it can't be registered

2. The origin of the concepts

Morality and public policy are terms, which are often used in modern democratic states. These terms are in close connection with the State and law in general. However, to understand public policy and morality as legal standards, one has to understand their rule in the human society as explained in history of evolution and philosophy.

The father of the evolution itself, Charles Darwin, identified the origin of morality in four stages. He suggested that, at first, humans like other animal social species, wanted to help others from their group, and were interested in their approval, so that they acquire social instincts. Then, he suggested that if humans would disregard social instincts to favour their opposite selfish instinct they would experience rejection from others. Thus the conscience was developed consisting of choosing between two options. The third stage according to Darwin was further refinement of moral sense through intelligence and symbolic expressing. He believed that in the final stage humans' morality was shaped by social learning of habits accomplished by parents and other members of the society.[7] We can say, that humans advanced into beings with pro-social behaviour in the process of evolution.

In addition, philosophers, such as Socrates, Plato, Kant, attempted to define ethics and morality. Socrates known as a Teacher of Morality, and named by Hegel the Inventor of Morality, believed that morality is within individual capacity of every human who is creating it through rational thinking.[8] "The moral man is not he who merely wills and does that which is right – not merely the innocent man – but he who has the consciousness of what he is doing."[9] Plato's consideration of morality is formed through ethics; his believes that there is objective ethical thrust valid for all persons and rooted human nature. [10] One author describes Plato's thinking as follows: "He holds, in fact, both that morality is objective – in the sense that we recognize it with our minds rather than with our feelings – and that that objectivity inheres in moral and religious laws that none of us, high or low, few or many, can invent." [11]

Following the Antique philosophers others attempted to define the origin of morality as well. The modern philosophers tried to define morality and ethics in many of their works. The two main moral concepts are Kant's deontological ethics and utilitarianism. [12] These

* Článok recenzoval JUDr. Anton Škreko, PhD. z Ústavu práva duševného vlastníctva a informačných technológií Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.
Za redakčnú radu Corpus Delicti recenzný posudok vypracoval Mgr. Ján Juran.

[1] See REGULATION (EU) No 1215/2012 (Brusel I bis), REGULATION (EC) No 2201/2003 (Brusel II bis), REGULATION (EC) No 864/2007 (Rome II).
[2] See Arts, 36, 45, 52 and 65 of the TFEU.
[3] Regulation No 952/2013 Customs Code.
[4] European Patent Convention (EPC).
[5] COUNCIL REGULATION (EC) No 6/2002.
[6] Regulation No 207/2009.
[7] KREBS, Dennis: The Origins of Morality: An Evolutionary Account. Oxford University Press, 2011, pp. 41-46.
[8] COLAIACO, A. James: Socrates Against Athens: Philiosophy on Trial. Routledge, 2001, chapter 8, subchapter Caring about one's sole.
[9] COLAIACO, A. James: Socrates Against Athens: Philiosophy on Trial. Routledge, 2001, citing Hegel, text accompanying footnote 33 in chapter 8, subchapter Caring about one's sole.
[10] Seven Pillars Institute for Global Finance and Ethics, Early Roots of the Western Moral Tradition,.
[11] RIST, M. John: Plato's Moral Realism: Aquinas on Emotion, Chatolic univeristy of Americas Press, 2012, p. 214.
[12] Founders of utilitarianism were Jeremy Bentham and his Introduction to the Principles of Morals and Legislation and John Stuart Mill and his Utilitarianism. Mill's essential description of utilitarianism is worded as follows: "The creed which accepts as the foundation of morals, Utility, or the Greatest Happiness Principle, holds that actions are right in proportion as they tend to promote happiness, wrong as they tend to produce the reverse of happiness. By happiness is intended pleasure, and the absence of pain; by unhappiness, pain and the privation of pleasure.".

two theories were approved by professors and philosophical schools and changed, so they could be accepted with current requirements of morality and ethics.[13]

Immanuel Kant is considered as a founder of deontological ethics. His ethics can be found in his books, such as the Groundwork of the Metaphysics of Morals Critique of Practical Reason and Metaphysics of Morals. The basic formula of his ethics is that a person has to accept the rules and obligations, which are arising from his or her principle of morality. This is what he called the Categorical Imperative.[14] In a book Kant's search for the Supreme Principle of Morality, Kant himself describes the Categorical Imperative in a similar way: "[T]here is one imperative that, without being based upon and having as its condition any other purpose to be attained by certain conduct, commands this conduct immediately.. This imperative may be called the imperative of morality."[15]

The latest notion of morality is characterized by the most important scholars of modern morality; Nussbaum (1995), Slote (2001) and Swanton (2003). According to them, the traditional theories such as Kant's deontological ethics and utilitarianism cannot be successful, because: "Antique way of ethical reasoning and decision-making got lost in modernity without having been properly replaced. Hence it follows that one should overcome the deficient modern ethical theories and again adhere to virtue ethics as a viable alternative without, of course, abandoning the existing ethical developments."[16]

2. 1 Concept of public policy and morality and its contemporary notion

To define morality and public policy in general it is important to look into several sources. There are many attempts to define public policy and morality, however we can abstract few definitions, which describe these two close terms for purposes of our article the best.

Public policy ('publicae' in Latin, 'ordre publique' in French, 'el orden público' in Spanish, 'l'ordine pubblico' in Italian, 'die öffentliche Ordnung' in German, 'den allmänna ordningen'in Sweden) means that principle of the law, which holds that no subject can lawfully do what has a tendency to be injurious or against the public good. The phrase originally comes from a French phrase 'ordre publique' and is used as public order in English.[17] "Public policy manifests the common sense and common conscience of the citizens as a whole that extends throughout the state and is applied to matters of public health, safety, and welfare. It is general, well-settled public opinion relating to the duties of citizens to their fellow citizens. It imports something that fluctuates with the changing economic needs, social customs, and moral aspirations of the people. Public policy enters into, and influences, the enactment, execution, and interpretation of legislation."[18]

Morality ('moralitas' in Latin, 'moralité' in French,) is an ethical wisdom, knowledge of moral science. The word 'moral' (the Latin word 'moralis') was formed by Cicero as a rendering of Greek word for 'ethic'. It has passed into French, Spanish (moral), Italian (morale), but also into German (moralisch) and Sweden (moral).[19] Morality is the quality of being in accord with standards of right or good conduct or a system of ideas that fall into those same categories. When talking about a moral quality involving a course of action, we think of ethics. To define morality, a person will use the rules or habits with regard to right and wrong that he or she follows. As Kevin McCaffree describes: "Morality is a hyper-complex issue... it touches on multiple fields of science... It is an evolutionary, physiological, psychological and social phenomenon." [20] Philosopher Bernart Gert sophisticated moral theory is based on following: "Defining morality as an informal public system applying to all rational persons, governing behaviour that affects others, and includes what are commonly known as the moral rules, ideals, and virtues and has the lessening of evil or harm as its goal... Defined in this way, morality includes everything that Plato, Aristotle, and Kant discuss under that heading."[21]

The basic rule is that they do not have immediate sanction. Anti - discrimination principle, right to dignity, human integrity. All of these terms are used in the national constitutions but they need law to have sanctions. Those are the essential principles on basis of which the state functions. It is a system of general principles and particular judgments based on cultural, religious, and philosophical concepts and/or beliefs. When a person conforms to the codification, he is considered to be a moral person.

The advantage of using terms public policy and morality together, they can be complementary to each other. If something is not captured by public policy, it can be captured by morality. Morality and public policy sometimes can overlap legality. The connection between law and morality applies to every law and every legal system. "When Austin and Gray distinguish law from morality, the word 'morality' stands indiscriminately for almost every conceivable standard by which human conduct may be judged that is not itself law. The inner voice of conscience, notions of right and wrong based on religious belief, common conceptions of decency and fair play, culturally conditioned prejudices – all of these are grouped together under the heading of 'morality' and are excluded from the domain of law..."[22] When those who apply the law interpret the law, they are often taking a moral consideration, however in trade mark law they don't have to use it as a helping tool because it is already there in the statute.

2.2 Aspects of the concept of public policy and morality in the trademark law

Under the Trademark Regulation and the Trademark Directive trademarks are obtained by registration. Article 7(1) (f) of the Regulation and Article 4(1) (f) of the Directive provide that: "Trademarks which are contrary to public policy or accepted principles of morality shall not be registered". Because these terms lack definition, the competent authorities deciding the registration cases are necessary sources of reference. Other very important sources for the definition of the concept are the Guidelines for Examination in the Office.[23] These Guidelines are essentially digest of the case law what makes them particularly relevant tool in search for an interpretation. As emphasised in the Guidelines, "public policy" and "accepted principles of morality" are two different concepts.[24] However, when deciding on the registration of a trademark and its contrariety to Article 7(1)(f) it is not necessary to establish whether the trademark in question is contrary to "public policy" or "accepted principles of morality" separately because these two concepts

[13] John-Stewart Gordon, University of Cologne, Germany, http://www.iep.utm.edu/anci-mod/#SH1c.
[14] Kant in John-Stewart Gordon, University of Cologne Germany, http://www.iep.utm.edu/anci-mod/#SH1c.
[15] KERSTEIN, J. Samuel: Kant's Search for the Supreme Principle of Morality. Cambridge University Press, 2002.
[16] BAYERTZ, K: 2005. "Antike und moderne Ethik." *Zeitschrift für philosophische Forschung* 59 (1), page 115
[17] CHADMAN, E. Charles: *A Concise Legal Dictionary*. American Correspondence School of Law Chicago U.S.A, 1909, 399 pages. 195 pages. 2015,ávoe Trnavskej univerzity v Trnave,y Press, vskej univerzity a, a ak e zmenil tak, že uloží účastníkovi konan..
[18] West's Encyclopedia of American Law, edition 2. Copyright 2008 The Gale Group, Inc. All rights reserved.
[19] The Oxford English Dictionary.
[20] MCCAFFREE, Kevin: *What Morality Means: An Interdisciplinary Synthesis for the Social Sciences*. Springer, 2015, 195 pages.
[21] GERT, Bernard: *Morality: Its Nature and Justification*. Oxford University Press, 1998, 408 pages, available online: <https://books.google.hr/books?id=K1TGzNrSDxUC&pg=PA12&dq=definition+of+morality&hl=sk&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=definition%20of%20morality&f=false>.
[22] DYZENHAUS, David; REIBETANZ, M. Sophia; RIPSTEIN, Arthur: Law and Morality: Readings in Legal Philosophy. University of Toronto Press, 2007, 1079 pages, available online: <https://books.google.hr/books?id=dXcq7Y8hI0C&printsec=frontcover&dq=law+and+morality&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjBsbiRsNDQAhWEtBQKHW6hB54Q6AEIGDAA#v=onepage&q=law%20morality&f=false>.
[23] Guidelines for Examination in the Office, Part B Examination, p. 4.
[24] Guidelines for Examination in the Office, Part B Examination, p. 4.

often overlap and are complementary.[25] Therefore, they make one legal standard under which a trademark may be denied registration. If a sign is legal under the ground of "public policy" it can still be captured by reason of immorality and vice versa. The advantage of using both concepts as a single legal standard is well-illustrated by the Board of Appeal which in "ATATURK" stated: "Signs which severely offend the religious sensitivities of a substantial group of the population are also best kept off the register, if not for moral reasons, at least for reasons of public policy, namely the risk of causing public disorder."[26] This advantage is also recognised by Torremans who states that some measure of ambiguity in defining the notions was aimed at insuring "an emergency tool to stop inappropriate trade marks from being registered."[27] The main difference between the two concepts is in the ability to capture them objectively. Whereas "public policy" may be defined by referring to relevant legal principles objectively defined, the concept of morality is affected by the subjective values and opinions. Nonetheless both terms must be applied as objectively as possible by the examiner in the trademark registration process, that is to say examiner must assess the trademark's impact from an objective viewpoint.

In our article, all the words we are using are trying to define what a public policy and morality are in the view of trademark law. Based on analysis of judgements of General Court and decisions of the Board of Appeal, the purpose of the aforementioned provision is to protect the general and relevant public from vulgar, offensive, insulting (which is the description, degree of the trademarks) trademarks that are going directly against the basic moral norms of society and fundamental principles of the public order of all the Member States or merely individual Member State. Since morality is seen as a fundamental interest of society, "OHIM should not positively assist people who wish to further their business aims by means of trademarks that offend against certain basic values of civilized society"[28]

"Public Policy"

"Public policy refers to the body of Union law applicable in a certain area, as well as to the legal order and the state of law as defined by the Treaties and secondary EU legislation, which reflect a common understanding on certain basic principles and values, such as human rights."[29] Therefore such a term is very broad and offers a lot of room when applying it to a registration procedure. For instance, there are obvious examples of trademarks which certainly would not be registered because they can be related to individuals and groups facilitating, attempting to commit or committing terrorist acts in EU territory, on the other hand there are trademarks not that clear about its relation to forbidden deeds, insulting words or controversial persons but are likely to cause public disorder and hence shall not be registered.[30]

"Accepted principles of morality"

The second part of article 7 (1) (f) CTMR is based on the concept of morality i.e. accepted principles of morality as a ground for refusal to registration of the trademark. This concept relies on subjective values that are always present at any civilised and/or democratic society. Instead of giving a definition, the General Court and the Board of Appeals provide us with examples and descriptions of what is against morality. In that context, the General Court established that the provision of article 7 (1) (f) excludes registration as Community trademarks of "blasphemous, racist or discriminatory words or phrases, but only if that meaning is clearly conveyed by the mark applied for in an unambiguous manner"[31]. Furthermore, the Board of Appeal supported this standing by explaining that the purpose of the provision is "to ensure that the privileges of trade mark registration are not extended to trade marks which are deeply offensive, vulgar and disgusting or potentially capable of causing outrage" [32] and "to protect the right of the public not to be confronted with disturbing, abusive or insulting trademarks."[33] From the foregoing, an offensive trade mark can be refused registration.

3. Geographical scope of the public policy and morality in trademark law

In order to sell a product, it is necessary to attract the attention of the consumer and to ensure the consumer will remember the product and buy it next time. Trademark may facilitate this process. What if you happen to see someone wearing clothing with Nazi sign, sign of a hammer and sickle, a picture of Fidel Castro, Stalin, Mussolini, or perhaps Mother Mary with cannabis leaves, or arrow cross with words "whore", "curve", or the letters "SS" or numbers "88"? Would these signs incite you to buy the product, or would they disturb, offend you or you would be outraged? Perhaps you would not even know of some of these persons, symbols and have an idea of the meaning possibly connected to them. This should not come as a surprise. The European Union consists of 28 Member States. Each Member State has its own language, its specific history, cultural heritage and other social and geographical factors that influence the people living there and determine their sense of public policy and morality. Consequently, signs likely to be perceived as being contrary to public policy and accepted principles of morality in one Member State might not be perceived as such in another. For example, in Hungary and Latvia, unlike in majority of other Member States, a national law prohibits the use of the symbols connected with the former Union of Soviet Socialist Republics (USSR).[34]

In the case "Soviet Coat of Arms"[35] the applicant tried to register a trade mark that consisted of an exact representation of the coat of arms of the former USSR. He claimed that his trademark has to be examined with reference to European Union law and on the basis of a public policy and accepted principles of morality, which are common to all Member States, while public policy and morality of minor number of Member States are irrelevant. In addition, the applicant claimed that the symbol of coat of arms of the former USSR is no longer associated with political regime, its aims and cruel treatment towards people. In the applicant's view, its meaning is now diffused and it is considered provocative, connected with the "concept of the avant-grade". Therefore, he concludes, the symbol has lost its former meaning and "acquired a new distinctiveness". The General Court refused these arguments and stated that "the perception of whether or not a mark is contrary to public policy or to accepted principles of morality is influenced by the circumstances of the specific Member State in which the consumers who form part of the relevant public are found." Therefore, it must be held that, in order to apply the absolute ground for refusal laid down in Article 7(1)(f) of the Trademark Regulation, "it is necessary to take account not only of the circumstances common to all Member States of the European Union, but also of the particular circumstances of individual Member States which are likely to influence the perception of the relevant public within those States."[36] Upon taking into account that in Hungary exists a ban to use a symbol of Soviet coat of arms and use of it is accompanied by a criminal penalty the General Court concluded that "concerning Hungary, the semantic content of coat of former USSR has not been diffused or transformed to the point it would no longer be perceived as a political symbol. As the Board of Appeal recalled, a substantial section of the relevant public in Hungary has experienced the period when the former USSR had a decisive influence."[37]

[25] Izv. prof. dr. sc. Ivana Kunda.
[26] Decision of 17 September 2012, R 2613/2011, "ATATURK", para. 17.
[27] European Intellectual Property Law, Justine Pila, Paul L. C. Torremans, Oxford University Press.
[28] Gordon Humphreys, Freedom of speech and trademarks:Gauging public sensitivities orcurtailing civil liberties?, citing decision of 6 July 2006, R 0495/2005-G, "Screw you", para. 13.
[29] Guidelines for Examination in the Office, Part B Examination, page 4.
[30] Conflict with Public Order and Public Morals in Trade Mark Law, Dr. Istvan Godolle.
[31] Judgment of 9 March 2012, T-417/10, '¡Que buenu ye! Hijoputa', para. 21.
[32] Decision of 1 September 2011, R 168/2011, "f*cking freezing! by TURPITZ", para. 12.
[33] Decision of 6 July 2006, R 0495/2005-G, "Screw you", para. 14.
[34] Judgment of 20 September 2011, T- 232/10, "Soviet Coat of Arms", para. 46.
[35] Judgment of 20 September 2011, T- 232/10, "Soviet Coat of Arms".
[36] Judgment of 20 September 2011, T- 232/10, "Soviet Coat of Arms", para. 33., 34.
[37] Ibid., para. 64.

Language also effects the perception of the relevant public. It is, of course, clear that every nation has its own language, which is a mean to communicate and understand other people and situations. Has it ever occurred to you to hear a word in foreign language that you thought is similar to one you know? It is hard to understand the foreign language even if it is a word that you can possibly deduce the meaning. In case ″Curve 300″[38] applicant tried to register a community trademark ″Curve 300″ in relation to the goods, which were fireplaces. The meaning of its element 'CURVE' in Romanian, means 'sluts, whores, prostitutes'. [39] ″The Board notes that in the Romanian language the element 'CURVE' clearly has an offensive, vulgar and disparaging meaning.... In fact, the mark applied for will be perceived as, for instance, 'SLUTS 300' or 'CUNTS 300'. In light of this, the contested decision has correctly concluded that 'CURVE 300' will be perceived as offensive and vulgar by the Romanian-speaking public in the European Union.″[40] That being based on the viewpoint of the ″average Romanian-speaking consumer, who has an average threshold of sensitivity and tolerance.″[41] The trade mark ″CURVE 300″ was refused registration. As regards other languages, for instance, in Italian word ″curve″ is a plural of the word la curva what means a curve, as in English. In Croatian and Slovak, it can be related to the same meaning as in Romanian if pronounced differently. In the decision, it was also stated that: ″It is of no importance that the expression should be treated as English words, since its meaning in the Romanian language is offensive.″[42] In conclusion, as the General Court laid down, although the word ″Curve″ has a vulgar and offensive meaning only in Romanian language, as aforementioned, ″the assessment of whether a sign is contrary to public policy or to accepted principles of morality must be carried out with reference to the perception of that sign , ... by the relevant public within the European Union or part of the Union. That part may, in some circumstances, be comprised of a single Member State.″[43]

Finally, is there a limit to what extent the morality effects the trademarks questionability? ″Relevant case-law illuminates that a refusal of a trade mark's registration cannot be based on the perception of a part of the public that can be easily offended, nor on a part of the public that is shocked by nothing, but rather must be based on the criteria of a reasonable person with an average threshold or sensitivity and tolerance.″[44] It can be said that trademarks which are slightly rude or contain vague, unclear sexual connotations or are offensive but merely on the basis that it is distasteful is not enough to say that such trade mark is contrary to public policy and accepted principles of morality. However, trademark that clearly causes outrage, shocks or insults the public and hence it is plain that accepted principles of morality are offended should be denied registration.

[38] Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″.
[39] Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″, para. 21.
[40] Ibid. para. 22.
[41] Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″, para. 19.
[42] Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″, para. 4.
[43] Judgment of 20 September 2011, T- 232/10, ″Soviet Coat of Arms″, para. 50.
[44] Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″, para.16.

Bibliography:

Books:
KEBS, Dennis: The Origins of Morality: An Evolutionary Account, Oxford University Press, 2011, pp. 41-46.
COLAIACO, A. James: Socrates Against Athens: Philiosophy on Trial. Routledge, 2001, chapter 8, subchapter Caring about one's sole.
Seven Pillars Institute for Global Finance and Ethics, Early Roots of the Western Moral Tradition, <http://sevenpillarsinstitute.org/morality-101/early-roots-of-the-western-moral-tradition>.
RIST, M. John: Plato's Moral Realism: Aquinas on Emotion, Chatolic univeristy of Americas Press, 2012, p. 214. dostupné online: <https://books.google.hr/books?id=YJX6bRFgywC&pg=PA106&dq=platos%20morality&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwj4s6jayvPQAhVICMAKHWJEC3oQ6AEIGDAA#v=onepage&q&f=false>.
John-Stewart Gordon, University of Cologne, Germany, http://www.iep.utm.edu/anci-mod/#SH1c.
Kant in John-Stewart Gordon, University of Cologne Germany, http://www.iep.utm.edu/anci-mod/#SH1c.
KERSTEIN, J. Samuel: Kant's Search for the Supreme Principle of Morality, <https://books.google.sk/books?id=3FRaBcldaNgC&pg=PA92&dq=imperativ%20morality%20kant&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjCvOuf0fPQAhUEPRoKHXZuAh4Q6AEIOTAE#v=onepage&q=imperativ%20morality%20kant&f=false>.
BAYERTZ, K: "Antike und moderne Ethik." Zeitschrift für philosophische Forschung 59 (1), 2005, page 115.
CHADMAN, E. Charles: A Concise Legal Dictionary. American Correspondence School of Law Chicago U.S.A., 1909, 399 pages., available online: <https://books.google.hr/books?id=FCgMAwAAQBAJ&pg=PA1&dq=legal+dictionary&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjn0pOZutDQAhXBVhQKHfDQBJ4Q6AEIXzAI#v=onepage&q&f=false>.
West's Encyclopedia of American Law, edition 2. Copyright 2008 The Gale Group, Inc. All rights reserved.
The Oxford English Dictionary, ISBN: 9780191727665.
MCCAFFREE, Kevin. What Morality Means: An Interdisciplinary Synthesis for the Social Sciences. Springer, 2015, 195 pages, available online: <https://books.google.hr/books?id=uzzvCgAAQBAJ&pg=PT9&dq=definition+of+morality&hl=sk&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=definition%20of%20morality&f=false>.
GERT, Bernard: Morality: Its Nature and Justification. Oxford University Press, 1998, 408 pages., available online: <https://books.google.hr/books?id=K1TGzNrSDxUC&pg=PA12&dq=definition+of+morality&hl=sk&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=definition%20of%20morality&f=false>.
DYZENHAUS, David; REIBETANZ, Sophia: Law and Morality: Readings in Legal Philosophy. University of Toronto Press, 2007, 1079 pages., available online: <https://books.google.hr/books?id=dXcq7Y8hI0C&printsec=frontcover&dq=law+and+morality&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjBsbiRsNDQAhWEtBQKHW6hB54Q6AEIGDAA#v=onepage&q=law%20morality&f=false>.
Guidelines for Examination in the Office, Part B Examination, p. 4.
European Intellectual Property Law, Justine Pila, Paul L. C. Torremans, Oxford University Press.
Gordon Humphreys, Freedom of speech and trademarks:Gauging public sensitivities orcurtailing civil liberties?, citing decision of 6 July 2006, R 0495/2005-G, ″Screw you″, para. 13.
Guidelines for Examination in the Office, Part B Examination, page 4.
Conflict with Public Order and Public Morals in Trade Mark Law, Dr. Istvan Godoll.

Judgements:
Judgment of 9 March 2012, T-417/10, '¡Que buenu ye! Hijoputa', para.
Judgment of 20 September 2011, T- 232/10, ″Soviet Coat of Arms″.

Regulations:
REGULATION (EU) No 1215/2012 (Brusel I bis).
REGULATION (EC) No 2201/2003 (Brusel II bis).
REGULATION (EC) No 864/2007 (Rome II).

Decisions:
Decision of 17 September 2012, R 2613/2011, ″ATATURK″.
Decision of 1 September 2011, R 168/2011, ″f*cking freezing! by TURPITZ″.
Decision of 6 July 2006, R 0495/2005-G, ″Screw you¨.
Decision of 1 June 2012, R 288/2012, ″CURVE 300″.

Sexuálne násilie páchané na mužoch počas ozbrojených konfliktov - zločin podľa medzinárodného práva?

Lenka Vráblová
študentka prvého ročníka denného doktorandského štúdia na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, odbor trestné právo

Úvod

Vojna a ozbrojené konflikty ako také sú súčasťou ľudstva v priereze celej histórie. Táto odvrátená stránka ľudskej existencie so sebou prináša smrť, utrpenie, násilie. Častokrát sa však zabúda na to, že neoddeliteľnou súčasťou týchto násilných stránok dejín je i sexuálne násilie. Ako napísal J. Glenn Gray, znásilnenie ako osobitý druh lásky je s násilím vojny dôverne spätý – Áres ako boh vojny a Afrodité ako bohyňa lásky (sexu) *„sa navzájom priťahujú ako praví druh s družkou."*[1] Tento druh násilia sa častokrát spája v spoločenskom povedomí s prípadmi, kedy vojaci znásilňujú ženy – civilistky, alebo keď sú ženy sexuálne zneužívané v rámci armády. Je však potrebné ukázať i druhú stranu pomyselnej mince. Ukázať, že sexuálne násilie, ktoré kráča ruka v ruke s vojnou a krutosťami ozbrojených konfliktov, nesmeruje len voči ženám, ale obeťami sa častokrát stávajú aj muži. Cieľom tohto príspevku je poskytnúť čitateľovi náhľad na medzinárodnoprávnu úpravu sexuálneho násilia a zároveň sa zamerať na túto úpravu vo vzťahu k mužovi ako obeti takýchto činov [2]. Praktické prípady uvedené nižšie v tomto príspevku majú za cieľ demonštrovať opodstatnenosť medzinárodnej úpravy danej problematiky a ochrany obetí takýchto činov.

Podstata sexuálneho násilia v intenciách medzinárodného práva

Sexuálne násilie, ktoré spočíva v konaniach rôzneho druhu je neprijateľné pre spoločnosť, ako aj základné zásady ľudstva i počas ozbrojených konfliktov. Toto konanie, aj keď je v mnohých prípadoch ticho tolerované nadriadenými v konkrétnych jednotkách či kompetentnými, má byť potrestané rovnako ako iné zločiny, ktoré zakladajú individuálnu trestnú zodpovednosť podľa medzinárodného práva. Znásilnenie sa stalo zakázaným konaním ako súčasťou medzinárodných trestných noriem. Postihovanie sexuálneho násilia sa v novodobej histórii stalo praxou medzinárodných trestnoprávnych tribunálov, i keď ide skôr o fenomén neďalekej histórie. Po druhej svetovej vojne nemal Norimberský vojenský tribunál priamu jurisdikciu v stíhaní sexuálneho násilia a dokonca Tokijský vojenský tribunál tieto činy až *ignoroval*, a to i napriek tomu, že prvým medzinárodným dokumentom, ktorý upravoval zákaz sexuálneho násilia bol Haagsky dohovor už z roku 1907[3]. Výslovné zakotvenie zákazu sexuálneho násilia a hlavný „zlom" v prípade medzinárodnej úpravy zákazu sexuálneho násilia počas ozbrojených konfliktov predstavovali Ženevské dohovory z roku 1949[4].

Práca rôznych organizácií zaoberajúcich sa pozorovaním a spracovávaním správ o ozbrojených konfliktoch[5] ako aj jednotlivých vyšetrovacích orgánov je, i napriek nepopierateľnej existencii týchto prípadov, komplikovaná skutočnosťou, že obete častokrát skôr vypovedia o skutkoch, ktorých boli svedkom, než o vlastnej skúsenosti a sexuálnom násilí, ktorého obeťou boli oni sami.[6] Štatistiky týchto činov tiež skresľuje fakt, že sexuálne násilie je posudzované ako „bežné" násilie – kastrácia je lekármi posudzovaná ako zmrzačenie, a intenzívnejšie zásahy (v angloamerickej literatúre chápané ako *rape* – znásilnenie) ako násilie vo všeobecnosti.[7]

Prípady sexuálneho násilia páchaného na mužoch počas ozbrojených konfliktov sú početné a ich výpočet a priblíženie by presahovalo účely tohto príspevku. Pre bližšiu predstavu čitateľov uvedieme napr. ozbrojený konflikt v Sierra Leone, Sudáne, Demokratickej republike Kongo či Iraku. Ako sme povedali, sexuálne násilie ide ruka v ruke s vojnou, či už do väčšej, alebo menšej miery. Práve z toho dôvodu sme sa rozhodli, že sa v príspevku budeme venovať prioritne a dôkladnejšie len jednému špecifickému ozbrojenému konfliktu a to konfliktu v bývalej Juhoslávii. Dôvodom tohto výberu je tá skutočnosť, že pre stíhanie zločinov podľa medzinárodného práva bol pre túto oblasť Organizáciou Spojených národov (ďalej len „OSN") zriadený medzinárodný trestný tribunál - International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ďalej len „ICTY"). Tento tribunál predstavuje v mnohých prípadoch míľnik, predovšetkým v oblasti témy nášho príspevku.

Sexuálne násilie je nepochybne zločinom i v chápaní medzinárodného práva. Medzinárodné právo rozlišuje štyri kategórie zločinov ako konania, ktoré hrubým spôsobom porušuje normy medzinárodného práva. Konkrétne ide o zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, genocída a zločin agresie, ktorý vznikol zúžením z pôvodnej kategórie zločiny proti mieru[8]. Pre naplnenie

*Článok recenzoval JUDr. Mgr. Kristián Blaškovič, PhD. z Katedry medzinárodného práva a európskeho práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.
Za redakčnú radu Corpus Delicti recenzný posudok vypracoval Mgr. Daniel Arbet.

[1] BOURKEOVÁ, Joanna: *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti.* Praha: Mladá fronta, 2010, s. 360 (pozn. č. 38).

[2] Vo vzťahu k téme sexuálneho násilia v kontexte medzinárodného práva vyvstáva množstvo parciálnych otázok ako napr. otázka znásilnenia ako najčastejšej formy sexuálneho násilia, ktorá je riešená v judikatúre ad hoc tribunálov, pričom tieto sa k otázke znásilnenia nepostavili vždy jednotne. Tento príspevok sa však venuje sexuálnemu násiliu ako celku a pre účely príspevku a vzhľadom na jeho rozsah sa výlučne znásilneniu a definičným prístupom zločinu znásilnenia ad hoc tribunálov venovať nebudeme.

[3] Vo IV. Haagskom dohovore z roku 1907 nie je zákaz sexuálneho násilia zakotvený explicitne. Čl. 46 tohto dohovoru hovorí: *Musí sa rešpektovať rodinná česť a práva, životy osôb a súkromný majetok, ako aj náboženské presvedčenie („Family honour and rights, the lives of persons, and private property, as well as religious convictions and practice, must be respected.")* Podľa odborných názorov práve slová „family honour and rights" predstavujú implicitný zákaz sexuálneho násila. Pozri napr. BASSIOUNI, M. CH. *CRIMES AGAINST HUMANITY IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW*, MARTINUS NIJHOFF PUBLISHERS, 1999, S. 348.

[4] Čl. 27 Ženevského dohovoru o ochrane civilných osôb za vojny zo dňa 12. augusta 1949 znie: „Ženy treba zvlášť chrániť proti každému útoku na česť, najmä však proti znásilneniu, proti núteniu k prostitúcii a proti každému nemravnému konaniu.".

[5] Pozri napr. INTERNATIONAL CENTER FOR TRANSITIONAL JUSTICE: *When No One Calls It Rape. Addressing Sexual Violence Against Men and Boys in Transitional Contexts* dostupné na <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ_Report_SexualViolenceMen_2016.pdf> [online: 18.1.2017]; INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS: *Q&A: sexual violence in armed conflict* dostupné na <https://www.icrc.org/en/document/sexual-violence-armed-conflict-questions-and-answers> [online: 18.1.2017]; AMNESTY INTERNATIONAL: SOUTH SUDAN: *„DO NOT REMAIN SILENT": SURVIVORS OF SEXUAL VIOLENCE IN SOUTH SUDAN CALL FOR JUSTICE AND REPARATIONS* dostupné na <https://www.amnesty.org/en/documents/afr65/6469/2017/en/> [online: 29.7.2017].

[6] SIVAKUMARAN, Sandesh: *Sexual Violence Against Men in Armed Conflict* in The European Journal of International Law Vol. 18 (2007), s. 253. Dostupné online: < http://ejil.org/pdfs/18/2/224.pdf> [online: 18.1.2017].

[7] Ibidem, s. 256.

[8] JANKUV, Juraj; LANTAJOVÁ, Dagmar; ŠMID, Marek; BLAŠKOVIČ, Kristián: *Medzinárodné právo verejné. Prvá časť.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. s. 113.

cieľov tohto príspevku je potrebné si zadefinovať, čo je v zmysle medzinárodného trestného práva chápané ako sexuálne násilie. Znásilnenie a formy sexuálneho násilia sú ako zločiny podliehajúce jurisdikcii Medzinárodného trestného súdu – International Criminal Court (ďalej len „ICC") zakotvené i v Rímskom štatúte[9], a to ako forma jednak zločinov proti ľudskosti v zmysle čl. 7 a jednak vojnových zločinov v zmysle čl. 8.

Znásilnenie, sexuálne otroctvo, vynútená prostitúcia, násilné tehotenstvo, vynútená sterilizácia alebo iné formy sexuálneho násilia porovnateľnej závažnosti budú stíhané ako zločiny proti ľudskosti v prípade, ak tieto činy boli spáchané ako súčasť rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu.

Podľa čl. 8 Rímskeho štatútu má súd *jurisdikciu v súvislosti s vojnovými zločinmi, najmä ak boli spáchané ako súčasť plánu alebo politiky alebo ako súčasť páchania takých zločinov vo veľkom rozsahu*. Znásilnenie, sexuálne otroctvo, nútené tehotenstvo, nedobrovoľná sterilizácia alebo akákoľvek iná forma sexuálneho násilia, budú pod jurisdikciu ICC spadať ako vojnové zločiny – ako vážne porušenia zákonov a zvyklostí uplatniteľných v medzinárodných ozbrojených konfliktoch v medziach vytvoreného rámca medzinárodného práva, a to aj v prípade, ak dané ozbrojené konflikty nemajú medzinárodný charakter, ako súčasť zákonov a zvykov uplatniteľných práve na tento druh ozbrojených konfliktov (v zmysle čl. 8 písm. d) Rímskeho štatútu).

Sexuálne násilie a osobitne znásilnenie je upravené i v judikatúre medzinárodných trestných tribunálov. Definoval ho napr. ICTR (Medzinárodný tribunál pre Rwandu) v rozhodnutí vo veci *Jean-Paul Akayesu*.[10] V tejto veci ICTR definoval sexuálne násilie ako akt sexuálnej povahy spáchaný na osobe za násilných (donucovacích) okolností, pričom tento akt musí byť spáchaný ako súčasť systematického útoku, proti civilnému obyvateľstvu, z národnostných, etnických, politických, rasových či náboženských dôvodov.[11] Bezprostredne pred definíciou sexuálneho násilia rozhodnutie definuje i znásilnenie ako fyzický zásah sexuálnej povahy spáchaný na osobe za násilných (donucovacích) okolností.[12] Dôležité, vzhľadom na tému tohto príspevku, je poznamenať, že definícia sexuálneho násilia a znásilnenia samotného nerozlišuje na základe pohlavia čo sa týka obetí týchto činov. Zároveň neuvádza, že znásilnením sa rozumie výlučne súlož, predovšetkým v chápaní, v akom ju za znásilnenie rozumie slovenský zákonodarca – teda ako splynutie mužských a ženských pohlavných orgánov.

Za špecifickú úpravu sexuálneho násilia a trestných činov s ním spojených považujeme úpravu v rámci štatútu ICTY[13]. Znásilnenie je v zmysle čl. 5 tohto štatútu považované za zločin proti ľudskosti, pričom samotný čl. 5 medzi vymedzenými konaniami zo sexuálnej oblasti spomína len znásilnenie. Ak by sa tribunál striktne pridržiaval znenia štatútu a gramatického výkladu, bolo by možné povedať, že zo sexuálnej oblasti sa za zločin podľa medzinárodného práva spadajúci pod jurisdikciu ICTY rozumie len znásilnenie. Túto možnosť chápania však ICTY vyvrátil vo svojej judikatúre. Vo veci *Anto Furundžija*[14] ICTY vyslovil, že čl. 3 štatútu (*Violations of the Laws or Customs of War*) je potrebné chápať v širokej škále, pričom tento článok treba aplikovať na každé závažné porušenie medzinárodného humanitárneho práva (zmluvného či obyčajového), pričom je nepodstatné či k takémuto porušeniu dôjde počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.[15] Aj na základe tejto judikatúry ICTY môže postihovať i iné sexuálne násilie, ktoré nie je znásilnením, ako porušenie pravidiel medzinárodného humanitárneho práva.

V súvislosti s vyššie uvedeným považujeme za vhodné poznamenať, že je veľký rozdiel medzi chápaním sexuálnych činov a sexuálneho násilia (či znásilnenia samotného) na vnútroštátnej úrovni – predovšetkým právneho poriadku Slovenskej republiky – a na medzinárodnej úrovni. Normy medzinárodného trestného práva tieto konania ako zločiny podľa medzinárodného práva definujú širšie, čo vytvára cestu pre riešenie špecifických prípadov v rozmere, ktorý má byť riešený medzinárodnými trestnými tribunálmi.

Vojnový konflikt v bývalej Juhoslávii a úloha ICTY

Vojnový konflikt na území bývalej Juhoslávie je jedinečným a špecifickým v mnohých oblastiach. Pre účely tohto príspevku ho za dôležitý považujeme predovšetkým preto, že vyšetrovanie sexuálneho násilia spáchaného počas tohto ozbrojeného konfliktu bolo doteraz najdôkladnejšie, pričom i vďaka tomuto vyšetrovaniu bolo zistené a začalo byť uznávané, že sexuálne násilie páchané na mužoch počas ozbrojeného konfliktu je bežné, všadeprítomné a rozšírené, i keď nie v miere zodpovedajúcej sexuálnemu násiliu páchanému na ženách.[16] ICTY tiež vytvorilo špecifický program ochrany svedkov, aj vďaka ktorému dokážu obete a svedkovia bez väčších obáv rozprávať o sexuálnych činoch, ktorých boli účastní, a čoraz viac sa odhodlávajú svedčiť proti obvineným v konkrétnych konaniach. Medzi takéto prostriedky ich ochrany patrí napr. možnosť vypovedať pod pseudonymom, pomocou technických prostriedkov zabezpečiť skreslenie hlasu či viditeľnosť len ich siluety.

ICTY zohráva dôležitú úlohu v otázke stíhania sexuálneho násilia počas ozbrojeného konfliktu na území bývalej Juhoslávie. Viac ako tretina odsúdených bola uznaná vinnými zo zločinov sexuálneho násilia, ktoré bolo páchané tak na ženách a deťoch, ako aj na mužoch.[17] ICTY (spolu s ICTR – International Criminal Tribunal for Rwanda) bol prvým tribunálom svojho druhu, v rámci ktorého figurovali explicitné obvinenia zo sexuálnych zločinov páchaných počas ozbrojeného konfliktu, a ktorý definoval také zločiny ako je znásilnenie či sexuálne zotročovanie.[18]

Počas existencie ICTY až 78 obvinených zo 161 malo do vznesených obvinení zahrnuté aj činy sexuálneho násilia. Do septembra 2016 bolo ICTY odsúdených za sexuálne násilie 32 osôb. Dokopy 14 osôb bolo do septembra 2016 zbavených pôvodných obvinení zo sexuálneho násilia.[19]

Prvým konaním pred ICTY bolo konanie vo veci Duška Tadića. Tento prípad je významným z viacerých dôvodov. Okrem toho, že ide o prvé medzinárodné konanie o vojnových zločinoch od čias Norimberského a Tokijského vojenského tribunálu, tento prípad je významný i preto, že prvýkrát obvinenie zahŕňalo i sexuálne násilie. S ohľadom na náš príspevok ide o kľúčové rozhodnutie, na-

[9] Rímsky štatút bol prijatý v Ríme 17. júla 1998, platnosť (súčasne i pre Slovenskú republiku) nadobudol 1. júla 2002. Ratifikačná listina Slovenskej republiky bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov v New Yorku 11. apríla 2002. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o prijatí Rímskeho štatútu je publikované v Zbierke zákonov pod číslom 333/2002 Z.z.

[10] The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T. Decision of 2. September 1998.

[11] The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T. Decision of 2. September 1998, para. 598.

[12] Pre elimináciu prípadných nedostatkov spôsobených prekladom uvádzame i pôvodné znenie citovanej časti rozsudku: The Chamber defines rape as a physical invasion of a sexual nature, committed on a person under circumstances which are coercive. Sexual violence which includes rape, is considered to be any act of a sexual nature which is committed on a person under circumstances which are coercive. This act must be committed :
(a) as part of a wide spread or systematic attack;
(b) on a civilian population;
(c) on certained catalogued discriminatory grounds, namely: national, ethnic, political, racial, or religious grounds.

[13] Štatút ICTY dostupný na < http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf> [online: 20.1.2017].

[14] The Prosecutor vs. Anto Furundžija. Case no. IT-95-17/1-T. Decision of 10. December 1998.

[15] The Prosecutor vs. Anto Furundžija. Case no. IT-95-17/1-T. Decision of 10. December 1998. para. 132.

[16] SIVAKUMARAN, Sandesh: *Sexual Violence Against Men in Armed Conflict* in The European Journal of International Law Vol. 18 (2007), s. 259. Dostupné online: < http://ejil.org/pdfs/18/2/224.pdf> [online: 18.1.2017].

[17] Dostupné online: < http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence> [online: 29.1.2017].

[18] *Ibidem.*

[19] Dostupné online: <http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence/in--numbers> [online: 29.1.2017].

koľko Duško Tadić bol uznaný vinným za sexuálne násilie páchané na mužoch. K incidentu, ktorý napĺňal znaky tohto sexuálneho násilia, došlo v tábore Omarska, kde jeden z väznených mužov bol Duškom Tadićom a inými vojakmi donútený odhryznúť druhému väznenému mužovi semenníky. Za toto konanie bol Duško Tadić odsúdený podľa už spomínaného čl. 3 štatútu ICTY a bol odsúdený na 20 rokov väzenia.[20]

Ďalším odsúdeným, ktorý sa dopustil sexuálneho násilia na mužoch bol Esad Landžo, ktorý bol stíhaný v prípade Mucić a spol.[21] Esad Landžo prinútil dvoch väznených bratov aby nedobrovoľne vykonávali jeden na druhom feláciu (orálny sex) a to pred zrakmi ostatných väzňov a príslušníkov armády. Tiež nútil iných väzňov aby si na genitálie prikladali horiace poistky (*burning fuse*), pričom tieto im tiež na oblasť genitálií sám prikladal. Esad Landžo bol odsúdený na 15 rokov väzenia.

Aj tieto prípady dokazujú, že muž ako obeť nie je vylúčený zo zločinov sexuálneho násilia.

Sexuálne násilie ruka v ruke s ozbrojeným konfliktom

Sexuálne násilie a sexuálne činy nemusia byť v čase ozbrojených konfliktov páchané len na civilnom obyvateľstve. Sexuálne násilie je účinným prostriedkom mučenia väzňov, predovšetkým pri vypočúvaniach. Ako príklad možno uviesť prípad sexuálneho násilia páchaného armádnym personálom vo väznici Abú Ghraib v Bagdade. V tejto väznici dochádzalo k sexuálnemu násiliu páchanému na väzňoch tak ženského ako i mužského pohlavia a to tak mužmi ako i ženami. Práve prípad väznice Abú Ghraib poprel akékoľvek dovtedajšie názory na ženskú zraniteľnosť a neprípustnosť ženy ako agresorky sexuálneho násilia páchaného na mužoch. Tou, čo „prelomila" dovtedajšie názory vštepené spoločnosti o mužoch agresoroch v oblasti sexuálneho násilia je vojačka Lynndie England, ktorej je známa fotografia ako drží na vôdzke nahého muža. Okrem takéhoto druhu sexuálneho násilia sa vo väznici v Abú Ghraibe diali i prípady, kedy okrem fyzického týrania mužov nútili vzájomne si hladiť pohlavné orgány, imitovať masturbáciu či feláciu, pričom si obete týchto činov armádny personál väznice fotografoval.[22]

K páchaniu sexuálneho násilia dochádza i medzi vojakmi navzájom. Časté sú prípady predovšetkým akéhosi potrestania. Ako príklad uvedieme prípad Steveho Spunda, ktorý sa počas vojny vo Vietname *„bez dovolenia vzdialil"* z námornej pechoty. Po tom, ako sa vrátil domov, ho jeho vlastný otec odovzdal vojenskej polícii. Spund následne prežíval doslova muky spočívajúce v sexuálnom násilí, ktoré opisuje slovami: *„Odviezli ma do vojenského väzenia a mariňáci si ma začali podávať. Často ma vyzliekli úplne donaha, moje genitálie prestrčili mrežami a mlátili do nich alebo ich naťahovali, alebo stláčali tak dlho, až kým som nebol bledý ako stena alebo úplne bez dychu. Obvykle sa snažili robiť to tak, aby po tom nezostali modriny ani krv.*"[23]

Ako príklady sexuálneho násilia a krutosti počas ozbrojených konfliktov svedčia i prípady, kedy dochádzalo k posmrtným zohaveniam mužských sexuálnych orgánov. Ako príklad uvedieme prípad, kedy americký vojak počas bitky na Okinawe, po zastrelení svojho protivníka – Japonca sa snažil odstreliť mu mužský pohlavný úd, pričom toto skúšal až dovtedy, kým sa mu to nepodarilo.[24] Dôkazom nevýslovnej sexuálnej krutosti počas ozbrojených konfliktov je i prípad, kedy americký vojak počas vojny vo Vietname odrezal jednému partizánovi z Vietkongu pohlavný úd a *vrazil mu ho do úst ako spomienku na „návštevu" ich divízie*.[25]

Záverom

Chápanie sexuálneho násilia páchaného na mužoch nie je problémom len jednotlivých štátov a ich právnych systémov. Toto násilie je prítomné i v ozbrojených konfliktoch a veľakrát v takých súvislostiach či rozmeroch, že si vyžaduje pozornosť medzinárodného spoločenstva a trestanie na medzinárodnej úrovni, čomu svedčí i ich zakotvenie v štatútoch dočasných medzinárodných trestných tribunálov ako i v Rímskom štatúte Medzinárodného trestného súdu. Zakotvenie sexuálnych trestných činoch v spomínaných štatútoch je koncipované všeobecne, bez ohľadu na pohlavie, čím sa prekonáva spoločnosťou stále preferovaný mýtus, že muži nebývajú obeťami sexuálneho násilia. Práve túto skutočnosť je potrebné vo vzťahu k normám medzinárodného trestného práva vyzdvihnúť, keďže normy postihujúce sexuálne násilie vo všeobecnosti chránia obe pohlavia bez akejkoľvek diskriminácie.

Úlohou tohto príspevku bolo čitateľovi v základných črtách priblížiť problematiku sexuálneho násilia v kontexte medzinárodného práva a na prezentovaných príkladoch preukázať opodstatnenosť medzinárodnoprávnej úpravy smerujúcej k stíhaniu a potrestaniu páchateľov sexuálne motivovaných zločinov.

Prípady uvedené vyššie sú demonštráciou toho, že sexuálne násilie je prítomné aj počas ozbrojených konfliktov a častokrát vo vyššej a krutejšej miere. Konanie, ktoré týmto spôsobom zasahuje do ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti, tak civilistov, ako i vojakov, je potrebné stíhať a obete chrániť pred podobnými konaniami sexuálnych agresorov. Ako ospravedlnenie nemôže za žiadnych okolností slúžiť argument, že počas vojny sú vojaci vo vypätej situácii, kedy sú neustále konfrontovaní s hrozbou smrti a tiež, že sa so sexuálnym násilím počas ozbrojeného konfliktu počíta. Je na medzinárodnom spoločenstve, ako aj na konkrétnych veliteľoch vo vnútri armády, zabezpečiť, aby nedochádzalo k podobným krutostiam ako boli uvedené vyššie.

[20] Dostupné online: <http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence/landmark-cases> [online: 29.1.2017].
[21] Zdravko Mucić bol veliteľom väzenského tábora nachádzajúceho sa Čelebići (Bosna a Hercegovina). Spolu s ním boli v tomto prípade súdení už spomínaný Esad Landžo a Hazim Delić.
[22] BOURKEOVÁ, Joanna: *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti.* Praha: Mladá fronta, 2010, s. 209 (pozn. č. 2).
[23] BOURKEOVÁ, Joanna: *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti.* Praha: Mladá fronta, 2010, s. 359 (pozn. č. 32).
[24] BOURKEOVÁ, Joanna: *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti.* Praha: Mladá fronta, 2010, s. 356 (pozn. č. 18).
[25] BOURKEOVÁ, Joanna: *Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti.* Praha: Mladá fronta, 2010, s. 357 (pozn. č. 19).

Bibliografia :

BASSIOUNI, M. Cherif: Crimes Against Humanity in International Criminal Law, Martinus Nijhoff Publishers, 1999, 610s. ISBN: 978-9041112224.
BOURKEOVÁ, Joanna: Znásilnění. Dějiny od roku 1860 do současnosti. Praha: Mladá fronta, 2010. 450s. ISBN: 978-80-2041-984-2.
JANKUV, Juraj; LANTAJOVÁ, Dagmar; ŠMID, Marek; BLAŠKOVIČ, Kristián: Medzinárodné právo verejné. Prvá časť. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN: 978-80-7380559-3.
SIVAKUMARAN, Sandesh: Sexual Violence Against Men in Armed Conflict in The European Journal of Interna-tional Law Vol. 18 (2007), s. 253. Dostupné online: < http://ejil.org/pdfs/18/2/224.pdf>.
The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T. Decision of 2. September 1998.
The Prosecutor vs. Anto Furundžija. Case no. IT-95-17/1-T. Decision of 10. December 1998.
The Prosecutor vs. Duško Tadić. Case no. IT-94-1-A and IT-94-1-A bis. Decision of 26 January 2000.
Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu.
Štatút Medzinárodného tribunálu pre bývalú Juhosláviu.
http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence.
http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence/in-numbers.
http://www.icty.org/en/in-focus/crimes-sexual-violence/landmark-cases.

Chammurapiho zákonník a jeho odkaz

Joachim Dušan Fraňo
študent Právnickej fakulty a Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Chammurapiho zákonník je považovaný za vrcholné dielo práva Mezopotámie. Mezopotámia (Medziriečie), zvaná aj „krajina úrodného polmesiaca“, nachádzajúca sa medzi riekami Eufrat a Tigris v dnešnom Iraku, bola rozdelená na 3 základné časti – sever, ktorý obývali Asýrčania, stred, ktorý obývali Babylončania, a juh, ktorý obývali Sumeri – najstaršie známe obyvateľstvo Mezopotámie.

Chammurapi bol členom amoritského kmeňa, ktorého vládu datujeme rokmi 1792 – 1750 pred n. l. Meno Chammurapi je slovenskou verziou mena Hammu-rabi, pričom *Hammu* je západosemitského (amoritského) pôvodu a znamená „príbuzný“ v zmysle „príbuzný bohov“ a *rabi* je v preklade „mocný“, avšak *rapi* znamená „lieči“, pričom väčšina odborníkov sa zhoduje na verzii Chammurapi. Za Chammurapiho vlády došlo k silnej centralizácii ríše, prebiehala stavba veľkých zavodňovacích kanálov, dochádzalo k zjednoteniu sústavy mier a váh, spojil Mezopotámiu pod babylonskú nadvládu, povýšil dovtedajšieho babylonského boha Marduka na boha pre celé územie a v neposlednom rade došlo aj k zjednoteniu právnych predpisov a tým vzniku Chammurapiho zákonníka.

Chammurapiho zákonník je vytesaný do 2,25 m vysokej dioritovej stély a nájdený bol francúzskou expedíciou vedenou Jean-Jacques de Morganom v akropole elamských Suz v roku 1902. Jej dolný obvod meria 1,90 m a horný 1,65 m. V hornej tretine stély na čelnej strane je reliéf (65 cm vysoký) zobrazujúci boha Šamaša (podľa iných to môže byť Marduk) sediaceho na tróne, odovzdávajúceho vladárovi odznaky moci. Na prednej strane bolo 7 stĺpcov z 23 zničených, 28 stĺpcov na zadnej strane zostalo neporušených. Jedným z významných prínosov Chammurapiho zákonníka bolo zmiernenie dlžníckeho otroctva, pretože drobní remeselníci a výrobcovia boli základom domobrany, a ak sa dostávali do otroctva pre nesplatené dlhy, významnou mierou to ovplyvňovalo obranu krajiny, ktorej veľkou nástrahou boli Asýrčania zo severu. Takéto nariadenia – poskytujúce obyvateľom úľavy a zároveň čo najmenej zaťažujúce štátnu pokladnicu – nazývali Babylončania *míšarum*. Postupom času sa však aj toto menilo, a dlžných otrokov pribúdalo. Otrokmi neboli len vojnoví zajatci, ale aj kedysi slobodní obyvatelia. Práve tomu sa Chammurapi snažil zabrániť a tak obmedzil dĺžku trvania otroctva rodinného príslušníka dlžníka na tri roky a zakazoval a trestal kruté zaobchádzanie s otrokmi, čo sa môže zdať ako paradox voči zásade odvety „oko za oko, zub za zub“.

Okrem samotného zákonníka Chammurapi zmenil celkové fungovanie krajiny. Po násilnom spojení pod vládu Babylonu urobil z jednotlivých miest bezvýznamné provincie a z ensiov (miestodržiteľ, správca, sumerský vladársky titul) urobil kráľovských úradníkov bez moci a správnu i súdnu moc dal do rúk lojálnym civilným úradníkom. Oddelil tak správnu, súdnu, vojenskú moc a taktiež finančnú správu chrámového hospodárstva. Sám panovník stál „v čele byrokratickej centralizovanej správy a sústreďuje vo svojich rukách plné zákonodarstvo, najvyššiu správu, súdnu i vojenskú moc.“ Do provincií posielal miestodržiteľov (šakkanakkum), ktorí mali v mestách, do ktorých boli dosadení, najvyššiu správnu a súdnu právomoc.

Zákonník bol veľmi vyspelý, pretože upravoval takmer všetky oblasti života spoločnosti a mal kazuistický charakter. Štandardne sa delí na prológ, časť obsahujúcu zákonné ustanovenia členenú ďalej na dve časti (ktorú na 282 paragrafov umelo rozdelil francúzsky asýriológ Scheila) a epilóg. Zákonník obsahuje ustanovenia finančnej správy, rodinného, dedičského, vlastníckeho, záväzkového práva, upravoval náhradu škody, trestné právo a obsahuje aj ustanovenia procesnej povahy. Existujú však aj iné delenia, a to na prológ, právne postupy, zákony týkajúce sa domácnosti, otroctvo, obchod a podnikanie, náboženstvo, epilóg.

Prológ má epický charakter. Začína odsekom chváliacim a vyzdvihujúcim bohov Mezopotámie, a súčasne, stále v prvej vete, zdôrazňujúc tým rozhodnutie bohov a svoju moc danú bohmi, uvádza, že Chammurapiho, vladára pozorného, bohom oddaného, Anum a Enlil meno jeho vyslovili. Dozvedáme sa tiež, že Chammurapi bol pôvodne pastierom. Nasledujúcimi odsekmi chválil Chammurapi svoje skutky a obety bohom rôznymi pomenovaniami (kráľ rozvážny, hrdina, drak kráľov) a zároveň ďakoval bohom.

Časť zákonníka obsahujúca právne úpravy (zákonné ustanovenia) je rozdelená na prvú (§ 1 – § 41) a druhú (§ 42 – § 282) časť. Prvá časť upravuje právne postavenie avílov, muškénov a vardov (otrokov). Je potrebné dodať, že právne rozdelenie sociálnych vrstiev na avílov, muškénov a otrokov nastalo už zákonmi z Ešnuny z 18. stor. pred n. l., teda práve počas Chammurapiho obdobia. O vardoch je isté, že to boli otroci, zatiaľ čo o ostatných 2 skupinách sa ešte vedú diskusie. Avíli boli podľa všetkého slobodní a plnoprávni obyvatelia s s rôznymi výsadami a výhodami, ale aj prísnejšími sankciami.

Muškéni, zdá sa, vychádzajúc už z Chammurapiho zákonníka, boli akousi zvláštnou vrstvou prepojenou s chrámovým (palácovým) hospodárstvom, pričom boli slobodní, mali možnosť vlastniť otrokov, avšak zrejme nemali majetky, resp. mali ich v prenájme s povinnosťou obhospodarovať ho (v stredoveku známe ako feudum). Zákonník muškénov stavia medzi avílov a vardov a venuje im značnú pozornosť, najmä kategóriám *rēdūm* (nie celkom presne „družiník") a *bāirum* („rybár"), ktorí odvádzali z prideleného dávky a naturálne odvody, či *nāši biltim* („osoby nesúce daň"), ktoré zväčša spravovali dobyté alebo neosídlené územia, príspevky palácu odovzdávali spôsobom ako rēdūm alebo bāirum. V dobách vojny zase museli ísť na výzvu panovníka bojovať. Majetky, ktoré dostali, boli nescudziteľné, ich predaj bol neplatný, nesmeli byť poskytnuté do zálohu, a ak by do vojny poslali za seba niekoho iného, boli by potrestaní smrťou. Tieto majetky tiež neboli dediteľné či prevoditeľné, okrem dedenia z otca na syna prechodom dedičstva (pozostalosti).[1]

V oblasti finančného práva zákonník najmä určoval daňovú povinnosť vo vtedajšej barterovej mene – rôzne množstvá určitých plodín, prírastkov zvierat atď.

Právna úprava rodinného práva bola po oblasti vlastníckeho práva najrozsiahlejšou oblasťou úpravy zákonníka. Rodina mala v sumerskej a babylonskej dobe prísne patriarchálny charakter – hlavou rodiny bol otec. Ten mal právo rozhodovať o osude ženy, detí, mal právo dať ich ako záloh za svoje dlhy, príp. predať deti do otroctva, čo je možné badať aj v rímskom práve. Manželstvo bolo monogamné a uzatváralo sa písomnou zmluvou medzi manželom a otcom nevesty v jej mene; zmluvný charakter manželstva ostal dodnes.

Znakom dohody o budúcom manželstve bolo odovzdanie zásnubného daru a obvenenie (tirchatum), ergo zaplatenie určitej sumy, ktorú dal ženích príbuzným nevesty. Naopak, v prípade muža, tento dostával veno od otca nevesty (šeriktum) vyššej hodnoty než tirchatum, ktoré ale zostávalo vlastníctvom ženy a manželom bolo iba spravované. Osobitným prípadom bolo manželstvo *erebu*, ktoré spočívalo vo vnesení majetku manžela do domu otca manželky, čím si otec manžela adoptoval. Manželka tak neopustila otcovský dom a manžel sa dostal pod moc otca manželky z dôvodu adopcie. To sa dialo aj opačne, teda aby sa dievča stalo manželkou syna. Keďže adopčná zmluva bola zároveň manželskou zmluvou, nazývame to „matriomoniálna adopcia"[2]

Zánik manželstva mohol nastať z dôvodu smrti alebo rozvodu, o ktorý však mohol žiadať iba manžel, napr. z dôvodu neplodnosti ženy. Z uvedeného vyplýva, že existovali dve formy manželstva, a to buď ak žena bola pod mocou muža alebo muž bol adoptovaný otcom ženy. Cudzoložstvo ženy sa trestalo smrťou ženy aj jej milenca. Cudzoložstvo ženy sa dokazovalo vodným ordálom, t. j. ponorením obvinenej do vody, avšak, ak manžel netrval na potrestaní, tak bola omilostená ona aj milenec.[3] O nevere/cudzoložstve manžela sa zákony nezmieňujú. Smrťou sa taktiež trestalo znásilnenie ženy. Ak žena premrhávala rodinný majetok, urážala svojho manžela, túto ženu hodili do vody. Nakoniec sú taktiež podrobne ustanovené v § 137 až § 146 vzťahy s kňažkou šugítum a kňažkou nadítum. Otázka rozvodu s kňažkou bola vyriešená tak, že manžel mal právo bez udania dôvodu opustiť kňažku, ale okrem vrátenia vena jej musel poskytnúť aj polovicu svojho majetku, ktorú kňažka rovnakými dielmi rozdelila medzi deti a seba.

V prípade zmiešaných manželstiev medzi chrámovými otrokmi a plnoprávnymi obyvateľmi boli deti narodené v týchto manželstvách slobodné, na rozdiel od rímskej právnej úpravy, v ktorej sa dieťa v prípade, ak aspoň jeden z rodičov bol otrok, narodilo bez statusu slobody.

Zákonník upravoval aj prípady osvojenia, ktoré tak ako dnes, bolo inštitútom právneho nahradenia vzťahov medzi rodičmi a deťmi, avšak bolo zneužívané aj na predaj detí do otroctva. Osvojiteľ pôvodnému rodičovi platil za osvojené dieťaťa čiastku vo výške ceny otroka.

Oblasť dedičského práva bola upravená podobne ako v rímskom práve, a teda – ženy dedili len výnimočne a vždy na miesto dediča nastupoval najstarší syn. Majetok otroka dedil po jeho smrti jeho vlastník. Testament v Chammurapiho zákonníku ani v skorších zákonoch nebol vôbec spomenutý, okrem prechodu dedičstva (pozostalosti) zmieneného vyššie. Ak sa syn dopustil voči otcovi ťažkého previnenia dva a viac krát, mohol otec svojho syna vyhnať z dedičstva so súhlasom súdu (§ 168-169). Otcovská moc nemala charakter rímskoprávnej *patria potestas*.[4]

Chammurapiho zákonník poskytoval silnú ochranu s prísnymi trestami vlastníctvu súkromného majetku, najmä hnuteľným veciam. Počas historického vývoja sa vlastníkom nehnuteľnosti – najmä pôdy – stával panovník. Občinové hospodárstvo sa tak menilo na palácové. Najtypickejším prípadom bolo obhospodarovanie prenajatej pôdy muškénmi, za čo odvádzali daň v naturáliách alebo v striebre. Zo scudzovacích právnych úkonov boli muškéni vylúčení, možnosť bola iba dediť. Počas novobabylonskej doby (6. stor. pred n. l.) pokračovala centralizácia pozemkového vlastníctva vo forme spoločenskej zmluvy – na obrovských latifundiách pracovali otroci.[5]

Ako sme vyššie uviedli, v období Starobabylonskej ríše prebiehal výmenný obchod, ktorý bol podporený najmä nedostatkom niektorých nerastných surovín. V období vlády Chammurapiho boli dôležitými postavami obchodníci (*tamkarovia*) a ich agenti (šamallovia). S tým úzko súviseli záväzkové vzťahy, ktorých sa týkala najmä úprava obmedzenia dlžníckeho otroctva, o ktorom sme písali vyššie. Mimo toho zákonník stanovil písomnú formu zmlúv, pričom ak napr. niekto vzal do úschovy vec od nedospelej osoby alebo od avílovho otroka bez zmluvy a svedkov, považovalo sa to za krádež a trestom bola smrť (§ 7).

Zákony stanovili aj najvyšší úrok za pôžičku, a to 33,33 % pri obilí a 20 % pri peňažnej pôžičke. Dlžníci boli chránení pred úžerníkmi a napr. podvodným používaním váh a mier tým, že veriteľ strácal celú pohľadávku. Svojpomoc bola zakázaná. V prípade neúrody alebo živelnej pohromy musel veriteľ poskytnúť bezúročný ročný odklad splatnosti dlhu.[6]

Najčastejším zabezpečovacím prostriedkom pohľadávky boli osobné ručenie a vecné ručenie. Zákonník poznal tiež inštitút úschovy, kúpnu zmluvu a zodpovednostný vzťah[7], nájomnú zmluvu osobitne pre nehnuteľnosti a osobitne pre hnuteľnosti, pracovnú zmluvu[8], zmluvu o dielo, spoločenskú zmluvu[9] a nakoniec dopravnú zmluvu[10].

Náhrada škody bola upravená formou majetkového odškodnenia, teda peňažnou náhradou škody. Dokonca, §§ 53 – 65 upravovali aj nedbanlivostné činy, ktorými bola spôsobená škoda na majetku občiny, suseda alebo iného. Naturálna náhrada škody bola vymeraná na základe veľkosti plochy, ktorá bola poškodená, náhradou nezastupiteľnou vecou alebo striebrom[11]. Osoba, ktorá spôsobenú škodu nenahradila, mohla byť predaná aj s celým majetkom a výťažok sa potom rozdelil medzi poškodených.

---

* Článok recenzoval doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD. z Katedry dejín práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.
Za redakčnú radu Corpus Delicti recenzný posudok vypracovala Mgr. Monika Martišková.

[1] TUREČEK, Josef: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha : Orbis, 1963, s. 62-63.

[2] FICO, Miroslav: Vývoj inštitútov vecných práv. Košice : UPJŠ, 2013, s. 30.

[3] Pozri aj ŠTENPIEN, Erik: Svetové dejiny štátu a práva. Košice : UPJŠ, 2006, s. 14.

[4] BEŇA, Jozef: Pramene k dejinám práva : Starovek. Bratislava: UK, 2006, s. 47.

[5] TUREČEK, Josef: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha : Orbis, 1963, s.65

[6] BEŇA, Jozef: Pramene k dejinám práva : Starovek. Bratislava: UK, 2006, s. 49.

[7] Napríklad za predaj otroka s epilepsiou, za ktorého v prípade, že sa choroba do 1 mesiaca prejavila, musel vrátiť predávajúci kúpnu cenu.

[8] V § 273 boli určené pre mnohé druhy profesií aj mzdy – podobne ako dnes inštitút minimálnej mzdy. Navyše, ak pastier strážiaci dobytok tento spreneveril, musel po dokázaní viny nahradiť škodu vo výške 10 násobku spreneverených vecí.

[9] Jediným ustanovením je však len § 98, podľa ktorého sa zisk aj strata delí rovnakým dielom.

[10] Paragraf 112 stanovoval pokutu vo výške 5 násobku poškodených vecí prepravcom, dnes analogicky *Zodpovednosť za škody* v občianskom práve.

[11] Napríklad § 59 ustanovoval za zrúbaný strom bez súhlasu majiteľa odškodné pol míny striebra.

Vcelku zaujímavými boli ustanovenia o honorári pre lekára a zároveň trestoch za škodu spôsobenú pri lekárskom zákroku, a to podľa spoločenskej vrstvy ošetrovaného (operovaného) – od useknutia ruky lekárovi, cez platbu, až po náhradu otroka za otroka. Lekára sa teda trest smrti pri usmrtení iného, avšak len pri „výkone povolania", netýkal. Ak však prišiel o ruku, bola iste veľmi otázna jeho odborná reputácia v priestore Mezopotámie, i ďalšie uskutočňovanie praxe.

Významnými sú tiež ustanovenia o trestnom práve. Medzi základné zásady patrila známa zásada odvety (*tallio*). Napríklad spomínané odseknutie ruky lekárovi, alebo vyrezanie jazyka osvojencovi, ktorý poprel pestúnov. Ďalšou zásadou bola individuálna zodpovednosť páchateľa. Na niektorých miestach je však táto zásada porušená. Napríklad v § 209 a 210, ktorý ustanovuje, že ak je (z)bitím tehotnej ženy avíla usmrtený plod, zaplatí páchateľ 10 šekelov striebra. Ak žena zomrie, usmrtia jeho dcéru. Čo v prípade, ak nemá žiadnu rodinu, zákonník nerieši. Keďže vtedy nebola neprípustná *analogia iuris*, predpokladáme, že platila zásada odvety a páchateľ bol usmrtený. Všetko však záviselo od spoločenského statusu[12].

Chammurapiho zákonník poznal niekoľko presne vymedzených trestov:
- trest smrti – najčastejší trest, a to za usmrtenie avíla avílom, majetkové delikty vrátane prechovávania ukradnutej veci, podľa § 7 aj za kúpu veci od otroka či neplnoletej osoby bez zmluvy a svedka, za znásilnenie, a ďalšie. Spôsoby boli rôzne. Ak neboli výslovne určené, šlo najmä o upálenie, utopenie, zamurovanie, narazenie na kôl, obesenie alebo ušliapanie dobytkom;
- zmrzačenie a telesné tresty – najmä pri ublíženiach na zdraví, napr. ak avíl udrel avíla postaveného vyššie, dostal 60 rán bičom upleteným z chvosta vola;
- majetkové tresty – naturálne plnenie, reštitúcia poškodeného majetku. V prípade, že páchateľ nemohol zaplatiť, bol majetkový trest premenený na trest smrti;
- trest vyhnanstva – z otcovského domu alebo z občiny, rôzne druhy krvismilstva, ktoré možno „hodnotiť aj ako nepriamy náznak budúceho inštitútu manželských prekážok, resp. okolností vylučujúcich uzavretie platného manželstva."[13]

- zotročenie – manžel mohol zotročiť márnotratnú manželku a znova sa oženiť;
- tresty infámie – oholenie hlavy, odrezanie ucha otrokovi za prejav vzdoru;
- zbavenie úradu – týka sa hlavne sudcov, ktorí zneužili právomoc alebo zmenili vydaný rozsudok. Títo navyše museli zaplatiť pokutu vo výške 20 násobku hodnoty predmetu sporu;
- trest prepadnutia majetku – v prípade krivého obvinenia osoby z čarodejníctva.

Trestné činy boli v zákonníku dostatočne podrobne popísané. Boli to trestné činy:
- proti štátu a spoločenskému zriadeniu;
- proti majetku – krádež, lúpež, zatajenie a prechovávanie veci, sprenevera, podvod, poškodzovanie cudzej veci;
- proti životu a zdraviu;
- proti rodine;
- proti cti;
- krivého svedectva;
- sexuálne.

Procesné právo a pojednávanie bolo ustanovené v prvých piatich paragrafoch a potom na rôznych miestach textu. V prospech byrokratického aparátu bola potlačená duchovná moc a civilní sudcovia dostali väčšiu moc. Najvyšším sudcom bol samozrejme panovník. O pojednávaní a bližších normách upravujúcich proces nemáme bližšie informácie, okrem kazuistiky „Prípadu ženy, ktorá neprehovorila" (súdneho protokolu) z 2. tis. pred n. l.[14]. Išlo o prípad ženy, ktorej muža zavraždili 4 vrahovia. Keď sa žena o vražde a vrahoch neskôr dozvedela, neprehovorila. Otázkou bolo, či túto ženu treba odsúdiť (dnes by sme mohli povedať, za *neoznámenie trestného činu*). Súd nakoniec odsúdil iba vrahov, a ženu, práve preto, že neprehovorila, oslobodil.[15]

Len pre porovnanie musíme uviesť, že kódex Ur-nammu – panovníka z Uru – z 21. stor. pred n. l., na rozdiel od Chammurapiho používal princíp kompozície – výmery peňažného trestu na základe závažnosti spáchaného činu.

Záverom sa dá povedať, že Chammurapiho zákonník slúžil najmä na zabezpečenie verejného poriadku a správy štátu. Autori sa rozchádzajú v tom, či bol zákonník právnym dielom alebo dielom literárnym, keďže podľa archeologických nálezov fragmentov neboli vo vtedajšej „judikatúre" odkazy na jednotlivé ustanovenia Chammurapiho zákonníka, ale len na stélu, čo zrejme súvisí s veľkým vplyvom obyčajového práva najmä v oblasti zmluvného práva. Zákonník teda predstavoval skôr akýsi rámec pravidiel správania sa a možno tak trochu aj určitý druh demonštrácie sily panovníka. Dnes si zo života Babylonskej ríše môžeme vziať nielen historickú hodnotu faktu, že niekoľko národov a niekoľko kultúr dokázalo žiť na relatívne malom území, ak pomyslíme na veľkosť sveta známu dnes, ale aj moc a schopnosti zjednotiteľa Chammurapiho, vyjadrené formou staroorientálneho despotického štátneho zriadenia, ako aj fakt, že ak je moc v zlých rukách, môžu sa aj najlepšie mienené rozhodnutia stať najhoršími a ubližovať ľuďom. Nakoniec, nemožno uprieť určité čaro Chammurapiho zákonníku, ktorý bol jasný, prísny, ale zato užitočný, pretože cieľom nebolo trestať každého, ale zabezpečiť spravodlivosť v duchu neskoršej rímskej zásady *Nikto nestojí nad zákonmi*, resp. *Nikto nie je viac než zákon* (*Nemo est supra leges*), či vyjadrenia rímskeho právnika Ulpiana, že *Spravodlivosť je pevná a stála vôľa dať právo každému, komu patrí* (*Ius est constant et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*).

[12] Napríklad otrok nemal spôsobilosť na práva, teda zodpovedal zaň jeho pán.
[13] BEŇA, Jozef. Pramene k dejinám práva : Starovek. Bratislava: UK, 2006, s. 46.
[14] BALÍK, Stanislav: Právní dějiny evropských zemí a USA. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010, s. 34.
[15] Bližšie BALÍK, Stanislav: Texty ke studiu právních dějin evropských zemí a USA. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005, s. 30.

Bibliografia:

Knižné zdroje:

BALÍK, Stanislav: Texty ke studiu právních dějin evropských zemí a USA. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 271 s. ISBN: 80-86898-28-8

BEŇA, Jozef: Pramene k dejinám práva : Starovek. Bratislava: UK, 2006. 376 s. ISBN: 80-7160-095-4

FICO, Miroslav: Vývoj inštitútov vecných práv. Košice: UPJŠ, 2013. 102 s. ISBN: 978-80-8152-009-9

KLÍMA, Josef: Nejstarší zákony lidstva. Chammurapi a jeho předchůdci. Praha: Academia, 1979. 384 s.

ŠTENPIEN, Erik: Svetové dejiny štátu a práva. Košice: UPJŠ, 2006. 208 s. ISBN: 80-7097-662-4

TUREČEK, Josef: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963. 637 s.

Internetové zdroje:

[online].[cit.2017-14-10]. Dostupné: <https://sheg.stanford.edu/node/623?w=1>

[online].[cit.2017-14-10]. Dostupné: <http://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

Obr. 1 – [online].[cit.2017-14-10]. Dostupné: <https://www.britannica.com/media/full/253710/99581>

Obr. 2 – [online].[cit.2017-14-10]. Dostupné: <https://www.britannica.com/media/full/253710/152965>

(Ne)platnosť právneho úkonu, ktorým bol spáchaný trestný čin

Marián Mészáros
študent prvého ročníka denného doktorandského štúdia na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, odbor pracovné právo

Abstrakt

Autor nasledujúceho článku skúma otázku platnosti, resp. neplatnosti právneho úkonu, ktorým bol spáchaný trestný čin. Aj keď sa na prvý pohľad jedná o otázku jednoduchého právneho posúdenia, autor verí, že sa mu podarí čitateľa presvedčiť o tom, že táto právna otázka nie je taká jednoznačná, akoby mohlo zdať.

Úvod

Na úvod si položíme otázku: *„Je právny úkon, ktorým bol spáchaný trestný čin absolútne neplatným právnym úkonom?“*

Predstavme si situáciu, kedy páchateľ trestného činu spácha trestný čin tým, že uzatvorí určitú zmluvu. Uvedený právny úkon aj s jeho podrobnou identifikáciou, je súčasťou skutkovej vety výrokovej časti právoplatného odsudzujúceho rozsudku v trestnej veci. Aké budú súkromnoprávne dôsledky uvedenej skutočnosti? Bude tento právny úkon absolútne neplatný alebo bude tento právny úkon iba relatívne neplatným právnym úkonom, resp. je tu možnosť, že by bol takýto právny úkon dokonca platný?

Vo všeobecnosti predpokladáme, že väčšina čitateľov bude uvažovať spôsobom, že konanie páchateľa, ktoré dosiahlo takú intenzitu protiprávnosti, že spadalo dokonca pod reguláciu trestného práva, ktoré vystupuje ako prostriedok *ultima ratio*, by malo byť absolútne neplatné. Bude však určite vždy toto protiprávne konanie spôsobovať absolútnu neplatnosť uzatvoreného dvojstranného právneho úkonu v civilnoprávnej rovine?

Absolútna vs. relatívna neplatnosť právneho úkonu

Absolútna neplatnosť nastáva priamo zo zákona (*ex lege*) a pôsobí voči každému, takže každý sa jej môže aj dovolať. Na absolútnu neplatnosť prihliada súd (alebo iný štátny orgán) aj bez návrhu (*ex officio*). Absolútna neplatnosť sa nemôže napraviť dodatočným schválením (ratihabíciou) a nemôže byť ani konvalidovaná dodatočným odpadnutím dôvodu neplatnosti. Plnenie, ku ktorému došlo z absolútne neplatného právneho úkonu zakladá bezdôvodné obohatenie a absolútna neplatnosť právneho úkonu sa nepremlčuje.[1]

Naproti tomu, relatívna neplatnosť právneho úkonu nepôsobí priamo zo zákona, ale je založená na vyvrátiteľnej domnienke platnosti tohto právneho úkonu. To znamená, že relatívne neplatný právny úkon spôsobuje následky, akoby bol platný, a to až do momentu pokiaľ nie je úspešne namietaná jeho neplatnosť. Na relatívnu neplatnosť súd prihliada iba na návrh oprávnenej osoby. Osobami oprávnenými dovolať sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu sú predovšetkým dotknutí účastníci zmluvy, ako aj tretie osoby, pokiaľ boli takýmto neplatným úkonom dotknuté na svojich právach alebo oprávnených záujmoch. Neplatnosti vo svoj prospech sa však nemôže dovolávať ten, kto ju spôsobil. Právo dovolať sa relatívnej neplatnosti sa premlčuje vo všeobecnej premlčacej dobe.[2]

Absolútna neplatnosť pre rozpor so zákonom

Podľa § 39 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej len „*OZ*“): *„Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.*“

Absolútna neplatnosť právneho úkonu nastáva v prípade, ak jeho účel alebo obsah odporuje zákonu, pričom nemusí ísť iba o rozpor s OZ, ale aj s inými zákonmi, dokonca nedovolenosť určitého konania nemusí právny predpis upravovať výslovne, ale môže vyplynúť z kontextu jednotlivých ustanovení právneho predpisu či viacerých predpisov.[3]

Z uvedeného by sa tak mohlo javiť, že ak bol priamo vykonaním určitého právneho úkonu spáchaný trestný čin, znamená to, že predmetný právny úkon sa dostal do roviny protiprávnosti, do rozporu so zákonným imperatívom trestného (verejného) práva, ktoré poskytuje spoločnosti ochranu proti trestnému správaniu sa subjektov a tak ani súkromné právo nemôže za žiadnych okolností poskytnúť ochranu takémuto (proti)právnemu úkonu. Z tohto dôvodu možno uvažovať, že takýto právny úkon (napr. kúpna zmluva), ktorým bol spáchaný trestný čin je bez ďalšieho absolútne neplatný v zmysle ustanovenia § 39 OZ pre rozpor so zákonom.

Absolútna neplatnosť takéhoto právneho úkonu, ktorý by bol prvým právnym úkonom v rade (napríklad ak by vec prevádzaná neplatnou kúpnou zmluvou bola následne prevedená ďalšími kúpnymi zmluvami na tretie osoby), by preto spôsobovala aj neplatnosť pre nadväzujúce zmluvy z dôvodu aplikácie zásady *nemo plus iuris*. V zmysle judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky totiž platí, že: *„ak je prvotná kúpna zmluva absolútne neplatná, nestal sa prvý kupujúci nikdy vlastníkom nehnuteľnosti a v prípade jej ďalšieho prevodu nesvedčí v prospech ďalších nadobúdateľov (sťažovateľov) vlastnícke právo, ktoré by malo byť odvodené od vlastníckeho práva prvého kupujúceho. Na nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti sa totiž vyžaduje kumulatívne splnenie dvoch právnych skutočností. Prvou je uzavretie platnej zmluvy o jej prevode (titulus acquirendi) a druhou je individuálny správny akt – rozhodnutie príslušnej správy katastra o povolení vkladu (modus acquirendi). Ak bol správou katastra povolený vklad vlastníckeho práva na základe absolútne neplatnej zmluvy, je teda reálne daný len modus, avšak jasne chýba titulus, teda platne uzavretá zmluva. Na základe absolútne neplatného právneho úkonu takto nemôže dôjsť k platnému prevodu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, a teda nemožno uvažovať o ochrane vlastníckeho práva hoc i dobromyseľného nadobúdateľa. Rovnako tak nie je možné za uvedeného stavu uprednostniť požiadavku právnej istoty a ochrany práv nadobudnutých v dobrej viere pred zásadou, podľa ktorej nikto nemôže na iného previesť viac práv, ako má sám.“*[4]

Na základe nami vykonaného prieskumu judikatúry si dovoľujeme tvrdiť, že Najvyšší súd Slovenskej republiky[5] ustálil, že ak sa právnym úkonom spácha trestný čin, je vždy absolútne neplatný podľa ustanovenia § 39 OZ pre jeho rozpor so zákonom. Najvyšší súd Slovenskej republiky dokonca judikoval, že nie je ani rozhodujúce, či účastníci zmluvy o dôvode jej neplatnosti vedeli. *„Žalobca tvrdenie o absolútnej neplatnosti darovacej zmluvy uzavretej medzi účastníkmi, žalovanými v rade 1/ až 4/ založil na skutočnosti, že*

*Článok recenzoval Mgr. Martin Bulla, PhD. z Katedry medzinárodného práva a európskeho práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.
Za redakčnú radu Corpus Delicti recenzný posudok vypracovala Mgr. Anna Žembéryová.

[1] LAZAR, Ján a kol.: *Občianske právo hmotné.* 1. zväzok. Bratislava : IURA EDITION, 2014, s. 133.

[2] Ibidem, s. 133 až 134.

[3] Rozhodnutie NS ČR zo dňa 21.08.2003, sp. zn. 29 Odo 185/2003.

[4] Rozhodnutie ÚS SR zo dňa 10.02.2010, sp. zn. I. ÚS 50/2010.

* Redakčná rada dáva do pozornosti rozhodovaciu činnosť Ústavného súdu ČR, ktorá smeruje k ochrane dobromyseľného nadobúdateľa nehnuteľnosti, a ktorej právne závery si osvojil aj Ústavný súd SR (pozri napr. rozhodnutia Ústavného súdu ČR III. ÚS 415/15 zo dňa 27.08.2015, III. ÚS 663/15 zo dňa 10.12.2015 a Rozhodnutie Ústavného súdu SR I. ÚS 549/2015 zo dňa 16.03.2016.)

[5] Dovoľujeme si však aj vysloviť názor, že Najvyšší súd Slovenskej republiky k tejto otázke nedisponuje tak komplexnou a prepracovanou judikatúrou ako Najvyšší súd Českej republiky.

žalovaná v rade 3/ uzavretím darovacej zmluvy spáchala trestný čin s úmyslom ukrátiť veriteľa a teda účel zmluvy odporuje zákonu. Krajský súd vychádzajúc zo zisteného skutkového stavu súdom prvého stupňa a s poukazom na súčasnú zaužívanú súdnu prax (viď rozhodnutie R 35/1975) konštatoval, že zmluva, ktorá svojim obsahom alebo účelom odporuje zákonu, alebo ho obchádza, alebo sa prieči dobrým mravom je od začiatku absolútne neplatná, nie je rozhodujúce, či účastníci zmluvy o dôvode jej neplatnosti vedeli."[6]

Relatívna neplatnosť pre omyl

Česká judikatúra k právnej otázke (ne)platnosti právneho úkonu, ktorým bol spáchaný trestný čin je omnoho komplexnejšia a prepracovanejšia. České súdy totiž vo svojej judikatúre dôslednejšie rozlišujú medzi jednotlivými trestnými činmi, resp. si viac uvedomujú osobitosti niektorých trestnoprávnych konaní páchateľov trestných činov aj v súvislosti a v spojení s civilným právom.

Konfliktom relatívnej neplatnosti pre omyl a absolútnej neplatnosti pre rozpor so zákonom sa zaoberal Najvyšší súd Českej republiky v konaní, ktoré vyšlo v Zbierke rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu Českej republiky pod číslom R 36/2008.[7] K záveru uvedeného zjednocujúceho stanoviska sa priklonil aj Ústavný súd Českej republiky, ako aj ďalšia rozhodovacia činnosť všeobecných súdov Českej republiky.[8]

Samotné zjednocujúce rozhodnutie, ako aj všetky nadväzujúce rozhodnutia, sa týkali spáchania trestného činu podvodu a súdy Českej republiky riešili právnu otázku či zmluva, pri ktorej uzavieraní jeden z účastníkov úmyselne predstieral určitú vôľu so zámerom, aby tým vyvolal u druhého účastníka omyl, alebo aby tým využil jeho omyl, je neplatná podľa ustanovenia § 37 ods. 1 OZ (pre nedostatok vážnej vôle) alebo podľa ustanovenia § 39 OZ (pre rozpor so zákonom alebo pre jeho obchádzanie), resp. či je relatívne neplatná podľa ustanovenia § 49a OZ (pre omyl jednej z konajúcich strán).

Ako je v zjednocujúcom rozhodnutí Najvyššieho súdu Českej republiky uvedené, pre podvodné konanie je predovšetkým charakteristické, že klamlivým predstieraním určitej vôle konajúci úmyselne zastiera svoju skutočnú vôľu, spočívajúcu v tom, aby sa na úkor druhého účastníka alebo tretej osoby nezákonne (protiprávne) obohatil. Najvyšší súd Českej republiky ďalej argumentuje, že skutočná vôľa konajúceho teda pri jeho podvodnom konaní (ak má byť dosiahnutý jeho účel) predstavuje pohnútku k zmluve, prípadne vnútornú výhradu (mentálnu rezerváciu), ktoré zostali neprejavené. Jadrom argumentácie v zmysle publikovaného zjednocujúceho rozhodnutia, že právne následky neplatnosti môže mať len taká vôľa, ktorá bola prejavená a podvodné konanie jedného z účastníkov zmluvy pri jej uzavretí, je dôvodom neplatnosti zmluvy podľa ustanovenia § 49a OZ v spojení s ustanovením § 40a OZ.

Dané rozhodnutie vychádza zo základov teórie práva, keďže pohnútka (motív) môže mať právny význam iba vtedy, ak sa urobí obsahom právneho úkonu. Vnútorná výhrada spočíva v jednostrannej vedomej nezhode vôle a prejavu a uskutočnený právny úkon je platný, pokiaľ táto vada právneho úkonu nie je pretavená do prejavu (obsahu) právneho úkonu.[9] Úvaha súdu v zjednocujúcom rozhodnutí takisto vychádza z prapodstaty trestného činu podvodu,[10] keďže objektívna stránka skutkovej podstaty spočíva v tom, že páchateľ seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl. V tomto smere sa tak uvedené zjednocujúce stanovisko dotýka aj ďalšieho zo základných pravidiel teórie práva, a to pravidla *lex specialis derogat legi generali*. V zmysle tohto pravidla, pokiaľ bude skutkový stav dopadať na hypotézu dvoch právnych noriem, použije sa tá právna norma, ktorá je špeciálnejšia vo vzťahu k tej druhej.

Preto v prípade skutkového stavu, ktorý napĺňa znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu (ktorého jedným z podstatných znakov je aj omyl – uvedenie druhého do omylu alebo využitie tohto omylu), bude tento skutkový stav spadať jednak pod hypotézu právnej normy uvedenej v ustanovení § 39 OZ, ako aj pod hypotézu právnej normy uvedenej v ustanovení § 49a OZ (omyl je aj v tomto prípade podstatným znakom tejto právnej normy). V konflikte týchto dvoch právnych ustanovení bude mať, v zmysle základných pravidiel teórie práva, prednosť ustanovenie § 49a OZ, nakoľko je *lex specialis* vo vzťahu k ustanoveniu § 39 OZ, ktoré v tomto prípade vystupuje ako *lex generalis*.

Napríklad, ak by bol páchateľ trestného činu odsúdený pre spáchanie trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku,[11] ktorý spáchal tým, že ako bývalý konateľ poškodenej spoločnosti uzavrel kúpnu zmluvu, ktorou predal nehnuteľnosti vo vlastníctve poškodenej spoločnosti za hospodársky nezdôvodniteľne nízku kúpnu cenu, bude sa jednať o absolútnu neplatnosť tejto kúpnej zmluvy, pretože jej táto skutková podstata bude spadať iba pod hypotézu ustanovenia § 39 OZ a nie aj pod hypotézu § 49a OZ, ako by tomu bolo v prípade, ak by páchateľ spáchal trestný čin podvodu, tým, že by niekoho uviedol uzatvoreným právnym úkonom do omylu s cieľom získať majetkový prospech.

Absolútna neplatnosť pre rozpor s dobrými mravmi

Len na doplnenie uvádzame, že podľa judikatúry je posúdenie neplatnosti právneho úkonu pre rozpor s dobrými mravmi subsidiárne k posúdeniu neplatnosti právneho úkonu so zákonom. Právny úkon v rozpore s dobrými mravmi však môže byť aj právny úkon, ktorý sa javí ako právny úkon súladný so zákonom.[12]

Súd musí teda primárne posudzovať to, či je napadnutá kúpna zmluva neplatná pre jej rozpor so zákonom a iba v prípade, ak súd bude mať za to, že napadnutý právny úkon nespĺňa podmienku rozporu so zákonom, musí súd posúdiť, či sa neprieči dobrým mravom. Avšak posúdenie neplatnosti právneho úkonu pre rozpor so zákonom alebo s dobrými mravmi má v zmysle ustanovenia § 39 OZ rovnaké právne dôsledky.

Taktiež na doplnenie uvádzame, že česká judikatúra dokonca uzatvára, že aj keď by odsudzujúci trestný rozsudok v trestnom konaní ešte nebol vydaný, neznamená to, že súd v civilnom konaní nemôže (ne)platnosť právneho úkonu posudzovať z hľadiska jeho rozporu s Trestným zákonom.[13]

Záver

Záverom si dovoľujeme konštatovať, že právny úkon, ktorým bol spáchaný trestný čin nebude vždy a za každých okolností absolútne neplatným právnym úkonom. Pokiaľ bude konanie páchateľa tohto trestného činu spadať aj pod špeciálnejšiu úpravu OZ, bude treba použiť túto úpravu prednostne. Najmä tak v prípade trestných činov podvodu, budú tieto právne úkony iba relatívne neplatné. Následkom relatívnej neplatnosti tak bude, že neplatnosť právneho úkonu bude musieť účastník právneho vzťahu v premlčacej dobe namietať, zatiaľ čo pri absolútnej neplatnosti by na ňu musel súd prihliadať z úradnej povinnosti. Právny úkon, ktorým konajúca strana spáchala trestný čin tak bude vždy neplatným právnym úkonom, bude však vždy záležať od druhu trestného činu či sa bude jednať o neplatnosť relatívnu alebo neplatnosť absolútnu.

[6] Rozhodnutie NS SR zo dňa 31.03.2015, sp. zn. 1 Cdo 106/2012.
[7] Rozhodnutie NS ČR zo dňa 18.04.2006, sp. zn. 21 Cdo 826/2005.
[8] Rozhodnutie ÚS ČR zo dňa 13.11.2007, sp. zn. I. ÚS 384/2005.
[9] SEDLÁČEK, Jaromír; ROUČEK, František: *Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1936, díl IV., s. 78.
[10] V slovenskom právnom poriadku § 221 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.
[11] § 237 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.
[12] Rozhodnutie NS ČS zo dňa 01.01.2007, sp. zn. 2 Cdo 281/2005.
[13] Rozhodnutie NS ČR zo dňa 16.08.2013, sp. zn. 22 Cdo 3549/2011.

Bibliografia:

Knižné zdroje:

LAZAR, Ján a kol.: Občianske právo hmotné. 1. zväzok. Bratislava : IURA EDITION, 2014, s. 1302, ISBN 978-80-8078-346-4.

SEDLÁČEK, Jaromír; ROUČEK, František: Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha 1936, díl IV., s. 5427, ISBN 80-85963-60-4.

Rozhodnutia súdov:

Rozhodnutie NS ČR zo dňa 21.08.2003, sp. zn. 29 Odo 185/2003.

Rozhodnutie ÚS SR zo dňa 10.02.2010, sp. zn. I. ÚS 50/2010-11.

Rozhodnutie NS SR zo dňa 31.03.2015, sp. zn. 1 Cdo 106/2012.

Rozhodnutie NS ČR zo dňa 18.04.2006, sp. zn. 21 Cdo 826/2005.

Rozhodnutie ÚS ČR zo dňa 13.11.2007, sp. zn. I. ÚS 384/2005.

Rozhodnutie NS ČS zo dňa 01.01.2007, sp. zn. 2 Cdo 281/2005.

Rozhodnutie NS ČR zo dňa 16.08.2013, sp. zn. 22 Cdo 3549/2011.

Podmienky výkonu právnických povolaní - časť 1.

Martin Adamička
študent Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave

Úvod

Absolvent právnickej fakulty má veľa možností kam smerovať svoju životnú cestu. Uplatnenie po skončení právnickej fakulty je široké. Absolvent môže pracovať ako advokát, notár, exekútor, prokurátor, sudca, vyšší súdny úradník, podnikový právnik, štátny úradník a napokon môže svoje vedomosti uplatniť aj v podnikateľskej sfére. Tak ako u lekárov spoločnosť vyžaduje okrem vzdelania aj absolvovanie praxe a atestáciu v príslušnom odbore, tak aj u právnikov je záujem spoločnosti, aby právnik získal praktické skúsenosti skôr, ako mu bude umožnené vykonávať plnohodnotné právnické povolanie samostatne. Právnické povolania sú v Slovenskej republike veľmi prísne regulované množstvom osobitných zákonov. Zákonodarca kladie dôraz na absolvovanie praxe a skúšky preukazujúcej odbornú spôsobilosť vykonávať právnické povolanie. V článku si priblížime podmienky výkonu jednotlivých právnických profesií, vzájomné uznávanie praxe a skúšky preukazujúcej odbornú spôsobilosť na výkon povolania. Vzájomnou komparáciou dostane čitateľ informáciu o všetkých možných cestách ku jednotlivým profesiám. Článok bolo nutné z dôvodu rozsahu rozdeliť na dve časti. V prvej časti článku si popíšeme podmienky výkonu stavovských právnických povolaní – advokát, notár, exekútor. V druhej časti článku, ktorý bude publikovaný v nasledujúcom čísle časopisu, sa budeme venovať – prokurátorom, sudcom, justičným čakateľom a vyšším súdnym úradníkom.

1. Advokát

Advokácia je činnosť, ktorá pomáha uplatňovať práva fyzických osôb na právnu pomoc a chrániť ostatné práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, so zákonmi a s inými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Advokácia je slobodné povolanie, ktoré môže vykonávať iba advokát, ako člen stavovskej organizácie v medziach zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len *„zákon o advokácii“*). Advokátom sa rozumie osoba, ktorá je zapísaná do zoznamu advokátov, ktorý vedie Slovenská advokátska komora (ďalej len *„SAK“*). Advokát zastupuje klientov v konaní pred súdmi a inými orgánmi verejnej mociô, obhajuje klientov v trestnom konaní, poskytuje právne rady, spisuje listiny o právnych úkonoch, spracúva právne rozbory, spravuje majetok klientov a poskytuje ďalšie formy právneho poradenstva a právnej pomoci. Podľa zákona o advokácii môžeme hovoriť o advokácii ako o činnosti, ktorá zahŕňa vyššie uvedené spôsoby konania len vtedy, ak je táto činnosť vykonávaná sústavne a za odmenu.

1.1. Podmienky zápisu do SAK

Zapísať sa do SAK je možné dvomi spôsobmi. Prvým spôsobom je absolvovanie päťročnej praxe ako advokátsky koncipient a zloženie advokátskej skúšky. Druhým spôsobom je získanie akademického titulu docent alebo profesor v odbore právo.

Podľa prvého spôsobu SAK zapíše žiadateľa na základe písomnej žiadosti do dvoch mesiacov odo dňa jej doručenia, ak žiadateľ kumulatívne spĺňa nasledujúce podmienky: je plne spôsobilý na právne úkony; získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore právo na právnickej fakulte vysokej školy v Slovenskej republike alebo predložil uznaný doklad o vysokoškolskom právnickom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou; získal najmenej päťročnú prax ako advokátsky koncipient s minimálnymi obsahovými nárokmi; absolvoval vzdelávanie v rozsahu a za podmienok určených stavovským predpisom komory; zložil advokátsku skúšku; je bezúhonný a spoľahlivý; nemá právoplatne uložené disciplinárne opatrenie vyčiarknutie zo zoznamu advokátov alebo disciplinárne opatrenie vyčiarknutie zo zoznamu koncipientov; nemá uložené disciplinárne opatrenie zbavenie notárskeho úradu, disciplinárne opatrenie zbavenie výkonu exekútorského úradu, disciplinárne opatrenie zbavenie výkonu funkcie prokurátora alebo disciplinárne opatrenie odvolanie z funkcie sudcu; nie je v čase zápisu v pracovnom pomere alebo v obdobnom pracovnom vzťahu okrem pedagogickej, publikačnej, literárnej, vedeckej, umeleckej alebo športovej činnosti, činnosti člena poradného orgánu vlády Slovenskej republiky alebo činnosti, ktorá nie je v rozpore s povahou a etickými princípmi advokátskeho povolania; písomne oznámil komore adresu svojho sídla, pričom sídlo musí byť na území Slovenskej republiky; preukázal komore samostatnú poistnú zmluvu o poistení svojej zodpovednosti za škodu spôsobenú výkonom advokácie, pričom limit poistného plnenia v samostatnej poistnej zmluve nesmie byť nižší ako 100 000 eur; oznámil komore spôsob, akým bude vykonávať advokáciu a zložil sľub.

Podľa druhého spôsobu zapíše SAK žiadateľa, ktorý získal akademický titul docent alebo profesor v odbore právo, ak tento kumulatívne spĺňa podmienky podľa prvého spôsobu okrem podmienok, že: získal najmenej päťročnú prax ako advokátsky koncipient s minimálnymi obsahovými nárokmi; absolvoval vzdelávanie v rozsahu a za podmienok určených stavovským predpisom komory; zložil advokátsku skúšku a zložil sľub.

1.2. Uznanie inej odbornej skúšky a praxe

Zákon na úroveň advokátskej skúšky stavia odbornú justičnú skúšku, notársku skúšku alebo prokurátorskú skúšku vykonanú na území Slovenskej republiky.

Do praxe advokátskeho koncipienta sa započítava prax sudcu, asistenta sudcu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, justičného čakateľa, prokurátora, právneho čakateľa prokuratúry a notárska prax.

2. Notár

Notár je štátom určená osoba oprávnená vykonávať notársku činnosť a ďalšiu činnosť podľa zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) (ďalej len *„notársky poriadok“*). Notár svojím postavením a činnosťou dbá o usporiadanie a istotu v právnych vzťahoch a o predchádzanie sporom. Notársku činnosť je povinný vykonávať nestranne a nezávisle, v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a zákonmi. Pri výkone notárskej činnosť má notár postavenie verejného činiteľa. Vykonávanie notárskej činnosti je výkonom verejnej moci. Orgánom samosprávy notárov je Notárska komora Slovenskej republiky (ďalej len: *„notárska komora“*).

Výkon notárskej činnosti je nezlučiteľný so štátnozamestnaneckým pomerom, s pracovným pomerom alebo s obdobným pracovným vzťahom, podnikaním, členstvom v štatutárnom orgáne alebo v kontrolnom orgáne právnickej osoby vykonávajúcej podnikateľskú činnosť a s inou zárobkovou činnosťou, ak nejde o činnosť zlučiteľnú s výkonom notárskej činnosti.

Výkon notárskej činnosti je zlučiteľný so správou majetku notára a majetku jemu blízkych osôb, s vedeckou činnosťou, pedagogickou činnosťou, publikačnou činnosťou, umeleckou činnosťou, so znaleckou činnosťou, s tlmočníckou činnosťou, prekladateľskou činnosťou a športovou činnosťou a s výkonom funkcie poslanca obecného zastupiteľstva a s výkonom funkcie poslanca zastupiteľstva vyššieho územného celku. Notár nemôže vykonávať znaleckú činnosť vo veciach, v ktorých pôsobí ako súdny komisár.

2.1. Podmienky na vymenovanie notára

Notára vymenúva minister spravodlivosti Slovenskej republiky na základe výsledkov výberového konania, a to spravidla do sídla v obvode súdu prvého stupňa. Do výberového konania sa môže prihlásiť každý občan členského štátu Európskej únie alebo iného zmluvného štátu Dohody o Európskom hospodárskom priestore, ktorý spĺňa nasledujúce podmienky: je plne spôsobilý na právne úkony; získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore právo na právnickej fakulte vysokej školy v Slovenskej republike alebo má uznaný doklad o vysokoškolskom právnickom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou; je bezúhonný; vykonal právnu prax v dĺžke päť rokov, z toho najmenej dva roky notársku prax; zložil notársku skúšku; nemá uložené disciplinárne opatrenie zbavenia notárskeho úradu; nemá uložené disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu advokátov, nemá uložené disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu komerčných právnikov, disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu exekútorského úradu, disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie prokurátora alebo disciplinárne opatrenie odvolania z funkcie sudcu.

2.2. Podmienky výkonu notárskej činnosti

Notár môže vykonávať notársku činnosť len ak zložil sľub; uzavrel zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu, ktorá by mohla vzniknúť v súvislosti s vykonávaním notárskej činnosti; zložil peňažnú zábezpeku na účet komory v sume určenej prezídiom komory na zabezpečenie pripojenia jeho notárskeho úradu s centrálnym informačným systémom komory (pre rok 2017 bola suma určená na 13.000,-EUR).

2.3. Uznanie inej odbornej skúšky a praxe

Notárskou praxou sa rozumie prax notára, notárskeho koncipienta a notárskeho kandidáta podľa aktuálneho notárskeho poriadku a prax štátneho notára a notárskeho čakateľa podľa starších predpisov. Komora do notárskej praxe započíta prax sudcu, advokáta, komerčného právnika a prokurátora; komora má fakultatívnu možnosť do notárskej praxe započítať aj inú právnu prax.

Notárskou skúškou sa rozumie notárska skúška podľa notárskeho poriadku. Notárska komora obligatórne uznáva odbornú justičnú skúšku, prokurátorskú skúšku, advokátsku skúšku za notársku skúšku.

3. Exekútor

Postavenie a činnosť súdnych exekútorov je upravená v zákone č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov (ďalej len: *„exekučný poriadok“*). Exekútor je štátom určenou a splnomocnenou osobou na vykonávanie núteného výkonu exekučných titulov. Exekútor vykonáva exekučnú činnosť nestranne a nezávisle. Pri výkone svojej činnosti je viazaný len Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami podľa čl. 7 ods. 2 a 5 Ústavy slovenskej republiky, zákonmi, inými všeobecne záväznými právnymi predpismi vydanými na ich vykonanie a rozhodnutím súdu vydaným v exekučnom konaní. V súvislosti s výkonom exekučnej činnosti má exekútor postavenie verejného činiteľa. Vykonávanie exekučnej činnosti je výkonom verejnej moci.

Činnosť exekútora je nezlučiteľná s pracovným pomerom alebo s obdobným pracovným vzťahom, podnikaním, členstvom v štatutárnom orgáne obchodnej spoločnosti alebo družstva, členstvom v dozornom orgáne obchodnej spoločnosti alebo družstva alebo s vykonávaním inej zárobkovej činnosti s výnimkou vedeckej, pedagogickej, literárnej, umeleckej, publicistickej a športovej činnosti.

3.1 Podmienky vymenovania za exekútora

Orgánom samosprávy exekútorov je Slovenská komora exekútorov. Exekútorov vymenúva a odvoláva minister spravodlivosti Slovenskej republiky. Podľa pozitívneho vymedzenia, za exekútora možno vymenovať občana, ktorý spĺňa tieto podmienky: je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu; získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore právo na právnickej fakulte vysokej školy v Slovenskej republike alebo má uznaný doklad o vysokoškolskom právnickom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou; je bezúhonný; aspoň päť rokov vykonával právnu prax, z toho najmenej tri roky exekučnú prax; zložil odbornú skúšku podľa exekučného poriadku a úspešne absolvoval výberové konanie.

Podľa negatívneho vymedzenia musí ísť o občana, ktorému nebolo uložené disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie exekútora a ktorému nebolo uložené disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu advokátov, disciplinárne opatrenie zbavenia notárskeho úradu, disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie prokurátora alebo disciplinárne opatrenie odvolania z funkcie sudcu.

Exekučná prax je prax exekútora a exekútorského koncipienta, ktorý spĺňa podmienky, že je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu, ktorý získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore právo a je bezúhonný.

3.2 Podmienky výkonu exekučnej činnosti

Exekútor môže vykonávať exekučnú činnosť len ak zložil sľub; uzavrel zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu, ktorá by mohla vzniknúť v súvislosti s vykonávaním tejto činnosti s limitom poistného plnenia najmenej vo výške 100 000 eur; najneskôr do troch mesiacov od vymenovania do funkcie zložil na účet komory peňažnú zábezpeku v sume 3 319,39 eura na úhradu nákladov spojených so zánikom výkonu funkcie exekútora a spĺňa personálne, materiálne a technické podmienky na riadny výkon činnosti. Exekútor spĺňa materiálne a technické podmienky na výkon činnosti ak používa programové prostriedky a technické prostriedky určené ministerstvom po dohode s komorou a pri prijímaní elektronických podaní elektronickú schránku exekútora; má zriadený exekútorský úrad, ktorý je riadne označený, verejne prístupný každý pracovný deň aspoň päť hodín, z toho vždy medzi 13. a 15. hodinou, a aspoň v jeden pracovný deň aj medzi 15. a 16. hodinou; primerane materiálne a technicky vybavený; v sídle exekútorského úradu je zriadená verejne prístupná podateľňa, ktorá musí byť verejne prístupná každý pracovný deň v týždni v obvyklých úradných hodinách; má zriadené osobitné bankové účty vedené v banke na účely prijatia finančných prostriedkov z exekučnej činnosti a prijatia zábezpeky v hodnote vymáhaného nároku pri návrhu na zastavenie exekúcie; komunikuje prostriedkami elektronickej komunikácie s tretími osobami, s ktorými komora uzavrela dohodu o elektronickej komunikácii.

3.3 Uznanie inej odbornej skúšky a praxe

Komora započíta do exekučnej praxe prax sudcu, prokurátora, advokáta, notára, vyššieho súdneho úradníka, justičného čakateľa, právneho čakateľa prokuratúry, advokátskeho koncipienta, notárskeho koncipienta. Komora môže do exekučnej praxe započítať aj inú právnu prax, maximálne však v trvaní dvoch rokov.

Komora uzná odbornú justičnú skúšku, prokurátorskú skúšku, advokátsku skúšku, notársku skúšku.

Záver

Výkon každej popísanej profesie je podmienený zápisom v príslušnej stavovskej komore, ktorá vykonáva vlastnú samosprávu. Oku pozorného čitateľa určite neunikol fakt, že všeobecné podmienky na výkon stavovských právnických povolaní sú viac-menej podobné. Rozdielna, ale pre študentov a absolventov právnickej fakulty kľúčová, je dĺžka a osobitosť praxe. Na vymenovanie notára do úradu zákon upresňuje, že z päť ročnej právnej praxe musí kandidát vykonávať aspoň dva roky notársku prax podľa notárskeho poriadku. Na vymenovanie za exekútora platí obdobné pravidlo a síce z päť ročnej právnej praxe musí uchádzač vykonávať aspoň tri roky exekútorskú prax podľa exekučného poriadku. Jednotlivé povolania sa taktiež odlišujú vykonaním odbornej skúšky preukazujúcej odbornú spôsobilosť na výkon povolania. V otázke odbornej skúšky treba uviesť, že profesia vykonáva skúšku podľa svojho osobitného predpisu, čo spôsobuje problémy hlavne so zreteľom na vzájomné uznávanie odbornej skúšky medzi jednotlivými profesiami. Práve preto je dôležité dobre zvážiť smerovanie svojej cesty tak, aby sa v prípade zmeny profesie nevyskytol problém s neuznaním praxe alebo odbornej skúšky preukazujúcej spôsobilosť na povolanie.

Zdroje:

Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok).

Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov.

Zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

V prípade, ak sa chcete stať súčasťou časopisu Corpus Delicti, napíšte článok v rozsahu 3 - 6 A4 (písmo Times New Roman, veľkosť 12, jednoduché riadkovanie) na ľubovoľnú tému, samozrejme, týkajúcu sa práva, za článkom uveďte použitú literatúru a dodržiavajte citačné pravidlá podľa STN. Príspevok musí byť recenzovaný právnym pedagógom, právnym vedcom alebo iným odborníkom zaoberajúcim sa tematikou daného článku.
Recenzovaný článok spolu s aktuálnou farebnou fotografiou Vašej tváre (formát JPEG, min. 300 dpi) a biografickou charakteristikou autora (najviac na 3 riadky) zašlite na e-mailovú adresu:
corpusdelicti.tt@gmail.com
V prípade, že nás svojim článkom zaujmete, bude uverejnený v najbližšom čísle 1/2018 pre letný semester akademického roku 2017/2018. **Uzávierka pre číslo 1/2018 je 15.3.2018**.
Redakcia si vyhradzuje právo článok upraviť čo do štylistiky a gramatiky, ako aj právo článok odmietnuť z kapacitných dôvodov.
Tešíme sa na Vaše príspevky!

Časopis Corpus Delicti ďakuje za finančnú podporu pri tlači tohto čísla Advokátskej kancelárii GHS Legal, s.r.o. so sídlom v Bratislave.

Časopis Corpus Delicti je evidovaný Ministerstvom kultúry SR pod evidenčným číslom EV 4594/12. Vychádza na pôde Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.
V decembri 2017 vychádza štrnáste číslo obnoveného časopisu Corpus Delicti, ročník 7.
Časopis vydáva ELSA Trnava, Kollárova 10, 917 01 Trnava v spolupráci s Právnickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava.
Tlač zabezpečuje OPTIMA a.s., Železničiarska 671/8, 949 01 Nitra.
Online verziu časopisu môžete nájsť na týchto webových stránkach: www.tt.elsa.sk, iuridica.truni.sk.

Články v čísle 2/2017 editovali Dominika Kučerová, Monika Martišková a Anna Žembéryová.
Odborné články v časopise Corpus Delicti podliehajú recenznému konaniu.
Vydané: december 2017, IČO: 36 093 971, periodicita vydávania: dvakrát ročne .

GHS LEGAL
ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

Advokátska kancelária GHS Legal, s.r.o. so sídlom v Bratislave hľadá študentov právnických fakúlt, ktorí majú záujem rozšíriť náš tím na pozícii právneho asistenta. Pošlite nám svoj životopis na našu e-mailovú adresu

hr@ghslegal.sk.

PARTNERI ELSA TRNAVA

PROSMAN & PAVLOVIČ
ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

C.H.BECK

GHS LEGAL
ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA
KORYTÁR S.R.O.

Wolters Kluwer

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA
BARDAČ S.R.O.

Odborná literatúra
SPRINTON

MEDZINÁRODNÝ PARTNER

Lawyr.it